

A.GİRİŞ

Şehirler; yerli veya değişik yerlerden gelen büyük nüfus topluluklarının bir arada yaşadığı, sakinlerinin çevredeki kırsal yerleşmelere nazaran farklı bir yaşayış tarzına sahip olduğu, iş ve meslek kollarında çeşitliliğin fazla olduğu, sosyal, kültürel, sağlık ve eğitim faaliyetlerinin bir arada toplandığı ve bu özellikleriyle yakın ve uzak çevresinin ihtiyaçlarını karşılayan, kırsal yerleşmelerdeki mesken tiplerinden farklı mesken tiplerine sahip, çoğu zaman çok katlı konutların bulunduğu, önemli yolların bulunduğu merkezi bir mevkide yer alan yerleşmelerdir (Özçağlar, 2003).

Tarih boyunca dünya nüfusunun çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamışlar, şehirler beş bin yıldan beri var olan ve Sanayi Devrimi'nden sonra artan bir gelişme içersine giren yerleşmeler olmuşlardır. Dünya nüfusunda kırsal nüfusun egemenliği artık sona ermiştir. Mart 1994'te dünya şehrsel ve kırsal nüfusun eşit hale geldiği ve şehrsel nüfusun kırsal nüfusu geçmeye başladığı uzmanlarca açıklanmıştır. Bu bakımdan 21. yüzyılda şehrsel nüfusun egemen olduğu şehirleşmiş bir dünya olacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Şehirleşme hareketleri sanayi tekniğindeki yeniliklerden sonra büyük boyutlar kazanmıştır. Bu sebepten dolayı şehir incelemeleri esas itibariyle 20. asrın ürünüdür. Son yıllarda bütün dünyada coğrafyacılar şehir araştırmalarına ve şehirlerin meselelerine dikkat çekmişlerdir. Günümüzde şehirler diğer coğrafi olaylardan daha fazla önem kazanmıştır. Şehirlerde nüfus kalabalıklaşmakta, iktisadi ve içtimai hayat düğümlenmektedir. Şehirler beşeriyet tarihinde kaydedilen büyük kültürel gelişmelere sahne olmuştur. J. J. Rousseau'nun ifade ettiği gibi şehirler beşer kabiliyetinin erişebileceği doruk noktalarıdır. Diğer taraftan 19. asırda sanayi inkılabından sonra şehirler daha değişik durumlar ihtiva etmişlerdir. Eskiden şehir halkının ürettiği ile yetinirken yakın zamanlarda hiçbir şehir sadece kendi zenginliklerine bağlı olarak gelişmemiştir (Göney, 1995).

Şehirlerin çevresi ile münasebetleri eskiden beri devam eden bir süreçtir. Şehir nüfusunun ihtiyacı olan gıda maddeleri ile sanayi tesisleri için gerekli ham maddeler çevreden temin edilirken şehrsel hizmetler şehir çevresindeki sahalara götürülmektedir. Şehirler birçok bakımdan çevresi için merkezi mevki oluşturmaktadır. Şehirlerin idari fonksiyonları gereği idari işlerin yönetilmesi ve yürütülmesi ile ilgili faaliyetler şehirlerde toplanmıştır. Herhangi bir şehir zamanın akışına göre değişen bu fonksiyona bağlı olarak önem kazanabilir.

Şehirlerin üstlenmiş oldukları fonksiyonlar etki alanlarının farklı olmasına yol açmıştır. Ancak her bir fonksiyonun etki alanı da farklı alanları içine alabilir. Sağlıkla ilgili bir tesisin hizmet verdiği bir saha ile eğitim kurumlarının ya da ekonomik tesis ve iş yerlerinin etkileme sahalarının sınırları farklı olabilir.

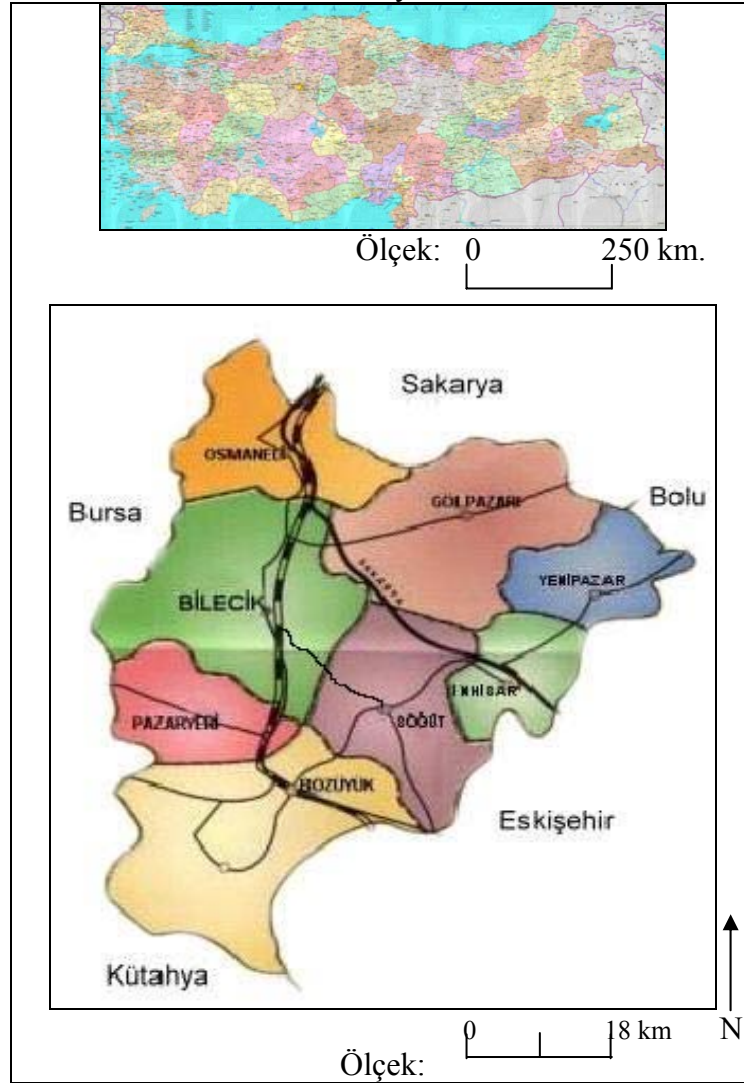
Endüstri devriminden önceki devirlerde, şehirlerin büyük bir kısmı yakın çevresindeki kırsal alanların gıda ve diğer birtakım ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Sonraları gelişen ulaşım imkânları ve teknik ilerlemeler sayesinde şehirlerin etkileri eskiye oranla daha da artmıştır. Günümüzde şehir ile yakın ve uzak çevresi arasındaki ilişkiler büyük önem kazanmış, bu sayede şehirlerin etkilediği alanlar gün geçtikçe genişlemiştir.

Araştırma sahası olarak belirlediğimiz Söğüt ile ilgili bu çalışmada; şehrin fonksiyonel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmış, yerleşmenin geçmişteki problemleri ve bugünkü sorunları ile çözüm yolları üzerinde durulmuştur.

Araştırma Sahasının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

Araştırma sahasını, Söğüt kenti belediye sınırları ve yakın çevresi oluşturmaktadır (Harita 1).

Harita 1. Lokasyon Haritası

Çok eski bir yerleşme tarihine sahip olan Söğüt, çeşitli nüfus hareketlerine sahne olmuştur. Yaşanılan değişik tarihi olaylar bölge nüfusunda artmalar ve eksilmeler meydana getirmiştir. 13. yüzyıl sonlarına doğru bölgeye gelen Oğuzlar'ın Kayı boyu bölgenin nüfus özelliğini değiştirmiştir. Kayı boyunun bu topraklara yerleşmesiyle Söğüt, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ev sahipliği yapmıştır. Bursa'nın fethine kadar Osmanlı Devleti'nin başkenti olmuştur. 1648'lerde Bursa sancağının bir nahiyesidir. 1833-1834 yılları arasında Ertuğrul (Bilecik) sancağına bağlı kaza merkezidir. Belediye teşkilatı 1884'te kurulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin kurulduğu yer olan Söğüt; Bilecik İli'nin şirin bir kentidir. Kuzeyinde Bilecik merkez, doğusunda Gölpaazarı, batısında Bozüyük, güneydoğusunda İnhisar ilçesi ve güneyinde Eskişehir ili yer alır. Bilecik'e 28, Eskişehir'e 50, Bursa'ya 120, İstanbul ve Ankara'ya 300 km. mesafededir. 40° 02' kuzey enlemi ile 30° 11' doğu boylamında bulunan Söğüt, Sakarya Vadisi'nin batı yükseltilerinde, Sündiken Dağları'nın batı uzantısının eteklerinde, güneyden kuzeye eğimli bir arazi üzerinde kuruludur.

Araştırma sahamızı oluşturan Söğüt ve çevresinde geçiş iklimi görülmektedir. Akdeniz ikliminin, Karadeniz ikliminin ve Karasal iklimin etkileri görülür. Söğüt sınırları içerisinde bulunan Sakarya Vadisi'nde ise mikro klima özelliğine sahip bir iklim etkilidir. Bu kesimde kar yağışı çok düşüktür. En sıcak ay ağustos ayı olup, ortalama sıcaklık 21°C derecedir. En soğuk ay ise Ocak ayıdır. Ortalama sıcaklık 2°C dir. En düşük sıcaklık - 16° C

olup, en yüksek sıcaklık 30° C civarındadır. Yıllık sıcaklık ortalaması 12° C'dir. Bölgede egemen olan rüzgar güneydoğudan esen keşişlemedir. Yıllık yağış ortalaması 630 mm. civarındadır. Söğüt'te yaygın bitki örtüsü bozkır ve Sündiken Dağları eteklerindeki orman örtüsüdür. Yüz ölçümü 599 kilometrekaredir.

Fotoğraf 1. Söğüt Kentinden Bir Görünüş

Araştırma sahası su kaynakları bakımından zengindir. Söğüt sınırları içindeki en önemli akarsu Sakarya nehridir. Güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda akan nehir bölge sınırları içersinde 60 km.'lik bir mesafe kat eder. Sakarya nehri dışında küçük dereler de vardır. Bunlar; Çaltı Deresi, Karaağaç, Harmanköy, Kepen ve Enez dereleridir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ev sahipliği yapmış olan Söğüt, devletin büyümesiyle birlikte özellikle Bursa'nın fethi ve Balkanlar'a açıldıktan sonra eski önemini kaybetmeye başlamıştır. 1648' lerde Söğüt, Bursa Sancağı'nın Lefke (Osmaneli) kazasının bir nahiyesidir ve yaklaşık 700 haneden oluşmaktadır. 19. yüzyılın ilk yarısında Söğüt, Ertuğrul Gazi'nin adını ihya maksadı ile kaza merkezi haline getirilerek Bursa Vilayetinin Ertuğrul (Bilecik) sancağına bağlanmıştır. Söğüt, II. Abdülhamit Han'ın tahta geçişiyle birlikte canlanmaya başlamıştır. II. Abdülhamit'in, saray muhafızlarını Söğüt ve çevresindeki gençlerden seçmesi ve Eskişehir yöresi Karakeçili Aşireti'nin Söğüt'ü ziyaretlerine resmi bir sıfat kazandırması bunun göstergelerindendir. (Dağlı, 2004).

Cumhuriyet döneminde 1926 yılında kaza olan Söğüt, bugün Bilecik vilayetine bağlı bir ilçedir. İlçe merkezinde Balaban Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi, Kayhan Mahallesi, Orta Mahalle ve Türkmenbaşı Mahallesi olmak üzere 5 mahalle vardır. Merkeze bağlı Küre ve Çaltı Beldeleri ile 21 köy bulunmaktadır.

Türkiye genelinde 2000 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre, Söğüt ilçe merkezinde 12.644 kişi yaşamaktadır (D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, 2000). Eğitim öğretimin nispeten iyi seviyede olduğu Söğüt'te halkın okuma yazma oranı yüksektir. Merkezde bir anaokulu, dört ilköğretim okulu, beş ortaöğretim okulu vardır. Bu okullarda toplam 3080 öğrenciye, 143 öğretmenle hizmet vermektedir. Ayrıca merkezde Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'ne bağlı bir meslek yüksek okulu da bulunmaktadır. Sağlık hizmetlerinin yürütüldüğü devlet hastanesi ve sağlık ocağı ile kültürel faaliyetlerin

düzenlendiği Söğüt Belediyesi'ne ait kültür merkezi mevcuttur. Söğüt'te sanayi ve işgücünün gelişmesine bağlı olarak toplumsal yaşam canlı ve dinamiktir.

Şehrin ekonomik faaliyetleri arasında sanayi, tarım ve hayvancılık gelmektedir. Bahçe ziraatı bölgede geniş alanları kaplamaktadır. Sulama ile bütün yıl ziraat yapmak mümkündür Bölgede yaz döneminde özellikle Çaltı kasabası ve diğer köylerde domates, biber, patlıcan, taze fasulye, salatalık, kabak, bezelye, bamya, yeşil soğan, bakla, ıspanak, marul, maydanoz gibi sebzeler yetiştirilmektedir. Kış aylarında lahana, pırasa, ıspanak, yeşil soğan, marul, maydanoz vb. yetiştirilir. Yetiştirilen ürünler Eskişehir, İstanbul illeri ile yakın çevredeki yerel pazarlarda pazarlanır.

Söğüt ve köylerinde son yıllarda yay çatılı blok tipi seralar yaptırılmıştır. Üreticiler bu çalışmalar sayesinde ürünlerinin kalitesini ve verimini artırmışlardır. Sakarya vadisi mikro klima iklim özelliği taşıdığı için, seracılığa çok uygundur. Bu sebeple seracılık teşvik edilmekte ve hızla yayılmaktadır. Yörede son zamanlarda seracılığın yaygınlaşması ile bahçe tarımı ayrı bir hız kazanmış, üretime olumlu katkılar sağlanmıştır.

Söğüt'te üç adet seramik fabrikası, bir adet ateş tuğlası fabrikası ve dokuz adet mermer fabrikası vardır. Bunların yanında da birçok mermer atölyesi ile ipek ipliği üreten atölyeler hizmet vermektedir. Ayrıca Söğüt Organize Sanayi Bölgesi olarak Bilecik-Söğüt arası Küre Beldesi sınırları içerisinde 1400 dönüm arazi alınmış, imar planı çalışması tamamlanmıştır. Söğüt'te tarıma elverişli ekilebilir arazi 11.604 hektardır. 4930 hektar çayır ve mera alanı, 4264 tarla arazi bulunmaktadır.

Söğüt yöresinin en önemli ekonomik faaliyetlerinden birisi de bağcılık ve meyveciliktir. Yörenin iklim ve toprak yapısı bağcılık ve meyveciliğe uygun olduğundan, çok eski tarihlerden beri bağcılık ve meyvecilik yapılmaktadır.

Küre Beldesi, Yakacık, Borcak köylerinde, Beylerce, Razakı, İri Siyah, Çavuş, Yapıncak gibi üzüm çeşitleri yetiştirilerek yaş olarak yörede ve çevredeki şehirlerde pazarlanmaktadır.

Küre ve civarında kiraz meyvesi yetiştiriciliği yaygındır. Ayva, elma, erik, ceviz, dut vb. meyveler de yörede bulunmaktadır. Dut ağacının yaprakları ipek böceği besini olarak kullanıldığından ayrı bir öneme sahiptir. Ancak son yıllarda ipek böcekçiliği sektörü çeşitli sebeplerden dolayı önemini kaybetmiş durumdadır.

Söğüt yöresinde hayvancılık, ziraat faaliyetleri ile birlikte yapılan bir uğraştır. Daha çok küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yaygın olduğu için, mera ıslah ve yem bitkileri yetiştirme ziraatinin yaygınlaştırılması çalışmaları devam etmektedir. Söğüt'te halen (2005 yılı verilerine göre) 2764 büyükbaş, 8920 adet koyun, 4580 adet keçi bulunmaktadır.

Yörede birçok kimse ekonomik getirisinden çok kendi ihtiyacını karşılamak düşüncesi ile sığır ve kümes hayvanı beslemektedir. Yöre arıcılık yapmaya oldukça elverişli olmasına rağmen, arıcılık alanında çok az sayıda çalışma vardır.

Yörede ipek böcekçiliği önceden yaygın olarak yapılmakta iken, günümüzde sektörün içinde bulunduğu ekonomik durum, böcekçiliğin yavaşlamasına ve körleşmesine neden olmuştur. İpek böceği yetiştirmek, kozasından iplik çekmek eskiden yaygın bir iş kolu olmasına rağmen, bugün daha çok ipek böceği yetiştiriciliği yapılmaktadır. Az da olsa iplik çekme işi sürdürülmektedir.

Söğüt ve yöresinde, mermer, kaolin, kil, pegmatit ve apolit madenleri bulunmakta ve işletilmektedir. Çıkarılan madenler Söğüt'te kurulan mermer ve seramik fabrikalarında işlenmektedir. Belli bir kısmı da yöre dışındaki fabrikalara gönderilmektedir. Bölgenin jeolojik yapısından dolayı geniş mermer yatakları mevcuttur. Söğüt Beyazı, Söğüt Grisi, Söğüt Beji adı ile tanınan renkli oniks blok mermerler çeşitli ocaklardan çıkarılmaktadır. Çıkarılan mermerler Söğüt merkezinde bulunan fabrikalarda işlenmektedir. İşlenen mermerler yapı malzemesi olarak kullanıldığından, inşaat sektörünün durumuna göre iş yoğunluğu oluşmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi Söğüt; Osmanlı Devleti'nin doğduğu, tarihi oldukça eski bir Anadolu kentidir. Bu sebeple araştırma sahasının tarihi, fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerini araştırma gereği duyduk. Bu çalışmanın Söğüt'ün daha iyi tanınmasını sağlayacağı kanaatindeyiz.

Araştırmanın Amacı ve Metodu

Türkiye, hızlı bir kentleşme süreci geçirmektedir. Bugün ekonomik kalkınmasını tamamlamış ve ekonomisi gelişen bir ülkede hızlı kentleşme kaçınılmazdır. Diyebiliriz ki kentleşen Türkiye kalkınan ve sanayileşen bir ülke demektir. Sanayileşen Batılı ülkelerde nüfusun önemli bir bölümü kentlerde toplanmış bulunmaktadır. Bu da gösteriyor ki bu ülkeler kalkınma sürecini tamamlamışlardır (Doğanay, 1997).

Türkiye'nin kentleşme sürecini belirleyen faktörlerden en önemlisi, kentsel nüfus oranının giderek artmasıdır. 1927 yılında toplam nüfusun ancak %24'ü kentlerde oturuyordu. 1927-1950 yılları arasında kentsel nüfus oranı toplam nüfus içinde % 25 iken, kalkınma hareketine bağlı olarak 1980'de % 44'e, 1990'da % 55'e ve 2000 yılında % 65'e çıkmıştır. Hızlı nüfus artışı ve sanayileşme ile birlikte bu artışın devam ettiği görülmektedir.

Ülkemizde kentsel nüfusun artmasıyla kent sayısının da arttığını söyleyebiliriz. Bir yerleşmenin kent sayılabilmesi için nüfus kriterinin yeterli olmadığı bilinse de 442 sayılı Köy Kanununa göre nüfusu 2000'e kadar olan yerleşmelere köy, 2000 ile 20000 arasında olanlara kasaba ve 20000'den fazla olan yerleşmelere şehir denir denilmektedir. Fakat D.İ.E'nin değerlendirmelerine göre kent ifadesi 10000 nüfus limiti esas alınarak belirlenmiştir. Bu konuda bazı araştırmacılar ülkemiz gerçeklerini göz önünde bulundurarak 10000 nüfus limitini ileri sürmüşlerdir. Örneğin Tümertekin; kriter olarak 10000 ve daha fazla nüfuslu yerleşmelerin şehir sayılabileceğini belirtmiştir (Tümertekin, 1973). Darkot, 3000'den az nüfuslu yerleşmelerin köy, 3000-10000 arasında olanların kasaba ve 10000'den fazla nüfuslu yerleşmelerin kent kabul edilmesinin uygun olacağını düşünmüştür (Darkot, 1972).

Yaptığımız araştırmanın amacı, yukarıda verilen bilgiler ışığında bir kent özelliği gösteren Söğüt ilçe merkezini, coğrafya araştırma metotlarıyla etüt etmektir. Bu yapılırken incelenen yerin kuruluşunu ve gelişmesini hazırlayan coğrafi faktörler, sosyal ve ekonomik yapısı ve planlamadan kaynaklanan sorunları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Söğüt'ün tarihi, kültürel ve ekonomik özelliklerini yeni nesillere aktarmak ve gelecekte elde edeceği değerleri tanımak adına yararlı bir çalışma olacaktır.

Araştırmada uygulanan metot; coğrafya ilminin temel inceleme metotlarından gezi-gözlem metodudur. Bu amaçla araştırma sahasında gözlem gezileri yapılmıştır. Bu yolla sağlanamayan veriler D.İ.E., Söğüt Belediyesi ve diğer kamu kurumlarından sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca inceleme alanına yönelik yayımlanmış diğer bilim dalı mensuplarının çalışmaları ve basılı kaynaklardan da yararlanılmıştır. Veri konusunda çeşitli kartografik malzeme kullanılmıştır. Gerekli arazi çalışmaları tamamlanıp yeterli doküman toplandıktan

sonra, tez metnini yazma aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada, coğrafya ilminin temel düşünce ilkeleri olan dağılım, korelatif ilişkiler, nedensellik ile ifade tekniklerine bağlı kalınarak tezin hazırlanmasına çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1- JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Şehir ile yüzey şekilleri ve jeomorfolojik yapısı arasında sıkı bir bağ vardır. Şehrin kurulmuş olduğu sahanın yakın ve uzak çevresindeki bu coğrafi şartlar, yol dokusu, ulaştırma ve taşıma faaliyetleri, kent ile yakın çevresi ve hinterlandı arasındaki bağlantı ve ilişkiler, kentin fiziki gelişimi, genel görünümü, taşkınlar, şehirselleme hava dolaşımı ve hava kirliliği gibi sorunlar bakımından avantaj ve dezavantaja sahip olabilirler (Doğanay, 1984).

Söğüt ilçesi, Batı Karadeniz'in güneybatı ucunda, Sündiken Dağları'nın batıdaki devamını oluşturan Bozdağlar'ın kuzeye dönük yamaçlarında yer alır. Bu kesim aynı zamanda Orta Sakarya Vadisi'nin sona erdiği yere denk gelir. İlçe arazisi bu vadinin güneyinde, eğimli bir alan üzerinde, kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır.

Söğüt'te yükseltinin en alt sınırı, ilçenin kuzeyinden geçen Sakarya nehri vadisinde 250m.'dir. Sakarya nehrinin kuzey ve güneyine doğru yükselti artar. İlçe merkezinin en yüksek yeri güneyde 1300 m. ile Metristepe'dir. Bunu 1050m. ile Ballıkaya Tepesi takip eder. 1000 m. ile Zemzemiye ve Ortaca tepeleri diğer yükseltilerdir. Söğüt'ün kuzey kesiminde yükselti bir hayli azalarak 250 m'ye iner. Bu bölümdeki yüksek alanlara örnek olarak 950m. ile Akköy ve 850m. ile Harmanköy tepeleri gösterilebilir. Söğüt'ün Eskişehir ile olan sınırında, doğu-batı doğrultusunda Bozdağlar'dan sonra yükselti Sakarya vadisine doğru azalır.

Araştırma sahasının jeolojik yapısı tektonik bakımdan hayli karışıktır. 1. Zaman'dan (Paleozoik) 4. Zaman (Kuaterner) sonuna kadar Kambrien'den Holosen'e çeşitli devirler görülür. Formasyonlar bu devirler boyunca kıvrılmışlar ve kırılmışlardır. Söğüt, Alp Orojenezi içinde yer alan Kuzey Anadolu ve Ege kıvrımları arasında yer alır. Güneyden kuzeye doğru üç tektonik birlik görülür. Bunlar Eskişehir dip kırımı, Bilecik-Osmaneli serisi ve Geyve-Armutlu dip kırımıdır.

Söğüt arazisi bütünü ile Alp kıvrılma hareketiyle yükselmiş, fakat Oligosen'den Neojen'e kadar devam eden devrede kıvrılmalar devam etmiş. Böylece faylarla çevrili tektonik çukurlar meydana gelmiştir ve zengin maden yatakları oluşmuştur.

Yörede Jura kalkerlerinden oluşan sahalarda geniş alan kaplar. Jura öncesi ve Tersiyer yapılı kayalar yeşil ve mavi şistlerden oluşarak dikkat çekerler. Bunlar yörenin kuzeyindeki eğimli arazide uzanmış gösterirler.

2- İKLİM ÖZELLİKLERİ

Türkiye; iklim çeşitliliğine sahip, aynı anda farklı iklimlerin hüküm sürdüğü bir ülkedir. Özellikle Marmara Bölgesi'nde birden fazla iklim tipi ve buna bağlı olarak bitki örtüsü yayılış göstermektedir.

Bilecik ili iklim özellikleri bakımından ilginç bir durum gösterir. İl alan olarak üç ayrı coğrafi bölgeye yayılır. Bundan dolayı Marmara Bölgesi, Batı Karadeniz Bölümü ve İç Anadolu Bölgesi iklim özelliklerinin görüldüğü bir yerde bulunur.

Söğüt, Karadeniz Bölgesi sınırları içerisinde kalır. İklim tipleri bu bölgede geçiş özelliği gösterdiği için üç iklim tipi de hissedilir.

Söğüt'te dağların kuzeye bakan yamaçlarında Karadeniz iklimine yakın bir iklim hüküm sürerken, güneyde iç kısma bakan kesimlerde ise karasal iklim tipi hüküm sürer. Sakarya nehrinin geçtiği bölümde yöredeki iklim özelliklerinden farklı olarak, ılıman bir özellik taşıyan iklim görülür. Bu kesimde yükselti 250 m.'ye iner. Sert geçen kışlarda dahi bu

bölüme kar yağışı düşmez. Yörede yazlar sıcak ve kurak geçer. Ortalama 22 °C sıcaklık ile ağustos ayı en sıcak ayı oluşturmaktadır. En soğuk ay ise 2 °C ortalaması ile ocak ayıdır. Ortalama yıllık sıcaklık 12.2 °C'dir. Ortalama en yüksek sıcaklık 17.8 °C ve ortalama en düşük sıcaklık 7,3 °C'dir.

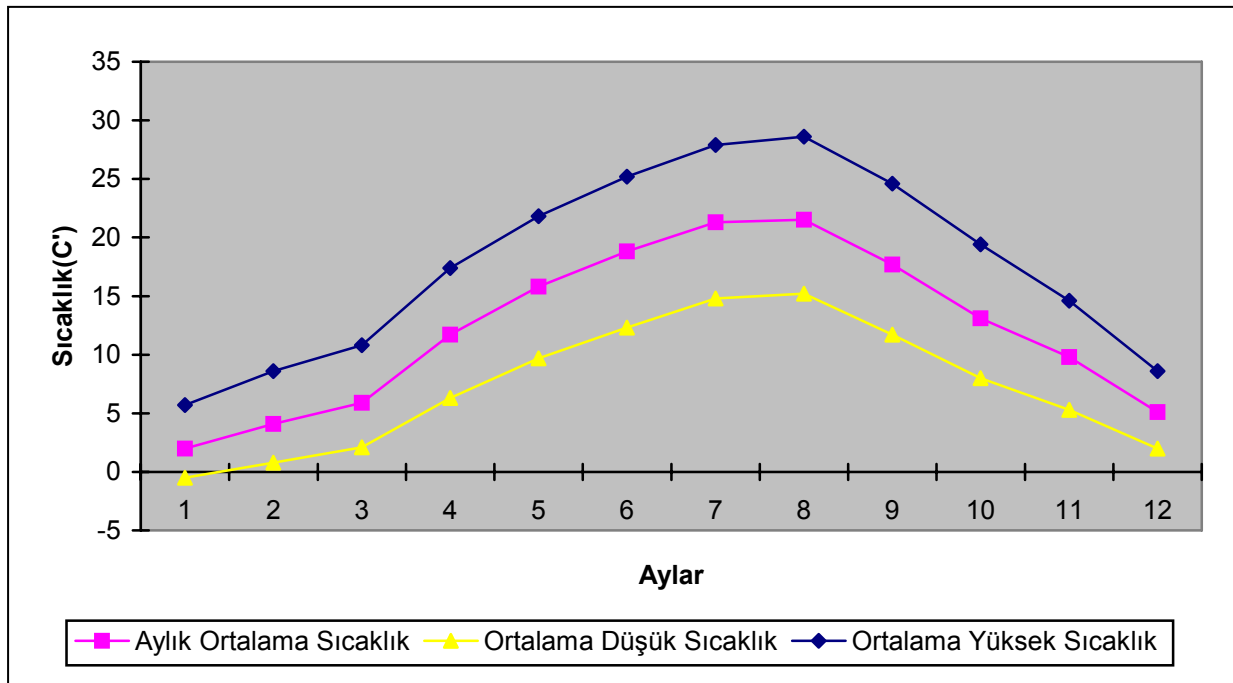
Yıllık yağış miktarı inişli çıkışlı bir seyir izler. Yağışlı gün sayısı 90 gün civarındadır. Ortalama yıllık yağış miktarı 623,1 mm'dir. En az yağış, sıcaklığın en fazla yükseldiği temmuz ve ağustos aylarında görülür. Yağışın en fazla olduğu devre ise kış ve ilkbahar devresidir (Tablo 1).

Tablo 1. Söğüt'ün Sıcaklık ve Yağış Değerlerinin Yıllık Gidişi(1990-2005).

Yükselti : 725 m.

Meteorolojik Elemanlar	Aylar												Yıllık
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Aylık Ort. Sıcaklık(C ⁰)	2,0	4,1	5,9	11,7	15,8	18,8	21,3	21,5	17,7	13,1	9,8	5,1	12,2
Ort. Yüksek Sıcaklık(C ⁰)	5,7	8,6	10,8	17,4	21,8	25,2	27,9	28,6	24,6	19,4	14,6	8,6	17,8
Ort. Düşük Sıcaklık(C ⁰)	-0,5	0,8	2,1	6,3	9,7	12,3	14,8	15,2	11,7	8,0	5,3	2,0	7,3
Aylık Ort. Nisbi Nem(gr)	79	74	71	61	66	70	67	68	71	76	77	82	72
Aylık Ort. Yağış Miktarı(mm)	74,3	65,7	85,8	65,1	63,5	56,5	22,2	11,0	26,5	33,4	42,7	76,2	623,1

Kaynak: Bilecik Meteoroloji İşleri Müdürlüğü.

Şekil1. Söğüt'te Ortalama, En Düşük ve En Yüksek Sıcaklıkların Yıllık Gidişi (1990-2005).

Söğüt ilçe merkezinde, nemlilik ve kuraklık şartlarından hangisinin hüküm sürdüğünü tespit etmek için, De Martonne'nin ortaya koyduğu yıllık kuraklık indis formülünü uyguladığımızda; kentin yıllık yağış miktarı (P) 623,1 mm. ve yıllık ortalama sıcaklık (T) 12,2 °C olduğuna göre;

$$I = \frac{P}{T + 10} = \frac{623,1}{12,2 + 10} = 28,06 \text{ olarak buluruz.}$$

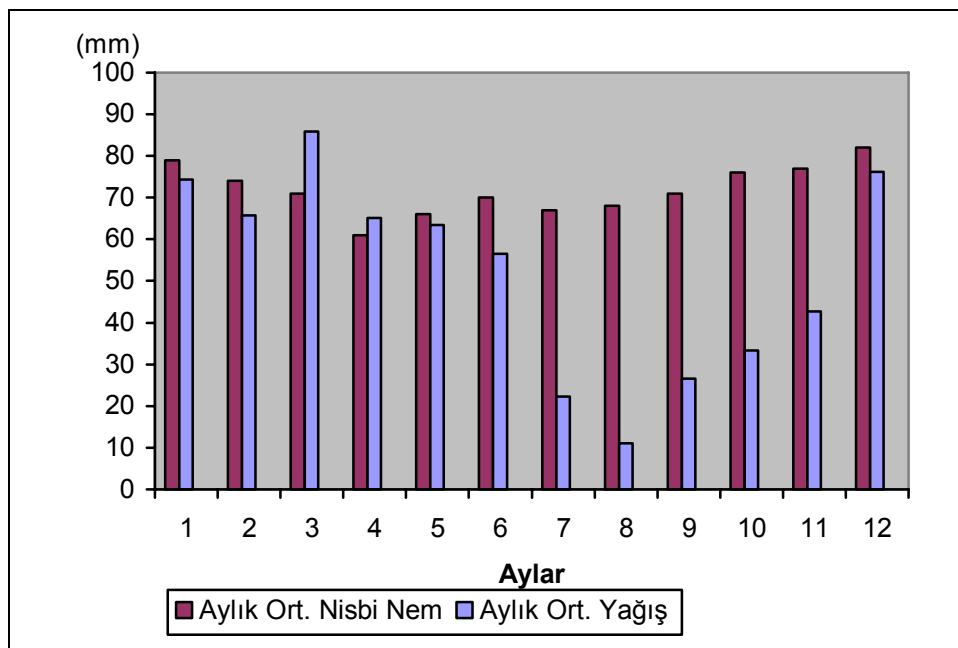
Bulduğumuz sonuca göre Söğüt, yarı nemli iklim bölgesinde yer almaktadır.

Tablo 2. Söğüt'ün Yıllık Yağışlı Gün Sayıları (1990-2005).

Meteorolojik Elemanlar	Aylar												Yıllık
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ort. Yağmurlu Gün Sayısı	10,5	12,7	15,2	17,6	16,4	8,8	2,3	1,9	9,4	17,1	14,7	11,2	137,8
Ort. Karlı Günler Sayı.	6,0	3,7	2,6	0,5	-	-	-	-	-	-	1,1	2,2	16,1
Ort. Karla Örtülü Gün	10,5	6,7	2,8	0,1	-	-	-	-	-	-	1,4	2,6	24,1
Ort. Dolulu Gün Sayısı	0,1	0,1	0,3	0,7	0,6	0,6	-	-	-	-	-	-	2,3

Kaynak: Bilecik Meteoroloji İşleri Müdürlüğü.

Söğüt'ün güneyinde kasım ile nisan ayları arasında kar yağışı etkilidir. Yörede kış mevsimi soğuk geçer. Kar yağışı ortalama 16,1 gündür. Yağan kar ise 14,1 gün yerde kalır. Söğüt'te görülen en yüksek kar kalınlığı 38 cm. civarındadır. Don olayı kasımda başlar ve mayıs ayına kadar devam eder. Dolulu günler sayısına baktığımızda ise; yıllık ortalama 2,3 gün ile ocak-haziran döneminde dolu yağışı olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Şekil 2. Söğüt'ün Yıllık Ortalama Yağış ve Nem Değerleri(1990-2005).

Söğüt'ün aylık ortalama nispi nem değerlerinin dağılımını incelediğimizde, kış ve ilkbahar aylarında değerlerin arttığını, buna bağlı olarak da yağışların meydana geldiğini görmek mümkündür. Yörenin yükseltisinin çevresine göre fazla olmasının bir sonucu olarak yağış değerlerinin de fazla olduğunu söylemek mümkündür (Tablo 2).

Rüzgârların, sıcaklık ve yağışın dağılımında basıncın önemli bir etkisi vardır. Bu nedenle yörenin basınç değerlerinin bilinmesi gerekir. Ancak yörede basınç rasadı yapılmadığından, Bilecik meteoroloji istasyonunun verilerini kullanabiliyoruz. Buna göre Bilecik'te yıllık ortalama basınç değeri 919,3 mb'dır. Basınç değerleri eylül'den itibaren yükselmekte, ancak ocaktan ağustos ayına kadar düşme ve yükselmeler görülmektedir. Yükseltinin fazla olmasından dolayı Söğüt ilçesinde basıncın daha farklı bir dağılım gösterdiğini söyleyebiliriz (Tablo 3).

Tablo 3. Bilecik Kenti Ortalama Basınç Değerleri (1990-2005)

Meteorolojik Unsur	AYLAR												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Ortalama Basınç	920.8	919.2	918.8	917.5	918.6	918.5	917.8	917.2	920.4	921.0	921.8	920.2	919.3

Kaynak: Bilecik Meteoroloji İşleri Müdürlüğü.

Basıncın dağılımına göre yörede hakim rüzgar yönü güneydoğudur ve frekansı 38,2'dir. İkinci hakim rüzgar yönü güneybatı olup frekansı 17,9'dur. Hakim rüzgar yönünün ortaya çıkmasında yer şekilleri en önemli etkidir. Kuzeyden ve kuzeybatıdan yükselen dağ sıraları, bu yönlerden esen rüzgarların esme sayılarının ve frekanslarının düşük olmasına sebep olmuştur. (Tablo 4 ve 5).

Tablo 4. Söğüt'te Rüzgar Esme Sayıları ve Frekansları (1990-2005).

Esme Yönü	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	Toplam
Esme Sayısı	217	250	681	1564	426	734	107	119	4098
Frekans (%)	5,3	6,1	16,6	38,2	10,4	17,9	2,6	2,9	100

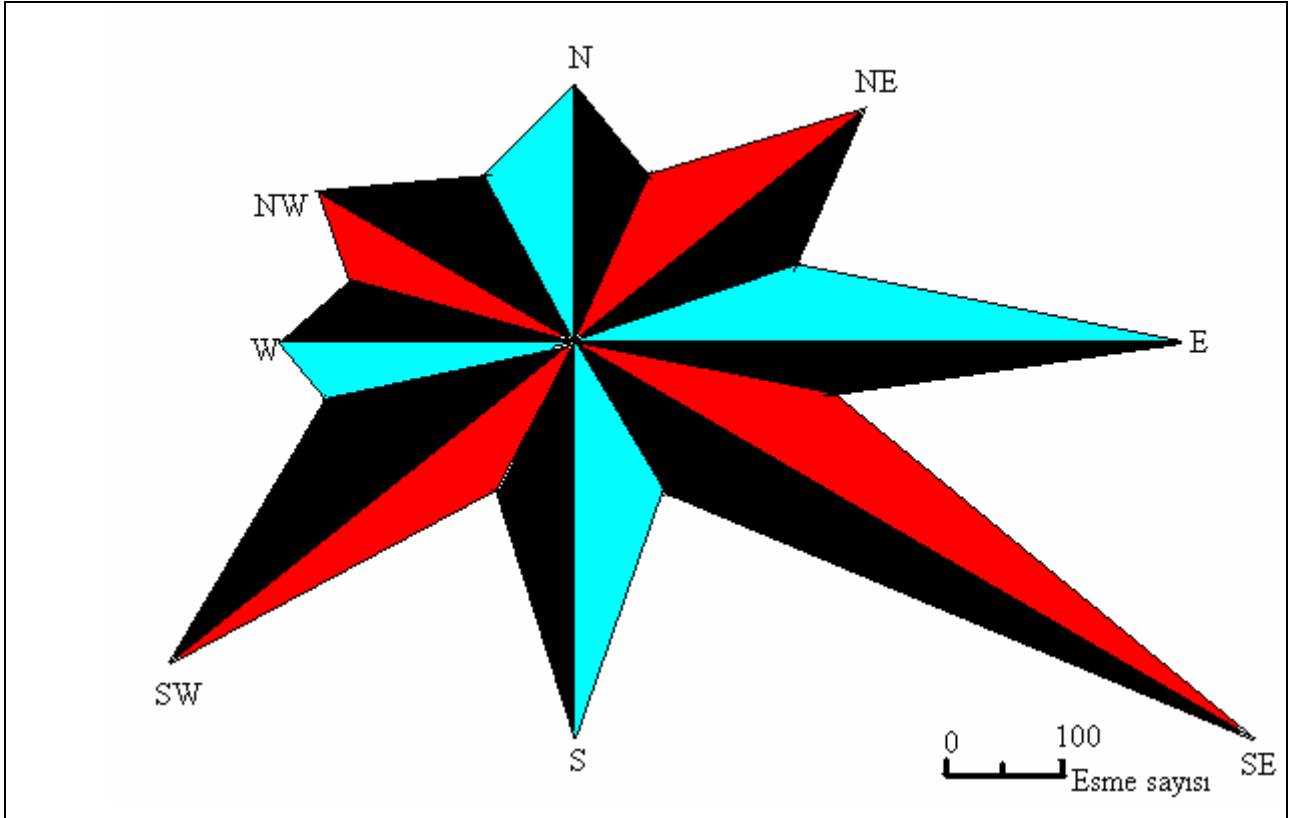
Kaynak: Bilecik Meteoroloji İşleri Müdürlüğü.

Söğüt'te kuzeydoğudan esen rüzgara günyeli adı verilir. Sert, kuru ve soğuk karakterlidir. Kuzeybatıdan esen karayel yağış getiren bir rüzgardır. Güneybatıdan ise sıcak karakterli lodos eser. Kuzeydoğudan esen rüzgar poyrazdır ve soğuk bir rüzgardır. Yöre halkı, serin olması nedeniyle doğudan yaz aylarında esen rüzgara ısıyel rüzgarı, güneyden sıcak karakterde esen rüzgara tersyel rüzgarı adını vermiştir.

Tablo 5. Söğüt'ün Yıllık Rüzgar Kuvveti ve Yönü(1990-2005).

Meteorolojik Elemanlar	Aylar												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Aylık Ort. Rüzgar Kuvveti	2,1	2,3	1,7	1,6	1,3	1,3	1,3	1,0	1,0	1,1	1,4	1,9	1,5
En Çok Esen Rüzgar Yönü	S	SE	SE	SE	SE	SWSE	SW	SE	SE	SE	SE	S	SE

Kaynak : Bilecik Meteoroloji İşleri Müdürlüğü.

Şekil 3. Söğüt'ün Rüzgar Frekans Gülü (1990-2005).

Söğüt'ün kapalı ve bulutlu gün sayısına baktığımızda bulutlu gün sayısının fazla olduğunu görürüz. Söğüt'te kış ve ilkbahar aylarında bulutlu gün sayısı artmakta, diğer zamanlarda hava açık geçmektedir. Yılda ortalama 222 gün bulutlu hava ve 86 gün açık hava görülmektedir (Tablo 6). Bulutlu gün sayısının fazla olması, Karadeniz ikliminin özelliklerini yansıtmaktadır. Bundan dolayı yazın serin bir hava hakimdir.

Tablo 6. Söğüt'ün Ortalama Açık ve Kapalı Günlerinin Yıllık Gidişi(1990-2005).

Meteorolojik Elemanlar	AYLAR												Yıllık
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Ort. Bulutlu Günler Sayısı	20,7	17,6	15,4	20,6	20,0	19,2	16,6	14,2	17,6	21,2	18,8	20,9	221,8
Ort. Açık Günler Sayısı	0,8	3,8	4,0	2,6	7,0	9,8	13,8	16,6	11,6	7,2	6,8	1,6	85,6
Aylık Ort. Bulutluluk	7,0	5,8	6,1	5,6	4,7	3,7	2,8	2,5	3,1	4,2	4,9	6,7	4,8

Kaynak: Bilecik Meteoroloji İşleri Müdürlüğü.

2- DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ

Bitki örtüsünü belirleyen etmenler iklim, yükselti ve orografik etkenlerdir. Buna göre Söğüt ve çevresinde step bitkilerini ve orman örtüsünü görmek mümkündür. Step bitkileri içersinde ayırık, geven, kekik, yonca, şerbetçi otu gibi ot türleri gelmektedir. Fakat aşırı otlatma ve kuraklıktan dolayı erken yok olmaktadır.

Söğüt'ün orman varlığı yükseltiye göre değişmektedir. Alçak yerlerde bozkır görünümümlü küçük çalı tipi bitkiler görülürken 600 m. ve üzerindeki yükseltilerde çeşitli ağaç türlerine rastlanır. Sündiken Dağları'nın güney yamaçlarında görülen başlıca ağaç türleri meşe, kızılçam ve karaçamdır. Söğüt Orman İşletme Şefliği 2005 yılı verilerine göre Söğüt ilçesinin orman varlığı 26.590 hektardır. Bunun % 50'den fazlasını bozuk baltalık ormanlar teşkil etmektedir. Arazinin 1000 m'yi aşan bölümlerinde karaçam (Pinus nigra), kayın (Fagus orientalis), kuzeyde ve 1000 m. üzerinde kızılçam (Pinus brutia) ve meşe (Quercus), alçak yerlerde kestane (Cestanea vesca) ağaçları yayılış gösterir. 1500 m'yi aşan kesimlerde köknar (Abies) türleri ve ardıç (Juniperus) ağaçları yer alır. Alçak ve düz alanlarda otsu bitkiler ve çalılar yaygındır.

Tarla açma, otlatma, usulsüz kesim gibi nedenlerden dolayı orman alanı gün geçtikçe azalmaktadır. Koruma için etkili bir eğitim ve ağaçlandırma çalışması yapılması gerekir. Bazı yerlerde orman tahribinin devam ettiği görülmektedir. Örneğin bundan 50 yıl önce orman köyü olan Çaltı Beldesi bugün ormandan 5-10 km. uzaktadır.

4- HİDROĞRAFİK ÖZELLİKLER

Söğüt sınırları içindeki en önemli akarsu Sakarya nehridir. Güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda akan nehir, Söğüt sınırları içinde 60 km'lik bir mesafe kat eder. Nehrin anakolu Çifteler yaylalarındaki karstik kaynaklardan, diğer kolu Kütahya yaylalarından gelir. Porsuk Çayı, Büyükdere, Beyköy Deresi, Kapıkaya Çayı, İğdır Çayı, Sarıçay nehre karışan akarsulardır. Az meyilli ve fazla derin olmayan bir yatağı vardır. Yağışlara ve kar erimelerine bağlı olarak nehrin akım değerleri nisan-mayıs aylarında artar. Rejimi düzensizdir. Sakarya nehri dışında küçük dereler bulunur. Bunlar; Sakarya nehrine dökülen Çaltı Deresi, Karaağaç, Harmanköy, Kepen ve Enez dereleridir. Bu dereler devamlı akışlı olup, sulama suyu ihtiyacında kullanılır.

Araştırma sahasındaki tarım alanlarının sulanmasında Sakarya Nehri'nden yararlanılır. Nehre uzak tarım alanları sondaj kuyuları açılarak sulanır. Nehrin geçtiği vadi tabanlarında verimli tarım alanları bulunmaktadır.

Söğüt çevresindeki en önemli gölet, Borcak Göleti'dir. İlçe merkezinin kuzeydoğusunda yer alan gölet yaklaşık 15 km² dir. Göletin suyu tatlı olup içme suyu olarak kullanılmaya elverişlidir. Gölet seviyesinde meydana gelen mevsimlik değişimler 50 cm. ile 175 cm. arasında değişir. Yaz aylarında sıcaklığın artması ve yağışların azalmasına bağlı olarak su seviyesi düşmektedir. Gölet seviyesinin en düşük olduğu aylar Temmuz ve Ağustos aylarıdır. Borcak Göleti yöre halkı tarafından gününbirlik dinlenme ve mesire yeri olarak da kullanılmaktadır. Borcak Göleti'nden daha küçük olan Ertuğrul Gazi Göleti ve Kızıldağlar Göleti sulama amaçlı kullanılmakta, yaz aylarında kuruyacak seviyeye düşmektedir. Söğüt'ün kuzeyinde yer alan bu göletler de yöre halkı tarafından gününbirlik dinlenme ve mesire yeri olarak kullanılmaktadır, fakat bu konuda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. İlkbaharda eriyen kar suları ve küçük derelerden beslenen göletlerden tahıl tarlalarının ve çayırların sulanmasında faydalanılmaktadır. Göletlerin çevresi yöre halkı tarafından ağaçlandırılmıştır.

Söğüt, yerüstü su kaynakları kadar, zengin yeraltı su kaynaklarına da sahiptir. Sakarya Vadisi'nde D.S.İ. tarafından açılan sondaj kuyularından yararlanılmaktadır. İlçe merkezinin değişik yerlerinde bulunan çeşmeler halk tarafından kullanma suyu temininde önemli bir yer tutar.

Söğüt'teki yerüstü ve yeraltı su kaynakları; fabrika atıkları, bilinçsiz tarımsal ilaç ve suni gübre kullanımı sonucu kirlenmekte, gelecek için tehlike oluşturmaktadır. Aşırı kuraklığın yaşandığı yıllarda su sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mevcut su kaynakları korunmalı, kirlenme ve plansız aşırı kullanım önlenmelidir.

5- TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Tarımsal amaçlı kullanılan toprakların yerleşime açılması veya fabrika, yol gibi alanlara ayrılması sonucu ülkemizde tarım topraklarının oranı giderek azalmaktadır. Her gelişen kent, tarım toprakları üzerinde genişleyerek kentin tarım kenti olma özelliğini olumsuz etkilemekte ve tarım toprakları amacına uygun olarak değerlendirilmemektedir.

Söğüt'te tarıma elverişli topraklar çok azdır. Sakarya Vadisi'nde alüvyal topraklar bulunur. Bunlar tarıma elverişli toprakları oluşturur. Tarıma elverişli diğer topraklar vadi yamaçlarında yer alır. Orman azlığı nedeniyle toprak erozyonu çok görülür. Söğüt'te topraklar şöyle sınıflandırılabilir:

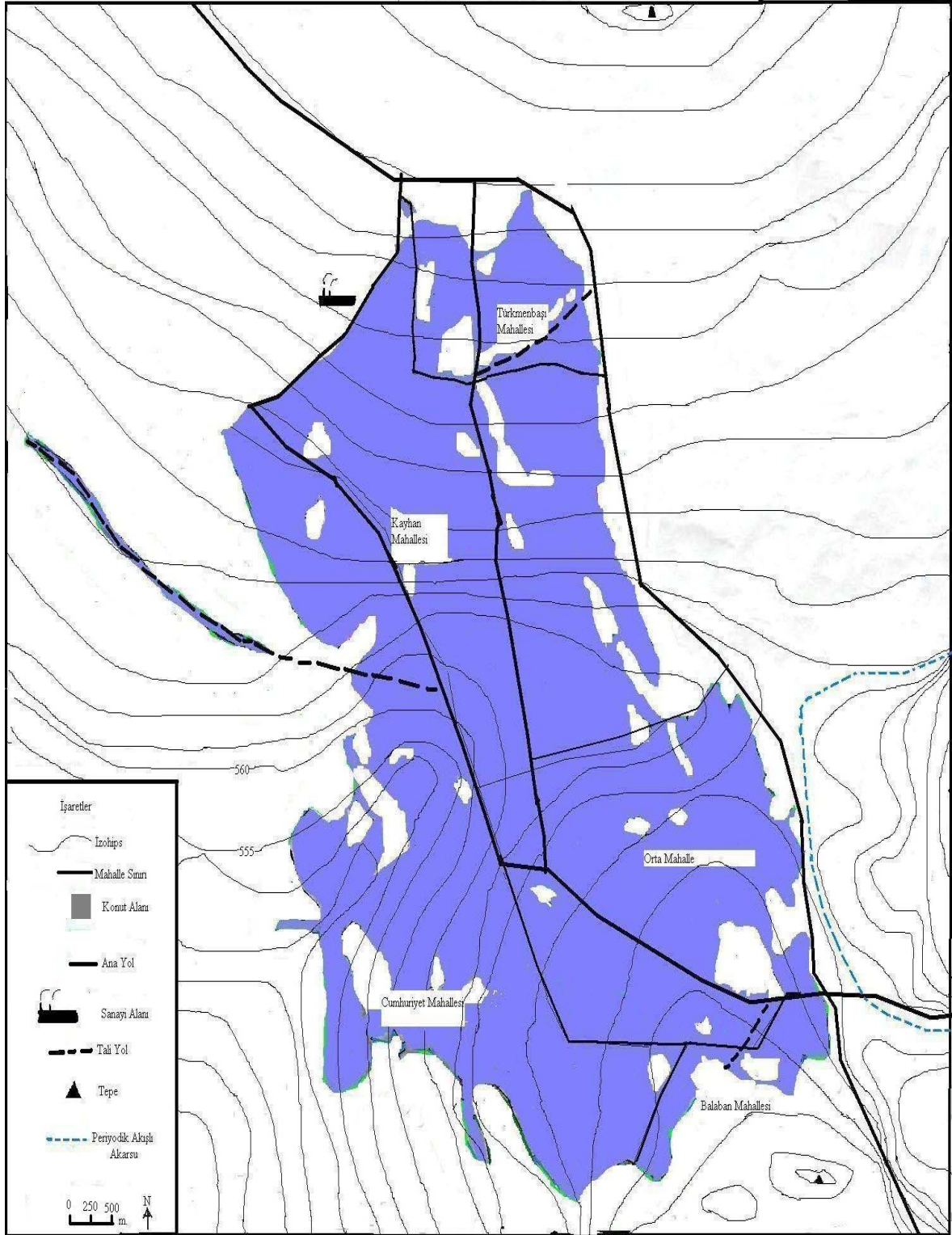
- 1- Kireçsiz kahverengi orman toprakları
- 2- Kahverengi orman toprakları
- 3- Kahverengi topraklar
- 4- Kireçsi kahverengi topraklar
- 5- Alüvyal topraklar

Kahverengi orman toprakları ve kireçsiz kahverengi orman toprakları daha fazla yer tutar. Bu topraklarda eğimin azaldığı ve toprak derinliğinin uygun olduğu yerlerde tarım yapılır. Bu alan Söğüt topraklarının çoğunluğunu oluşturur. Bu topraklarda kuru tarım ve bağcılık yapılmaktadır.

Kalkersiz kahverengi orman toprakları ikinci sırayı alır. Genelde Söğüt'ün güney kesimlerinde 750 m. ile 1000 m. arasında bulunur. Buralar kuru tarım ziraat alanlarıdır. Kalkersiz kahverengi topraklar Söğüt'ün güneyinde Oluklu-Zemzemiye arasında dar bir alanda yayılış gösterir. Buralar mera alanları ve kuru ziraat sahalarıdır. Kahverengi topraklar Eskişehir sınırında çok az bir alanda bulunur. Buralar da kuru ziraat sahalarıdır. Alüvyal topraklara Sakarya Vadisi'nde rastlanır. Çok verimli olan bu topraklarda çeşitli meyve ve sebzeler yetiştirilir. Yörenin tarımsal potansiyeli açısından oldukça önemli topraklardır. Sulu tarım yönteminin uygulandığı alüvyal topraklar yöre halkının geçim kaynağını oluşturur (Harita 2).

Harita 3. Söğüt Topoğrafya Haritası.

2. BÖLÜM

BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1. SÖĞÜT'ÜN TARİHİ GELİŞİMİ

Söğüt; Marmara Bölgesi'nde, Karadeniz Bölgesi'nin en batı kesimi ile İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeybatı ucundadır. Doğuda, 1990 yılında ilçe olup Söğüt'ten ayrılan İnhisar, güneydoğuda Eskişehir, güneybatıda Bozüyük, batıda Pazaryeri ve Bilecik merkez, kuzeyinde Yenipazar ve Gölpaazarı vardır (Ana Britannica, c:19, s:577-578).

Söğüt ve çevresine ilk defa M.Ö.700 yılında, soyları Frygler'e, Bebriykler'e ve Asya Thrakları'na dayandırılan Bithynler yerleşmiştir. Bithynler'in yerleşmesinden dolayı burası Bithynia adını almıştır. Uzun yıllar bağımsızlığını sürdüren Bithynia, M.Ö. 73'de Roma egemenliğine girmiş, M.Ö. 63'ten itibaren de Pontus ile birleştirilerek Pontus et Bithynia adıyla bir Roma eyaleti olmuştur. Böylece ilk çağlarda Bithynia bölgesi önemli bir yerleşim yeri olarak varlığını sürdürmüştür. Bölgede pek çok şehir kurulmuştur. Söğüt'ün de Nikaia (İzmit), Doryleion (Eskişehir), Katidon (Kütahya) yolu üzerinde kurulmuş olan bir kasaba olduğu görülmektedir.

Söğüt, 796 veya 797 yıllarında, Abbasi halifesi Harun Reşit döneminde, müslümanların eline geçmiştir. Arap coğrafya ve tarih kaynaklarında Söğüt "Beldet'us Safsaf" şeklinde isimlendirilmiştir. Farsça kaynaklarda "Hitta-i Bid" şeklinde anılmıştır. Gerek safsaf, gerekse bid kelimeleri "Söğüt Ağacı" anlamındadır. Osmanlıca kaynaklarda ve günümüzde bu kelimelerin Türkçe karşılığı Söğüdcük, Söğütçük, Söğütlü Saraycık, Söğüd ve Söğüt olarak bilinmektedir (Dağlı, 2004).

Söğüt tarihi, Osmanlı Devleti'nin tarihi ile birlikte ele alınır. Hemen tüm kaynaklar Söğüt'e dolaylı yoldan, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun açıklanması sırasında değinirler. Bu nedenle Söğüt'ün Osmanlı dönemi içindeki tarihi ancak bu devletin kuruluş tarihiyle birlikte incelenebilmektedir.

Kayı boyuna mensup Ertuğrul Gazi ve aşireti bu yöreye 13. yüzyılda gelmiştir. Kayı boyunun menşei olan Oğuz Han'ın soy kütüğü, Reşideddin'in Oğuznamesi'nde, Nuh Peygamber'in oğlu Yafes'e dayandırılır. Oğuz Han'dan sonra altı oğlu iki kolu oluşturmaktadır. Gün Han, Ay Han, Yıldız Han Bozok kolunu, Gök Han, Dağ Han ve Deniz Han ise Üçok kolunu oluşturur. Oğuz Han'ın her bir oğlundan gelen soylar, toplam 24 Oğuz boyunu meydana getirir. Kayı boyu sağlam anlamına gelen dört boydan biridir (Dağlı, 2004).

Söğüt'ün tarih sahnesindeki parlak dönemi 13. yy. sonlarında başlar. Selçuklu sultanı Birinci Alaeddin Keykubat yaptığı hizmetler karşılığında Söğüt'ü kışlak, Domaniç ve Ermeni Dağları'nı yazlık olarak Ertuğrul Gazi'ye mülk olarak vermiştir. Söğüt, Bursa'nın fethine kadar Osmanlı Devleti'nin merkezi ve kısa bir süre de ilk başkenti olmuştur.

Bazı kaynaklar da Söğüt'ün Ertuğrul Gazi'ye verilmiş tarihi olarak 1270 yılını vermektedir. Bu tarih tartışma konusu olmakla birlikte kesin olan bir şey vardır ki, Osmanlı Devleti'nin temellerinin Söğüt'te atılmış olmasıdır. Zira, Ertuğrul Gazi 1281 yılında 90 yaşında vefat ettiğinde, Osmanlılar'ın bölgeye kararlı olarak yerleştiklerinin bir kanıtı olarak Söğüt'e gömülmüştür.

Osman Gazi, Ertuğrul Gazi'den beyliği aldıktan sonra topraklarını genişletmeye başlamış, özellikle Bizans tekdürlarıyla sürekli savaşmıştır. Yazılı kaynaklarda 1284, 1285, 1287 ve 1288 yılları tarih olarak belirtilen Ekizce Savaşı, Karacahisar (Eskişehir), Lefke (Osmaneli), Belekoma (Bilecik), Yarhisar (Bilecik'in İlyasbey köyü) tekdürları ile Kayı Aşireti arasında geçmiştir. Filatos komutasındaki müttefik Bizans ordusu ile Kayı aşireti arasındaki bu mücadele Kayı aşiretinin galibiyeti ile sona ermiş, ancak çatışmada Osman Bey'in ağabeyi Saru Batu şehit düşmüştür.

1288 veya 1290 yılında "Karacahisar Kalesi" ele geçirilmiş. Osman Gazi, buradaki Bizans kilisesini camiye çevirerek, Osmanlı'nın devlet olduğunu resmileştiren hutbeyi okumuştur. 1299 yılında Bilecik ve Yarhisar'ı fethetmiştir (Kuruluş ve Kurtuluşun Beşiği Ertuğrul Gazi Ocağı Söğüt, 2003).

Osman Gazi, 1301 yılında Yenişehir'i fethederek saltanat merkezini buraya nakletmiş ve devleti beş idari bölgeye ayırmıştır. Eskişehir'i ağabeyi Gündüz Bey'e, Sultanönü'nü oğlu Orhan Bey'e, Yarhisar'ı Hasan Alp'e, Bilecik'i Şeyh Edebalı'ye, İnönü'yü Turgut Alp'e vermiştir. 1301 yılındaki Koyunhisar ve 1306 yılındaki Dimboz savaşlarında Bizanslılar yenilgiye uğratılmıştır. Söğüt, kısacası Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti rolünü oynamıştır. Ancak Söğüt'ün bu rolü uzun sürmemiştir. Zira Bursa'nın fethi üzerine, Osmanlı'nın başkenti Bursa olmuştur. Söğüt de Sultanönü Sancağı'na bağlı bir nahiye merkezine dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ev sahipliği yapmış olan Söğüt, devletin büyümesiyle birlikte, özellikle Bursa'nın fethi ve Balkanlara açıldıktan sonra ihmal edilmiştir. 1648'lerde hala bir nahiye merkezidir. Ancak bu defa Bursa Sancağı'nın Lefke (Osmaneli) kazasının nahiyelerinden biridir. Nüfusu ise, yaklaşık 700 hane kadardır. 19. Yüzyılda Söğüt kaza merkezi haline getirilerek, Hüdavendigâr (Bursa) vilayetinin Ertuğrul (Bilecik) Sancağı'na bağlanmıştır (Kuruluş ve Kurtuluşun Beşiği Ertuğrul Gazi Ocağı Söğüt, 2003).

Çelebi Mehmet ve II. Abdülhamit dönemlerinde Söğüt'te imar çalışmaları yapılmıştır. II. Abdülhamit, saray muhafızlarını Söğüt ve çevresinden seçtiği gibi 1905'te kendi adıyla anılan bir cami ve okul yaptırmıştır (Kuruluş ve Kurtuluşun Beşiği Ertuğrul Gazi Ocağı Söğüt, 2003).

Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) sonrasında Anadolu'nun pek çok yeri gibi Söğüt de işgal edilmiştir. Kurtarıldığında ise eski Söğüt'ten fazla bir şey kalmamıştır. 30 Ekim 1918'de, Osmanlı Devleti ile itilaf devletleri arasında Mondros Mütarekesi'nin yapılmasının ardından işgal güçlerinin, güvenliklerini tehdit edici bir durum olmamasına rağmen işgallere başladığı görülmüştür. Yunanistan, 15 Mayıs 1919'da İzmir'den başlayarak Aydın, Nazilli Menemen, Bergama, Manisa, Uşak, Afyon, Eskişehir, Kütahya, Balıkesir, Bursa ve Batı Trakya'yı işgal etmiştir. Söğüt ve çevresi de işgale uğramış ve 8-11 Ocak 1921 tarihleri arası üç gün, 24 Mart-1 Nisan 1921 tarihleri arası sekiz gün, 12 Temmuz 1921-6 Eylül 1922 tarihleri arası on üç ay yirmi beş gün düşman işgalinde kalmıştır. Bu işgaller sırasında Söğüt yakılmış, Ertuğrul Gazi'nin türbesi kurşunlanarak tahrip edilmiştir. Bu durum karşısında, Söğüt halkı topraklarını korumak amacıyla milli mücadeleye katılmış ve kahramanca savaşmışlardır. Milli mücadelenin kazanılmasıyla gelişmeye başlayan Söğüt, her geçen gün daha da güzelleşmektedir (Kuruluş ve Kurtuluşun Beşiği Ertuğrul Gazi Ocağı Söğüt, 2003).

2. NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Yerleşme tarihi çok eski olan Söğüt, çeşitli nüfus hareketlerine sahne olmuştur. Gelişen değişik tarihi olaylar yöre nüfusunda farklılıklara neden olmuştur. 13. yy. sonlarına doğru yöreye gelen Oğuzlar'ın Kayı boyu, bölgenin nüfus özelliğini de değiştirmiştir. O günden bugüne müslüman Türk nüfusu Söğüt'e hakim olmuştur. 1920'lerde Söğüt'ün, Yunanlılar tarafından işgal edilmeden önce beş binin üzerinde nüfusunun olduğu

bilinmektedir. O tarihlerde yıkılarak üç defa işgal edilmiş ve tahrip edilmiştir. Cumhuriyet döneminde yeniden kurulan Söğüt'ün 2000 yılı nüfus sayımına göre toplam nüfusu 20.974 olup, bunun 12.644'ü ilçe merkezinde ve 8.330 'u köylerde yaşamaktadır (Tablo 7).

2.1. NÜFUSUN SAYIM YILLARINA GÖRE DURUMU

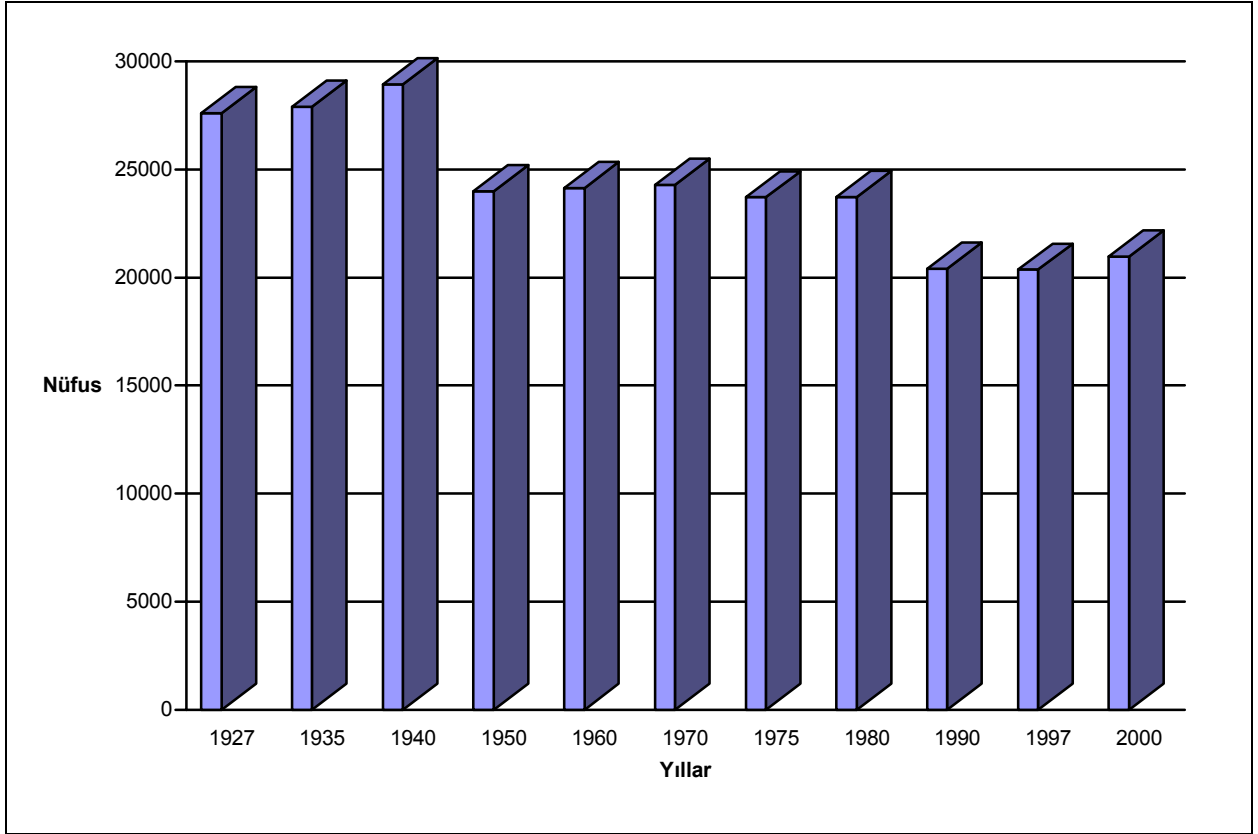
Söğüt'te 1935 nüfus sayımında 27.900 olan toplam nüfus, 1940'da 28.934 ve 1945 yılında 29.831 olmuştur. Daha sonraki nüfus sayımlarında bu rakamlarda düşüş gözlenir. Bunun en önemli nedeni ilçeye bağlı olan köy ve bucakların Bozüyük ve Eskişehir'e bağlanmasıdır. Nüfus artış oranı olarak Türkiye ortalamasının altında bir seyir izler. İlçe merkezindeki nüfus artışına rağmen köylerdeki nüfusun azalması göç olayı ile ilgilidir. Köylerden ilçe merkezine ve Eskişehir, Bursa, İstanbul gibi büyük şehirlere göç devam etmektedir.

Tablo 7. Söğüt'ün Nüfus Gelişimi(1927-2000).

	YILLAR										
	1927	1935	1940	1950	1960	1970	1975	1980	1990	1997	2000
Toplam Nüfus	27580	27900	28934	23996	24138	24287	23708	23730	20412	20358	20974
İlçe Merkezi	2092	2267	2413	2649	5728	6314	4370	5329	9470	12405	12644
Köyler	25488	25633	26521	21347	18410	17416	19917	18379	10942	7953	8330

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları (1927-2000).

Tablo 7 incelendiğinde görüleceği gibi ilçe merkezi ile köyler arasındaki nüfus oranı hızla değişmektedir. Söğüt'te en fazla nüfus artış oranı 1935-1940 yılları arasında olmuştur. Bu dönemde nüfusun artış miktarı 1034 kişidir. Bu artışın sebebi bir askeri birliğin ilçe merkezine konuşlandırılmasıdır. 1940-1950 yılları arasında nüfusta görülen düşüşün nedeni, II. Dünya Savaşı'nın ülkemizi etkilemesi, erkek nüfusun silah altına alınmasıyla evlenmelerin azalmasıdır. 1950 yılında ilçe merkezi nüfusu 2649 iken köylerin nüfusu 21.347'dir. 1950-1960 yılları arasındaki dönemde doğumların artması ve ölümlerin azalmasından dolayı nüfus artışı başlamıştır. Bu artış 1960-1970 yıllarını kapsayan dönemde de devam etmiştir. 1970-1975 yılları arasında nüfusun düşüş göstermesinin nedeni ilçe dışına yapılan göçlerdir. 1975-1980 döneminde sağlık hizmetlerinin iyileşmesine bağlı olarak bebek ölümlerinin azalması ve ortalama yaşam süresinin uzamasıyla nüfus artışı meydana gelmiştir. 1980 yılında yapılan nüfus sayımında ilçe merkezi nüfusu köylerden yapılan göçlerden dolayı 5329 olurken, köy nüfusu 18.379'a düşmüştür. 1990 yılına gelindiğinde Söğüt nüfusunun farklılık arz ettiği görülür. 1990'da ilçe merkezi nüfusu 9470 iken, köylerin nüfusu ise 10.492'ye düşmüştür. Bunun en önemli nedeni, 1985 yılında Söğüt'e bağlı İnhisar'ın ilçe merkezi olmasıdır. İnhisar'a bağlı 12 köyün ayrılmasıyla köy nüfusunda büyük bir azalma meydana gelmiştir. 1990-1997 yılları arasında il merkezine, Eskişehir, Bursa ve İstanbul'a ekonomik nedenlerle yapılan göçlerle toplam nüfusta azalma görülmüştür. 1997-2000 yılları arasındaki dönemde doğal nüfus artışı devam ederken bu dönemde kırsal kesimden yapılan göçlerden dolayı ilçe merkezinde de artışın olduğu görülür.

Şekil 4. Söğüt'ün Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Miktarları (1927-2000).

2.2. NÜFUSUN GÖÇ DURUMU

Göç, nüfusun devamlı yaşanılan bölgeleri kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine denilmektedir (Doğanay, 1997). Başka tanıma göre göç; bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı veya uzun süreli değiştirme olayıdır (Tümertekin, Özgüç, 1998).

Söğüt'te göç olayı ilçe merkezine ve yakındaki büyük şehirlere doğrudur. Göç olayı sonucu köy nüfusları hızla azalmıştır. Sanayi kuruluşlarında çalışmak üzere gelen işçi, teknik eleman ve aileleri nüfusun artmasına sebep olmuştur. İlçe merkezine göç sadece ilçenin köylerinden değildir. Söğüt sınırları dışında kalan diğer büyük ve küçük yerleşim yerlerinden yapılan göçler dikkati çeker. Söğüt ilçesindeki köy yerleşmeleri Türkiye genelinde olduğu gibi genellikle az nüfusludur. 2000 yılına göre ilçeye bağlı köylerin üçte ikisi (14 tane) 250 ve daha az nüfuslu iken üçte biri (7 tane) 250 ve üzerinde nüfusa sahiptir. İlçe dışına en çok Eskişehir, Bursa, Bilecik ve İstanbul'a göç olmaktadır. 1950 yılından sonra köylerden ilçe merkezine ve çevredeki kentlere doğru çalışmak amacıyla göçler başlamıştır. En fazla göç veren köyler, 2000 yılı nüfus sayımında nüfusları yüz kişinin altına düşen Dudaş, Gündüzbey, Hayriye, Kayabalı, Kızılsaray, Sırhoca, Savcıbey ve Rızapaşa köyleridir. Göçlerin meydana gelmesinde tarımsal alanların dar ve verimsiz olması, toprakların miras yoluyla parçalanması, sanayileşme, eğitim, kültür ve sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanma isteği, şehir hayatının çekiciliği etkili olmuştur. Verimli arazilere sahip köylerde göç olayı daha azdır.

2.3. NÜFUSUN CİNS VE YAŞ YAPISI

Nüfusun yaş yapısının incelenmesi, özellikle çalışabilir yaştaki nüfus, nüfusta bağımlılık oranları, çalışabilir işgücü kapasitesi, aile tipleri, doğum ve ölüm oranları ile

göçler gibi demografik ve de iktisadi olayların açıklanması bakımından önemlidir (Doğanay, 1983). Söğüt'te 1945'ten bu yana, köylerde kadın nüfus oranı fazladır. Bu oran kırsal kesimin büyük oranda göç verdiğini gösterir. 1960 yılına kadar kırsal alandaki kadın üstünlüğü ilçe merkezi için de geçerlidir. Bu tarihten sonra, gelişen sanayi faaliyetleri sonucu erkek nüfusta artış olmuştur. Söğüt'te ipekçilik ve seramik sanayinde kadın işçi gereksinimiyle kadın-erkek arasındaki orantısızlık azalmıştır. 1990 yılında ilçe merkezinin nüfusu 9470 ve bunun 5682'si erkek, 3788'i kadındır. 2000 yılında ise 12644 kişinin 7226'sı erkek (%57) ve 5418'i kadın (% 43) nüfustan oluşmaktadır (Tablo 8). Erkek nüfus oranının fazla olmasında sanayide çalışanların çoğunlukla erkek olması ve askeri birliğin etkisi vardır.

Tablo 8. Söğüt'te Cinsiyete Göre Nüfus Dağılımı(2000).

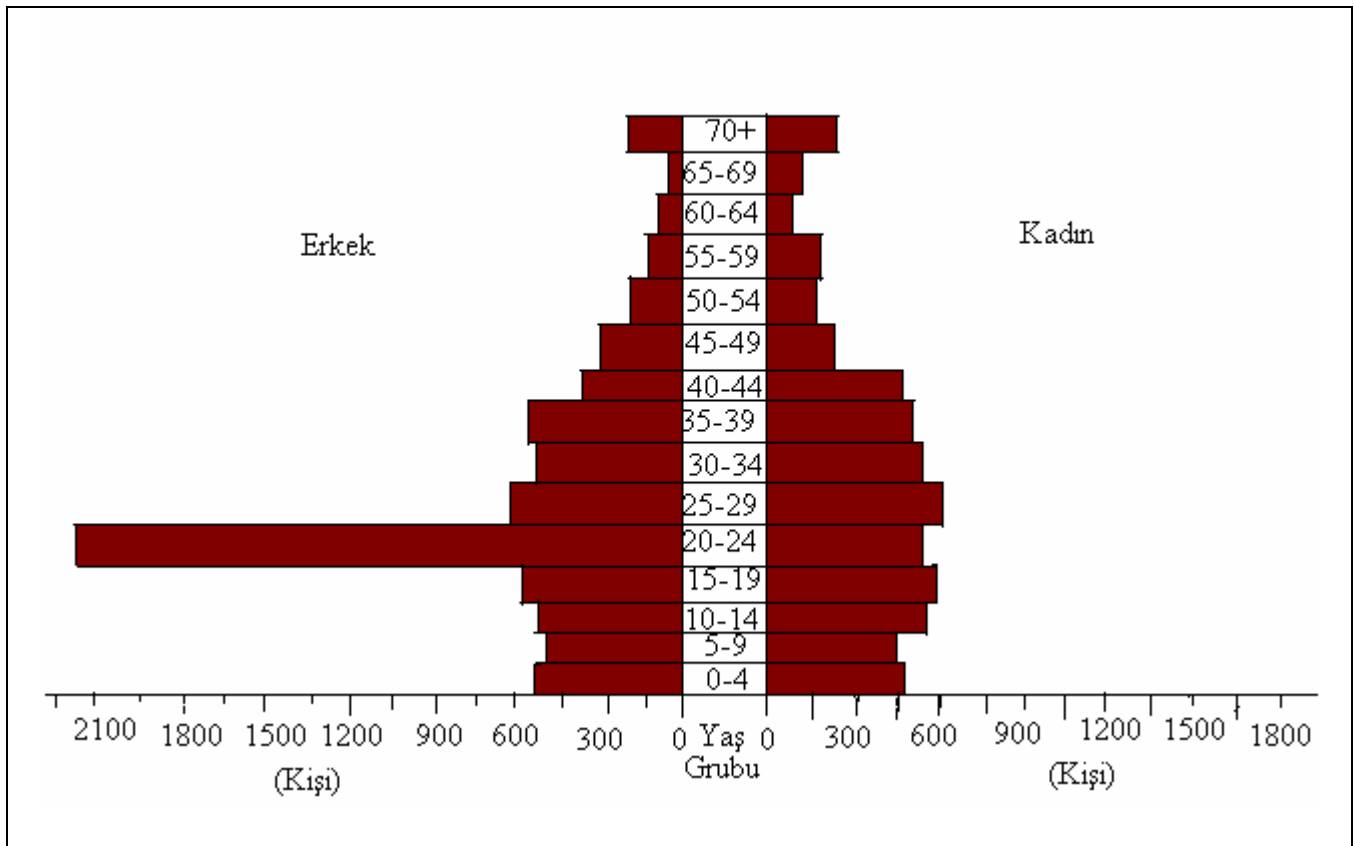
YERLEŞİM BİRİMİ	ERKEK	%si	KADIN	%si	TOPLAM
SÖĞÜT MERKEZ	7226	57	5418	43	12644
KÖYLER	4170	50	4160	50	8330

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları (2000).

Tablo 9. Söğüt Kent Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı(2000).

YAŞ GRUBU	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-4	510	455	965
5-9	473	444	917
10-14	508	496	1004
15-19	571	538	1109
20-24	2111	505	2616
25-29	580	529	1109
30-34	496	485	981
35-39	505	473	978
40-44	401	343	744
45-49	320	257	577
50-54	220	180	400
55-59	137	182	319
60-64	122	136	258
65-69	108	147	255
70-74	78	121	199
75-79	41	60	101
80-84	19	40	59
85+	21	27	48
TOPLAM	7226	5418	12.644

Dar aralıklı yaş grupları bakımından Söğüt'ün nüfusu incelendiğinde genç bir yaş yapısına sahip olduğu görülür. En fazla orana sahip yaş grubunu 20-24 yaşları arası nüfus oluşturmaktadır. Bunun nedeni ilçe merkezinde askeri birliğin bulunmasıdır (Şekil 5).

Şekil 5. Söğüt'ün Nüfus Yaş Pramidi (2000).

Nüfusun incelenmesi gereken önemli değişkenlerinden biri de, toplam nüfus içindeki kadın-erkek sayısı ve yaş dilimlerindeki nüfus sayısının eşitsizliğidir. Nüfusta cinsiyet oranı, belli bir nüfus kitlesinde, 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısı şeklinde hesaplanır (Doğanay, 1994). Herhangi bir yerleşim bölgesinde kadın-erkek nüfus oranının değişmesinde doğumlar, ölümler, savaşlar, iç ve dış göçler etkilidir. Söğüt'te erkek nüfus oranının kadın nüfus oranından fazla olduğu görülmektedir. Her 100 kadın başına düşen erkek sayısı 133 kişidir (Tablo 9). Erkek nüfusun fazla olmasında, çevre köylerden çalışmak amacıyla Söğüt ilçe merkezine yapılan göçler önemli rol oynamaktadır. Ayrıca 2000 yılı nüfus sayımına göre toplam 549 askerin bulunduğu askeri birliğin ve erkek öğrenci yurdunun bulunması da etkilidir.

Tablo 10. Söğüt Kent Nüfusunun Cinsiyete Göre Dağılımı (2000).

Erkek	Kadın	Toplam	Cins Oranı(%)
7226	5418	12.644	133

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları (2000).

Söğüt'te, köyden ilçe merkezine yapılan göçlerde tarımda makineleşme ve tarım arazilerinin parçalanmasıyla ailelerin geçimlerini sağlayamaması da etkili olmuştur. Bunun yanında ilçe merkezinden Bilecik, Bursa, Bozüyük, Eskişehir'e ve yurt dışına da göçler gerçekleşmiştir. Tablo 10 ve şekil 5'e bakıldığında yaşlı nüfusun nispeten fazla olması (toplam nüfusun %5'i) ilçe merkezinde sağlık koşullarının iyi olduğunu göstermektedir.

2.4. AİLE YAPISI VE HANE HALKI BÜYÜKLÜKLERİ

Nüfusun sosyal ve ekonomik özelliklerinin belirlenmesinde kullanılan ölçütlerden birisi de hane halkı büyüklüğüdür. Bilecik ilinde bulunan yaklaşık 50 bin hanenin üçte ikisi şehirde yaşamaktadır. İl genelinde ortalama hane halkı büyüklüğü 3,73'tür. Söğüt ilçe merkezinde yaşayan toplam nüfus 2000 yılında 12.644 iken, kentteki toplam hane sayısı 2.975'dir. Bu hanelerde yaşayan toplam yerleşik nüfus 10.630 kişidir. Buna göre ilçe merkezinin ortalama aile büyüklüğü 3,5'tir. Özellikle köylerden göçen ailelerde kişi sayısı bu oranın üzerindedir (Tablo 11). Ortalama hane halkı büyüklüğü 2, 3, 4, 5 kişilik ailelerde yoğunlaşmaktadır. Balaban ve Cumhuriyet mahallelerinde Gümüşhane'den göçen aileler oturduğundan bu ailelerde hane halkı sayısı beş ve beşin üzerinde seyretmektedir.

Tablo 11. Söğüt Şehir Nüfusunun Aile Büyüklüklerine Göre Dağılımı(2000).

Nüfus Büyüklüğü	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	Toplam
Aile Sayısı	198	518	670	957	402	147	43	21	12	7	2975
Ortalama Aile Büyüklüğü											3,5

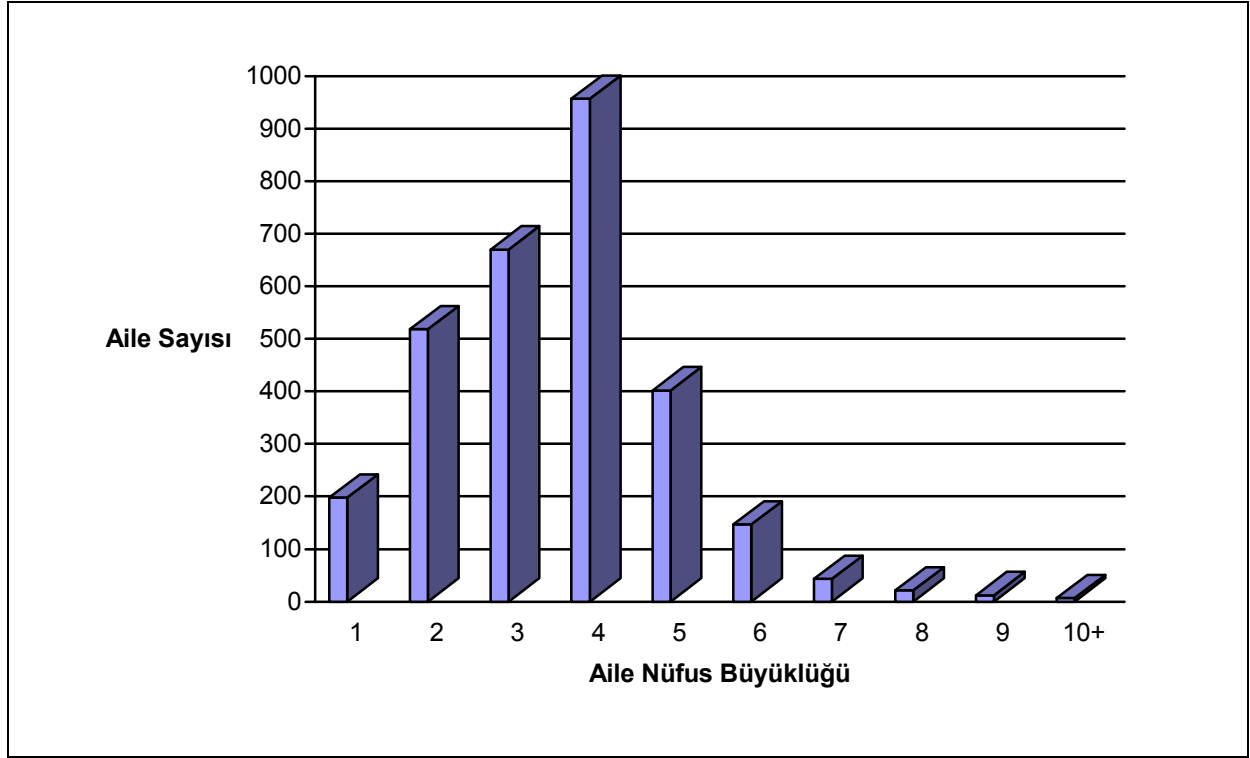
Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları (2000).

Ortalama aile büyüklüğü değerlerine baktığımızda, mahalleler arasında önemli farklılıklar görürüz. Mahallelerde ortalama aile büyüklükleri 3 ile 8 kişi arasında değişmektedir. Araştırma sahasında yapılan gözlemlerde, Balaban, Kayhan ve Cumhuriyet mahallelerinde, gecekonduda oturan ailelerde genellikle fert sayısının beş ve beşin üzerinde olduğu görülmüştür. Bunlar Gümüşhane, Bayburt ve Artvin'den göç etmiş ailelerdir. Diğer mahallelerde ise aile nüfus büyüklükleri daha azdır. Sonuç olarak Söğüt, ortalama aile büyüklükleri bakımından çekirdek aile tipinin yaygın olduğu bir yerleşmedir. Çünkü kent yerleşmelerinde çekirdek aile tipinin yaygın olması gerekir. Söz konusu biçim ise anne, baba ve bekar çocuklardan oluşur. Bununla birlikte Türk aile yapısında, genellikle ata-erkil geniş aile biçimi yaygındır (Doğanay, 1983).

Tablo 12. Söğüt Kenti Aile Büyüklüklerinin Mahallelere Göre Dağılımı(2000).

Aile Büyüklüğü (Kişi)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	Toplam
Cumhuriyet M.	33	46	27	98	94	35	15	6	6	4	364n
Balaban Mah.	26	127	187	253	86	63	16	9	5	3	775
Kayhan Mah.	49	158	218	303	119	21	6	3	1	-	878
Türkmenbaşı M	52	123	166	207	59	17	4	2	-	-	630
Orta Mah.	38	64	72	96	44	11	2	1	-	-	328

Kaynak: Söğüt Merkez Sağlık Ocağı verilerinden derlenmiştir.

Şekil 6. Söğüt Nüfusunun Aile Büyüklüklerine Göre Dağılımı (2000).

2.5. ÇALIŞAN NÜFUSUN EKONOMİK FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI

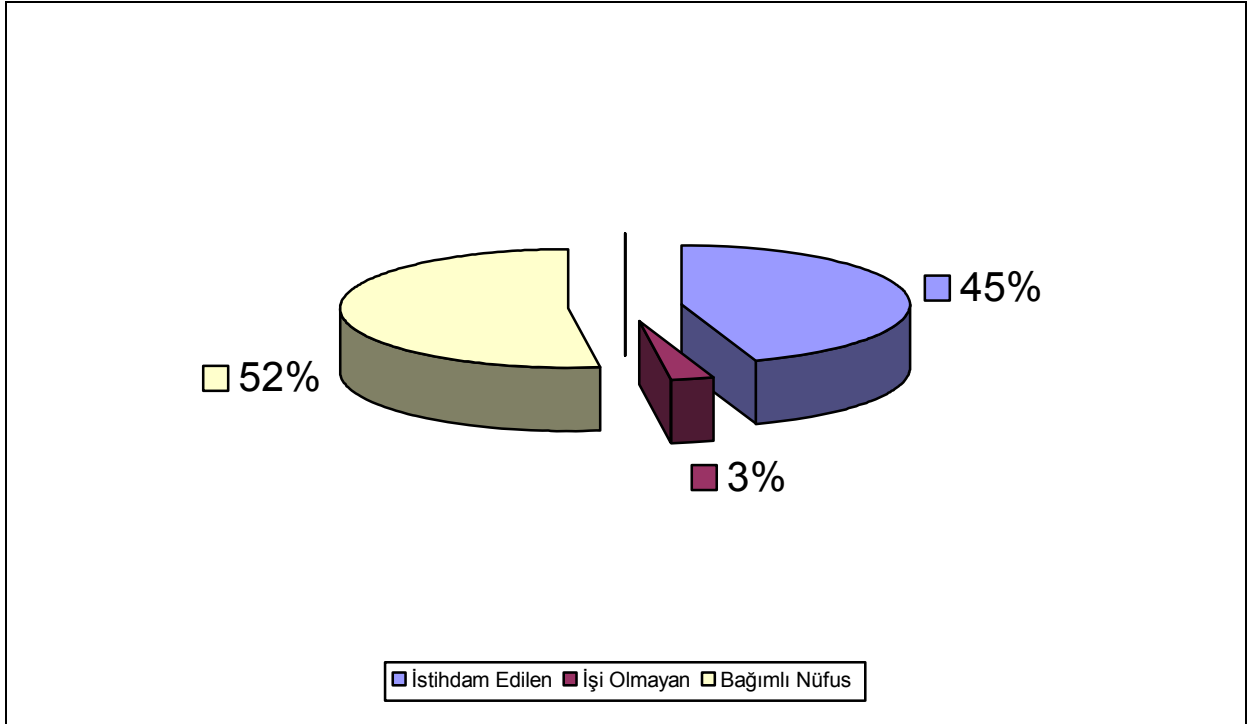
Türkiye’de, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2000 yılında yapılan nüfus sayımında, nüfusun ekonomik faaliyet kollarına ve yaş grubuna göre dağılımı hakkında çalışmalar yapılmıştır. Buna göre Söğüt’te, 12 yaş ve üzerindeki 10.374 kişiden 4.788 kişi çeşitli sektörlerde istihdam edilmiş, 322 kişi işsiz, 5.263 kişi de bağımlı nüfus olarak tespit edilmiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Söğüt’te Nüfusun Cinsiyete Göre İşgücü Durumu (2000).

Yaş Grubu	İstihdam Edilen		İşi Olmayan		Bağımlı Nüfus		Toplam	
	E	K	E	K	E	K	E	K
12 ve Üzeri	4295	493	170	152	1582	3681	6048	4326

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları(2000).

Nüfusun işgücüne katılma oranına baktığımızda, erkek nüfusun % 70, kadın nüfusun ise yaklaşık % 8 oranında işgücüne katıldığı görülmektedir. İşgücüne katılımda bariz bir şekilde erkek nüfusun fazla olduğunu söyleyebiliriz. İş gücünde olmayan nüfusun 103’ünü iş arayanlar, 1120’sini öğrenciler, 2617’sini ev kadınları, 1049’unu emekliler, 32’sini mülk sahibi olanlar ve 342’sini diğer kişiler oluşturmaktadır.

Şekil 7. Söğüt Kentinde Çalışma Çağındaki Nüfusun İşgücü Durumu (2000).

Söğüt nüfusunun ekonomik faaliyetlere göre dağılımına bakıldığında, nüfusun % 40'ı tarım sektöründe, % 35'i sanayi sektöründe, % 20'si hizmet sektöründe ve % 5'i diğer alanlarda çalışmaktadır. Türkiye'de 2000 yılına göre çalışan nüfusun %36'sı tarım, %18'i sanayi, %45'i hizmet ve %1'i iyi tanımlanmamış faaliyetlerde istihdam edilmiştir. Buna göre; Söğüt'te tarım ve sanayi sektörlerinde çalışanların Türkiye ortalamasından fazla, hizmet sektöründe çalışanların az olduğu görülmektedir. Bu oranlara göre, sanayi sektöründe istihdamın sınırlı olmasından dolayı tarım halen önemini korumaktadır.

2.6. NÜFUSUN KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Kültürel özelliklerden en önemlisi olan nüfusun eğitim durumu; okuma-yazma bilenlerden başlayarak en üst eğitim kurumlarına kadar, bu alandaki dağılışını ve bu dağılışın türlü özelliklerini ifade eder. Eğitim seviyesinin yüksek olduğu bölgelerde, ekonomik kalkınmanın daha hızlı olduğunu görmekteyiz. Araştırma sahamızda okullaşma oranı ve eğitim seviyesi oldukça yüksektir. 2000 yılına göre 6 yaşın üzerindeki 11.517 kişinin 10.847'si okur-yazardır. Yani nüfusun % 94,1'i okuma yazma bilirken, % 5,9'u okur-yazar değildir. Bilecik il merkezinde okuma-yazma oranı % 91,3 olduğuna göre Söğüt'te bu oranın yüksek olduğu söylenebilir.

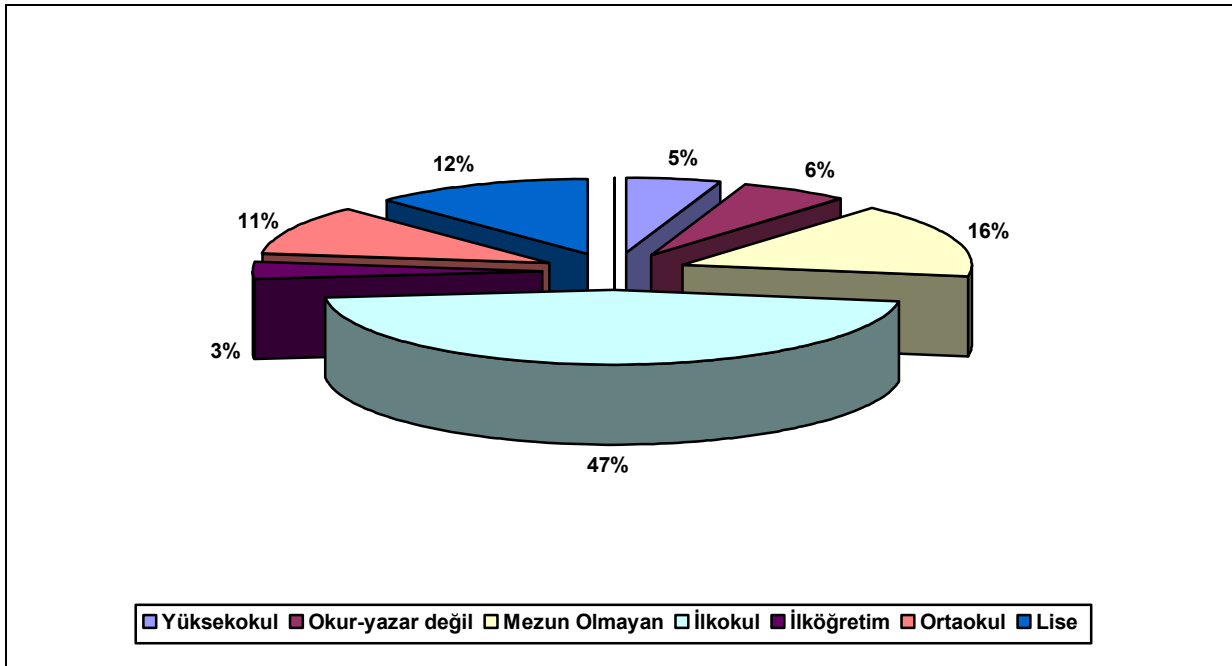

Fotoğraf 2. Söğüt Halkına Okuma-yazma Kursları Düzenleyen Halk Eğitim Merkezi.

Tablo 14. Söğüt'te Nüfusun Eğitim Durumu(2000).

Cinsiyet	Okuma-Yazma Bilmeyen	Okuma- Yazma Bilen			Bir Öğretim. Kurumundan Mezun Olan				
		Öğrt. Kur. Mez. Olmayan	Öğrt. Kur. Mez. Olan	Toplam	İlkokul	İlk-öğretim	Ortaokul	Lise	Yük. Okul
Erkek	175	847	5618	6465	2584	188	905	947	376
%'si	2,7	10,4	86,9	97,3	40	3,3	16,1	17	6,7
Kadın	491	871	3511	4382	2336	176	258	373	181
%'si	11,1	19,8	80,1	99,9	66,7	5	7,3	10,6	5,1
Toplam	666	1718	9129	10847	4920	364	1163	1320	557

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları(2000).

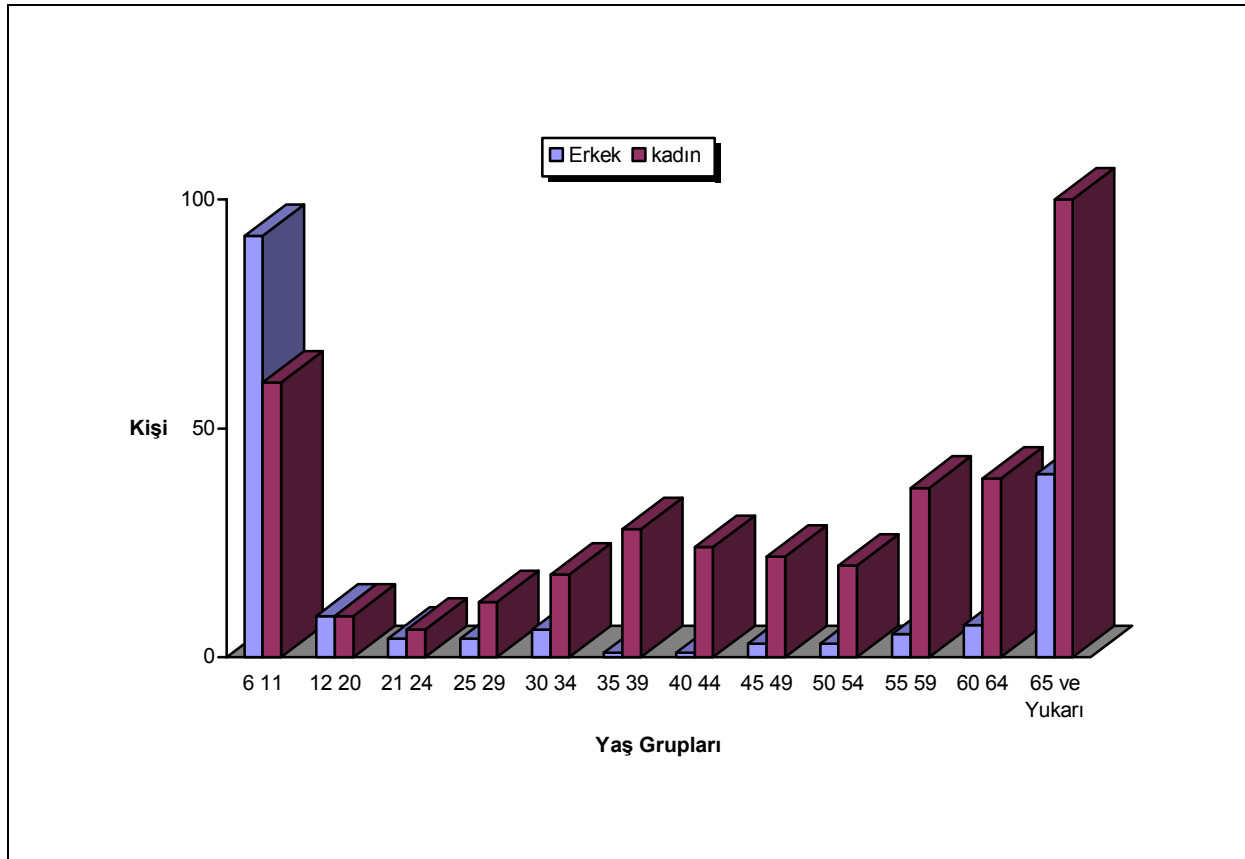

Şekil 8. Söğüt Kentinde Nüfusun Eğitim Durumu (2000).

Tablo 15. Söğüt Kentinde Okuma Yazma Bilmeyen Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı(2000).

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
6-11	92	60	152
12-20	9	9	18
21-24	4	6	10
25-29	4	12	16
30-34	6	18	24
35-39	1	28	29
40-44	1	24	25
45-49	3	22	25
50-54	3	20	23
55-59	5	37	42
60-64	7	39	46
65+	40	216	256

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları(2000).

Şekil 9. Söğüt'te Okuma Yazma Bilmeyen Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2000).

Tablo 15 ve şekil 9'u incelediğimizde; Söğüt'te okuma-yazma bilmeyenlerin erken yaş gruplarında hemen hemen aynı olduğunu, fakat ilerleyen yaş dilimlerinde kadın nüfusta daha fazla artış olduğunu görmekteyiz. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranının en düşük olduğu yaş grubu 21-24 yaş grubu olup, bu durum Söğüt'te okullaşma oranının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. 6-11 yaş grubundaki okuma-yazma bilmeyenlerin fazla olması, okula yeni başlayanların çok olmasından kaynaklanmaktadır. Okuma-yazma bilmeyen nüfusu kadın erkek dağılımı açısından incelediğimizde, kadın nüfusun fazla olması, eğitim-öğretimde kadına gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Bu farkın ortaya çıkmasında geçmiş dönemlerde kız çocuklarının okutulmak istenmemesinin de önemli derecede etkisi olmuştur. Okulu olmayan köylerde erkek çocuklar ilçe merkezine veya diğer kentlere gönderilirken kız çocukları gönderilmediğinden bu farkın ortaya çıktığı görülmektedir. Söğüt'teki okuma-yazma bilmeyenlerin büyük bir kısmını yaşı 65 ve daha yukarı olan nüfus (256 kişi) (D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, 2000) oluşturmaktadır. Bu nedenle gelecek yıllarda kent nüfusundaki okuma-yazma oranının %100'lere ulaşacağını söyleyebiliriz.

3. BÖLÜM

SÖĞÜT'ÜN ŞEHİRSEL FONKSİYONLARI

A. GENEL OLARAK FONKSİYON KAVRAMI

Şehirlerin çevresi ile ilişkileri eskiden beri devam eden bir süreçtir. Şehir nüfusunun ihtiyacı olan gıda maddeleri ile sanayi tesisleri için gerekli ham maddeler çevreden temin edilirken şehirselle hizmetler şehir çevresindeki sahalara götürülmektedir. Şehirler birçok bakımdan çevresi için merkezi mevki oluşturmaktadır. Şehirlerin idari fonksiyonları gereği idari işlerin yönetilmesi ve yürütülmesi ile ilgili faaliyetler şehirlerde toplanmıştır. Herhangi bir şehir zamanın akışına göre değişen bu fonksiyona bağlı olarak önem kazanabilir (Göney, 1995). Şehirlerin hukuki hizmetleri, mahkemeleri ve dini hizmetleri umumi fonksiyonları arasındadır (Göney, 1995). Gerçekten de şehirler hukuki ve dini hizmetlerin toplandığı sahalardır. Şehirselle fonksiyonlardan biri de bazı kamu hizmeti gören kurumların ve şahısların bu merkezlerde toplanmış olması ve geniş bir çevreye hizmet etmesidir.

Şehirler aynı zamanda kültürel fonksiyonların doğması ve gelişmesine de zemin hazırlar. Bugün büyük sinemalar, müzeler, tiyatrolar şehirlerde toplanmıştır. Şehirselle fonksiyonlar arasında iktisadi bakımdan oynadığı etki üzerinde de durulmalıdır. İktisadi bakımdan şehirler dar veya geniş bir çevrenin merkezi durumundadır. Şehirlerde öne çıkan tarım, sanayi, ticaret, turizm, ulaşım gibi ekonomik faaliyetlerden biri veya birkaçı şehrin iktisadi bakımdan etkisini belirlemektedir. İktisadi hizmetlerin yanında idari, askeri, dini ve kültürel hizmetler de şehirlerde toplanmıştır. Hemen her şehirde bu hizmetlerden biri diğerine nazaran ön plana geçmekte ve bu fonksiyona bağlı olarak gelişen şehirler ortaya çıkmakta, ticaret şehirleri, sanayi şehirleri, liman şehirleri oluşmaktadır (Göney, 1995).

B. ŞEHİRSEL FONKSİYONLARIN TESBİTİ

Yerleşme merkezinin mülki yönetim statüsüne bakılmaksızın kent sayılıp sayılmayacağı sosyo-kültürel ve ekonomik fonksiyonlarına bakılarak belirlenmelidir. Ancak bu zor bir metottur. Çünkü devamlı bir yerleşmenin hizmetlerin oluşturduğu bir yerleşme mi, sanayinin geliştirip ortaya çıkardığı bir yerleşme mi, yoksa tarımsal faaliyetlerin oluşturduğu bir yerleşme mi olduğunu tespit etmek gerekir. Bu konuda yeterli veriler bulunmadığından araştırmacılar genel olarak planlama veya nüfus kriterini esas almaktadırlar.

Ekonomik faaliyetlere göre yapılan sınıflandırmada nüfusun faaliyet kollarına göre dağılımı esas alınmaktadır. Tarımla uğraşan nüfusun oranı o yerleşmedeki faal nüfus oranının belli bir bölümünü geçmemesi gerekir. Belli bir oran vermek güç olmasına rağmen herhangi bir yerleşmede ekonomik olarak bir faaliyete katılan nüfusun %50'den fazlası tarım dışı sektörlerde çalışıyorsa, bu yerleşmeleri şehir saymak gerektiğini düşünen coğrafyacılar vardır (Doğanay, 1994). Tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerleşmeler köy veya kasaba niteliğindedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde tarımsal sektörde çalışan nüfusun fazla olduğu şehirler de göze çarpmaktadır.

C. SÖĞÜT'ÜN ŞEHİRSEL FONKSİYONLARI

Faal nüfusun iş kollarına göre dağılımına baktığımızda; Söğüt nüfusunun çalıştığı sektörler farklı bir dağılım gösterir. 2000 nüfus sayımı sonuçlarına göre 12.644 olan nüfusun % 82'si (10.374 kişi) çalışma çağındaki nüfustan oluşmaktadır. Bunun içindeki faal nüfusun oranı ise % 46 (4.788 kişi) olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun % 40'lık payının tarım

fonksiyonunda, % 35'ini sanayi fonksiyonunda, % 20'sini hizmetler fonksiyonunda ve %5'ini de iyi tanımlanmayan fonksiyonlarda çalıştığı görülmektedir.

1- TARIM FONKSİYONU

Tarım faaliyetlerini kentsel fonksiyon olarak alınmasında önemli olan husus, bu fonksiyonun geçici oluşudur (Tümertekin, 1973). Başlangıçta kenti meydana getiren fonksiyon iken, zamanla önemini kaybetmiş ve yerini diğer sektörlere bırakmıştır.

Söğüt'teki ekonomik faaliyetler hakkında kesin bir bilgi edinebilmek için topraklarının dağılışını, kullanım alanlarını iyi bilmemiz gerekir. Söğüt arazisinin % 86'sını orman, tarım arazisi, çayır ve mera arazisi oluşturur. (Tablo 16) Geriye ise hiçbir işe yaramayan arazi kalır (%14). Tarım arazisi geçmiş yıllarda kültür arazisinin yarısına yakını kaplarken son verilere göre orman arazisinin gerisinde kalmıştır.

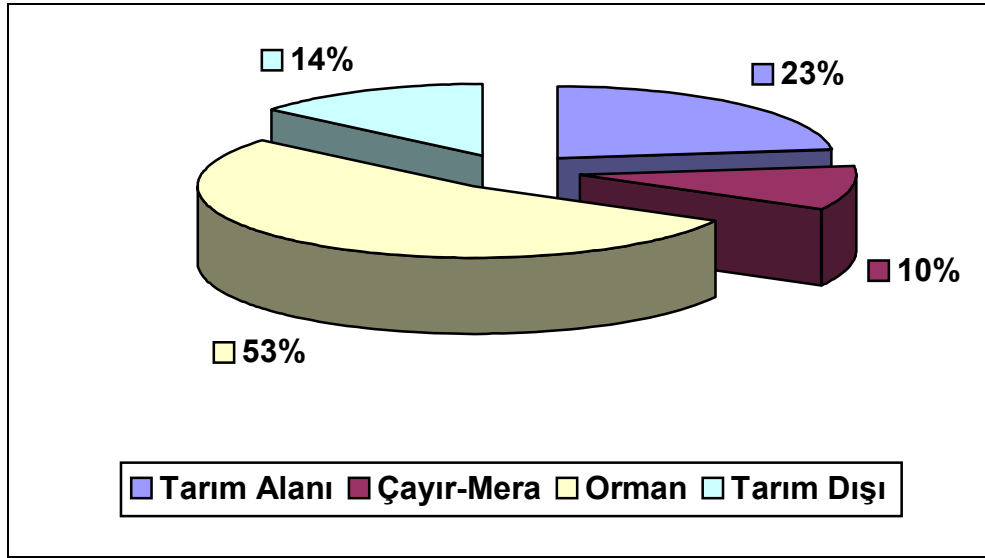
Söğüt'ün arazi dağılımı incelendiğinde, tarım alanlarının oranının %23, çayır-mera alanlarının %10, orman alanlarının %53 ve tarı dışı alanların % 14 olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi arazilerin yarısı orman arazisinden oluşmaktadır. 2005 yılı toplam arazi miktarı 50.116 hektardır (Tablo 16).

Tablo 16. Söğüt'te Arazi Kullanım Durumu(2005).

	Alan (hektar)	(%)
Tarım Alanı	11604	23
Çayır-Mera Alanı	4930	10
Orman Alanı	26590	53
Tarım Dışı Alan	6992	14
TOPLAM	50116	100

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü (2005).

Söğüt'te yaklaşık 2700 çiftçi ailesi bulunmaktadır. Tarım arazisi küçük parçalar halinde olup % 95'i 1-100 dekar arasındadır. İklimin etkisiyle tarımsal faaliyetler çeşitlilik gösterir. Özellikle Sakarya vadisinde sebze-meyve tarımı önemlidir. Kuru tarım alanlarında arpa ve buğday tarımı yapılır. Eğimin arttığı yerlerde bağcılık önemli bir ekonomik faaliyettir.

Şekil 10. Söğüt İlçesinde Arazi Kullanım Durumu(2005).

Söğüt'ün tarım alanları içerisinde geçmişte bağcılık önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Nitekim 1960'lı yıllarda büyük oranlara varan bağcılığın bugün sınırları iyice daralmıştır. 1960'da 3500 hektar iken 1996'da 2200 hektara ve 2005 yılında 1280 hektara düşmüştür. Bunun nedeni daha az gelir getirmesidir. Söğüt'te tarım yapılan alanları şöyle sınıflandırabiliriz:

Sakarya Nehri ve yakın çevresi : Sakarya nehri ilçe merkezinin kuzeydoğusundan geçer ve ilçe içinde 60 km'lik bir yol kat eder. Bu havza iklimik özellikler bakımından farklı bir önem taşır. Bu kesim sebze ve meyvecilik için çok önemlidir. Bu nedenle halk geçimini sebzeçilik, meyvecilik, bağcılık ve ipekböcekçiliği ile sağlar. Mera ve çayırlar azalmıştır. Açık mera hayvancılığı yapılır.

Sakarya Vadisi dışındaki engebeli alan: Tahıl tarımı ve açık mera hayvancılığının yapıldığı alanlardır. Söğüt'teki köylerin çoğunun arazisi bu alanda yer alır. Tarımsal faaliyetler küçük ve orta işletmecilik şeklinde yürütülmektedir.

Söğüt'ün 1998 yılı kabiliyet sınıflarına göre arazi kullanma şekillerinin dağılımına baktığımızda (Tablo 16); tarım arazileri içerisinde sulu tarım yapılan arazilerin miktarının az olduğunu (400 hektar), buna karşılık kuru tarım yapılan arazilerin miktarının ise çok fazla olduğunu (17.574) görmekteyiz. Bağlık arazi miktarı 4071 hektar, sulu ve kuru bahçe arazisi 3496 hektardır. Fundalık arazi toplam arazi içerisinde en fazla miktara sahip durumdadır (48.099 hektar). Onu 8459 hektar ile çayır-mera arazi takip etmektedir. Orman arazisi 1127 hektar, çıplak kaya ve diğer araziler 4040 hektardır. Tarım dışı araziler, yerleşim alanları ve askeri alanlar çok düşük oranlarda seyretmektedir (Tablo 16). Söğüt'ün 1998 yılına göre tarım arazilerinde, kuru tarım, 5., 6., ve 7. sınıflar hariç diğer sınıflardaki düz, hafif, orta ve dik meyile sahip değişik derinlikteki toprakların bulunduğu arazilerde yapılmaktadır. Sulu tarım, 1. ve 2. sınıflarda düz-derin topraklarda uygulanmaktadır. Bağ ve bahçelerin tamamı 3., 5. ve 8. sınıflar hariç diğer sınıflarda yer almakta olup, sarp meyil hariç tutulursa her meyilde bulunmaktadır. 2., 3., ve 4. sınıflarda dağılım gösteren çayır ve meralar düz-derin, orta eğimli, orta derin, dik meyilli-sığ, çok dik meyilli ve çok sığ toprak özelliklerine sahip arazilerde yer almaktadır. Orman ve fundalıklar 6. ve 7. sınıf arazi kullanma kabiliyetine sahip araziler içerisinde yer alırlar. Buldukları meyiller dik, çok dik ve sarpır. Buldukları toprakların derinlikleri sığ ve çok sığdır (Tablo 17).

Harita 4. Sögüt Kenti Fonksiyon Alanları Haritası.

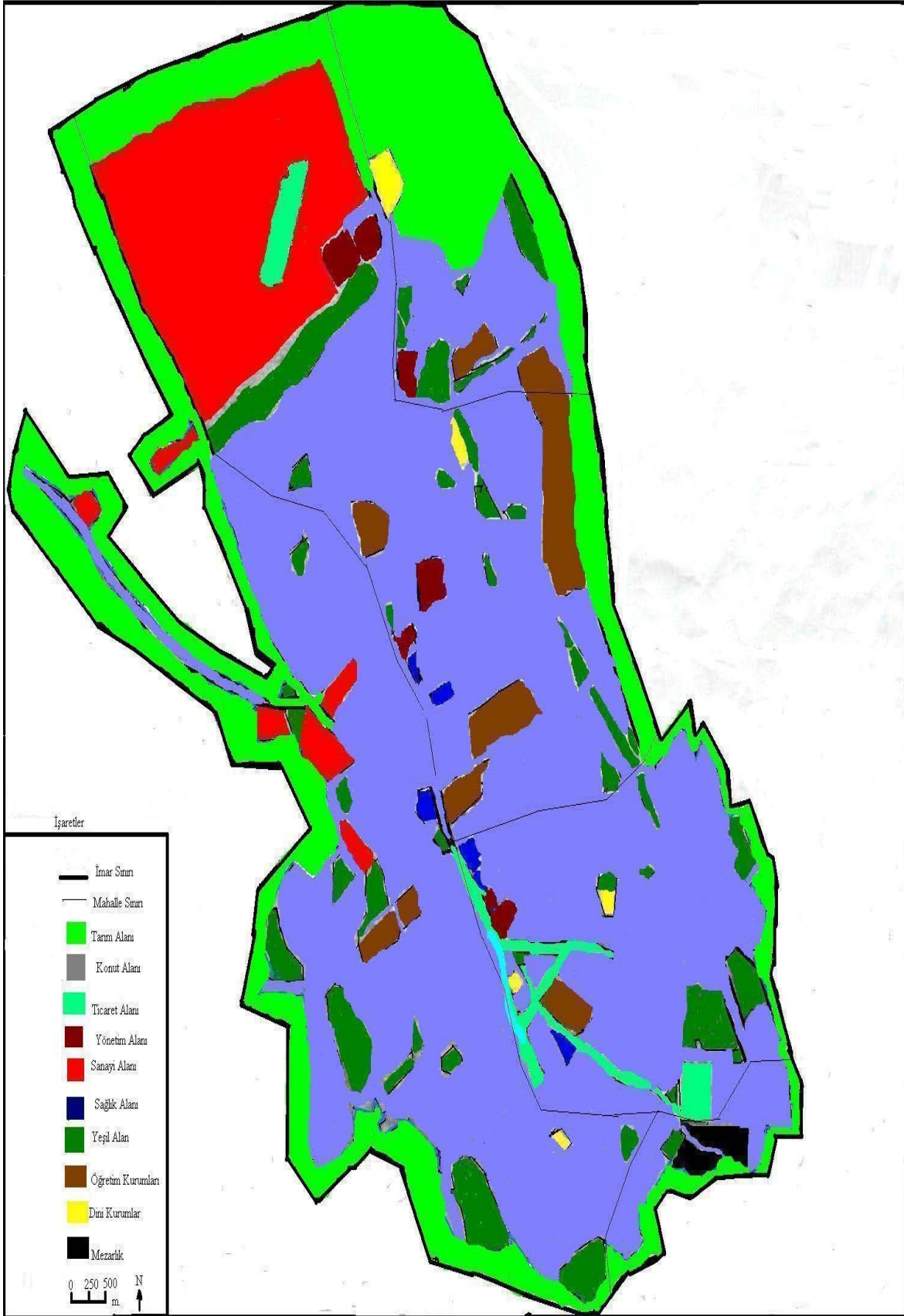

TABLE 17. SÖĞÜT İLÇESİ ARAZİ KULLANMA ŞEKİLLERİNİN KABİLİYET SINIFLARINA GÖRE DAĞILIMI(1998).

Kullanma Şekli	ARAZİ KULLANMA KABİLİYET SINIFLARI(HEKTAR)										Toplam
	1	2	3	4	Toplam	5	6	7	Toplam	8	
Tarım Arazileri	1751	2876	2445	10.118	17.190	-	8446	165	8611	-	25801
Kuru T.(Nadaslı)	78	948	2445	9312	12.783	-	4791		4791	-	17574
Sulu Tarım	39	361			400	-				-	400
Yetersiz sulu Tarım	194	66			260	-				-	260
Bağ (kuru)		1354		806	2160	-	1746	165	1911	-	4071
Bahçe(kuru)		147			147	-	1909		1909	-	2056
Bahçe(Sulu)	1440				1440	-				-	1440
Çayır-mera		31	189		220	-	2461	5778	8239	-	8459
Çayır Arazisi			34		34	-				-	34
Mera Arazisi		31	155		186	-	2461	5778	8239	-	8425
Orman-Funda						-	361	48865	49226	-	49226
Orman Arazisi						-		1127	1127	-	1127
Fundalık Arazisi						-	361	47738	48099	-	48099
Tarım Dışı Arazi	51	11	9	221	292	-	239	181	420	-	712
Yerleşim(az yoğun)	51	11	9	96	167	-	239	181	420	-	587
Askeri Alan				125	125	-				-	125
Çıplak Kaya						-				2020	2020
Diğer Araziler						-				2020	2020
TOPLAM	1802	2918	2643	10.339	17.702		11.507	54989	66.496	2020	86.218

Kaynak: Bilecik İli Arazi Varlığı(1998).

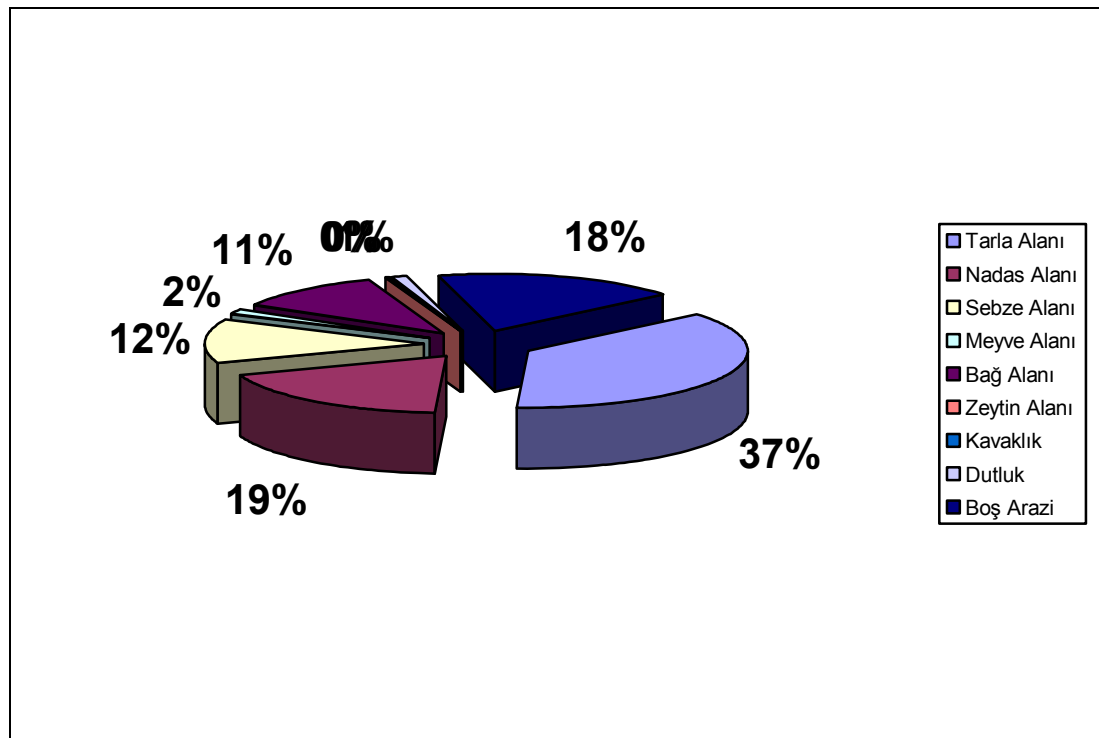

Söğüt'ün 2005 verilerine göre toplam tarım arazisi alanı 11.604 hektardır. Tarım arazisinin zirai kullanıma göre dağılımı tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Söğüt'te Tarım Alanlarının Dağılımı (2005).

	ALAN(HEKTAR)	(%)
Tarla Alanı	4264	37
Nadas Alanı	2154	19
Sebze Alanı	1436	12
Meyve Alanı	185	1
Bağ Alanı	1280	11
Zeytin Alanı	8	0,06
Kavaklık	14	0,01
Dutluk	128	1
Boş Arazi	2089	18
TOPLAM	11604	100

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü (2005).

Şekil 11. Söğüt'te Tarım Alanlarının Dağılımı (2005).

Söğüt'ün tarımsal faaliyetleri önceki yıllara göre çok değişmiştir. 1970li yıllara kadar ilçede tütün, haşhaş, pamuk, keten ve kenevir üretimi yapılırken 1972'de haşhaş ekiminin yasaklanmasıyla ayçiçeği ve şekerpancarı ekimi başlamıştır.

Tarım ürünleri arasında en çok ekim alanına sahip ürün 2800 hektar ile buğday gelmektedir. İkinci sırada ise 1.436 hektar ile sebze gelmektedir. Bunları sırasıyla 1280 hektar ile bağcılık, 720 hektar ile arpa izlemektedir. Ekim yapılan ürünlerin üretim

miktarlarına baktığımızda birinci sırayı 30.750 ton ile domates almaktadır. İkinci sırada 8.400 ton ile buğday gelir. Endüstri bitkilerinin üretimi çok düşüktür. Tütün, haşhaş, keten, kenevir ve pamuk üretimi yoktur. 2005 yılına göre şekerpancarı üretimi 605 ton, ayçiçeği üretimi 40,5 ton olarak gerçekleşmiştir.

Söğüt'ün yetiştirilen tarımsal ürünler içinde tahıllar, toplam ekim alanlarının yaklaşık % 90'ını oluşturur. Tahılların ekiliş alanı 2005 yılı verilerine göre 3.730 hektardır ve elde edilen ürün ise 10.420 tondur. Tahılların üretiminde son yıllarda azalmalar olmuştur. Bunun nedeni çiftçi ailelerinin tahıl tarımını bırakıp bağ-bahçe tarımına yönelmesi, sebzeçiliğin daha çok kazanç getirmesi ve sulanabilen tarım alanlarının artmasıdır.

Tarım ürünleri arasında buğday, ekiliş alanı bakımından birinci sırada yer alır. İlçenin plato kesimlerinde geniş ekim alanlarına sahiptir. Buğday ekimi ekim-kasım aylarında yapılır ve temmuz-ağustos aylarında hasat edilir. Buğday üretimi yıllara göre farklılık gösterir. 1944 yılında 6.200 ton olan üretim, 1953 yılında 7.638 tona, 1958'de 13.000 tona çıkmıştır. 1962'de 5.580 ton, 1977'de 15.600 ton olmuştur. 1985'te 6.000 ton iken 1996'da 10.000 ton üretim elde edilmiştir. Görüldüğü gibi üretimde sürekli bir dalgalanma söz konusudur. Bunun nedeni, iklim şartlarının farklılık göstermesidir. 2005'te ekilen alan 2800 hektar ve üretim 8.400 ton civarında gerçekleşmiştir.

Buğdaya göre daha dar bir alanda ekimi yapılan arpanın verimi buğdaydan daha yüksektir ve gelişme süresi daha kısadır. Üretilen arpalar hayvan yemi olarak değerlendirilir. Arpa üretimi de buğday gibi dalgalı bir seyir izler 1953 yılında üretim miktarı 2.212 ton, 1958 yılında 4.515 ton olmuştur. 1962 yılında 544 tona düşmüş, 1977'de yükselerek 1.800 tona çıkmıştır. 1991'de 4.000 ton ve 2005 yılında 720 hektar alana ekilerek 1.584 ton üretim gerçekleşmiştir.

Bölge toprakları içinde mısır için ekime elverişli bölge Sakarya Vadisi'nin tabanıdır. Nisan-mayıs aylarında ekimi yapılan mısırın serpmeye suretiyle ya da çizgi açarak ekimi yapılır. Mısır üretimi yıllara göre sürekli düşüş göstermektedir. 1953 yılında üretim 180 ton, 1958 yılında 170 ton, 1977'de 123 ton ve 1985'te 40 tona düşmüştür. 1986 yılı verilerine göre mısır hem ekiliş alanı hem de üretim miktarı olarak azalmıştır. 10 hektar alana ekilmiş ve üretim 12 ton olmuştur. 2005'te ise ekim alanı 25 hektara çıkmış, üretim ise 1.250 tona yükselmiştir.

Söğüt'te baklagillerin üretimi azdır. En çok ekimi yapılan baklagiller; nohut, fasulye, yeşil mercimek, fiğ ve burçaktır. 2005 yılı verilerine göre nohut 100 hektara ekilmiş, üretim 100 ton, fasulye 90 hektara ekilmiş, üretim 90 ton, yeşil mercimek 65 hektara ekilmiş, üretim 52 ton, fiğ(dane) 35 hektara ekilmiş, üretim 35 ton, fiğ (kuru ot) 70 hektara ekilmiş, üretim 175 ton, burçak(dane) 3 hektara ekilmiş ve üretim 3 ton olmuştur.

Söğüt'te sanayi bitkilerinin tercih edilmesinin sebebi yüksek kazanç getirmesidir. Şekerpancarı ekim alanı olarak Sakarya ırmağının vadi tabanındaki sulanabilen alanlar seçilmiştir. Yetiştirilen şekerpancarı Eskişehir Şeker Fabrikası'na gönderilmektedir. Şekerpancarının ekim alanı ve üretim miktarı sürekli azalmaktadır. Nedeni şekerpancarı üretimine getirilen kısıtlamalardır. 1977 yılında 300 hektarlık sahada ekim yapılmış ve 12.000 ton ürün elde edilmiştir. 1985'te 65 hektara ekilmiş, üretim 2.275 ton, 1996 yılında ekim alanı 50 hektar, üretim 2.000 ton iken 2005 yılında ekim alanı 11 hektar ve üretim 605 ton olarak gerçekleşmiştir.

Ayçiçeğinin ekiliş alanı 1977 yılında 170 hektar ve üretim 229 ton olmuştur. Daha sonraki yıllar üretim düşmüştür. 1985'te 65 hektardan üretim miktarı 65 tondur. 1996 yılında 150 hektara ekilmiş ve 200 ton ürün elde edilmiştir. 2005 yılında 45 hektar ekim alanı ve elde edilen ürün 40,5 tondur. Günümüzde yüksek kazanç sağlamadığı için pamuk, susam, tütün, haşhaş gibi sanayi bitkilerinin üretimi yapılmamaktadır.

Yumrulu bitkilerden patatesin 2005 yılına göre ekim alanı 29 hektar, üretim 261 ton, kuru soğanın ekim alanı 75 hektar ve üretim 750 ton olmuştur. Görüldüğü gibi sanayi

bitkilerinin ve yumrulu bitkilerin ekim alanı azalmakta, tarıma elverişli alanlar sebzeçiliğe ayrılmaktadır (Tablo 19).

Tablo 19. Söğüt'te Yetiştirilen Tarım Ürünlerinin Ekim Alanları ve Üretim miktarları (2005).

ÜRÜN CİNSİ	EKİLİŞ (Ha)	VERİM (Kg/Da)	ÜRETİM (Ton)	G.S.H. (YTL)
Buğday	2800	300	8400	2352000
Arpa	720	220	1584	380160
Çavdar	80	220	176	44000
Yulaf	130	200	260	62400
Mısır(Slaj)	25	5000	1250	187500
Nohut	100	100	100	125000
Fasulye (Kuru)	90	100	90	135000
Mercimek (Yeşil)	65	80	52	78000
Fiğ (Dane)	35	100	35	17500
Fiğ (Kuru ot)	70	250	175	35000
Burçak (Dane)	3	100	3	1050
Şekerpancarı	11	5500	605	51425
Ayçiçeği	45	90	40,5	17415
Patates	29	900	261	52200
Hayvan Pancarı	7	6000	420	21000
Yonca(Kuru ot)	50	800	400	88000
Korunga (Kuru ot)	4	450	18	3960
TOPLAM	4264			3.651.610

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü (2005).

Sebze ekim alanlarına baktığımızda ağırlıklı olarak Sakarya nehri vadisi ve çevresini görürüz. Bu bölümde bütün yıl boyunca sulama yoluyla sebze tarımı yapılmaktadır. Yetiştirilen sebzeler ihtiyacı karşıladıktan sonra İstanbul, İzmit, Eskişehir gibi büyük şehirlere gönderilmektedir. Sebzelerden domates, patlıcan ve biber Çaltı Beldesi, Yakacık, Geçitli, Koyunlu, Hamitabat, Akköy ve Sirhoca köylerinde yetiştirilir.

Sebzelerden domatesin ekim alanı ve üretim miktarı yıldan yıla artmıştır. Eskiden çok az yetiştirilen domates bugün Sakarya nehri vadisinde kurulan Sarıcakaya sulama şebekesinin çalışmasıyla miktar olarak çok artmıştır. 1985 yılında domates üretimi 4.250 ton, 1996'da 28.000 ton ve 2005 yılında 30.750 ton olmuştur. Bu üretim miktarları gösteriyor ki halkın geçim kaynaklarının başında domates gelmektedir. Taze fasulye; Çaltı, Dudaş ve ilçe merkezinde, yeşil soğan ve ıspanak Akköy, Koyunlu, Çaltı ve Hamitabat'ta üretilmektedir (Tablo 20).

Tablo 20. Söğüt'te Sebze Üretim Durumu (2000).

ÜRÜN CİNSİ	EKİLİŞ (Ha)	VERİM (Kg/Ha)	ÜRETİM (Ton)	G.S.H. (YTL)
Lahana (Beyaz)	7	20000	140	70000
Lahana (Kırmızı)	1	7000	7	3500
Marul (Göbekli)	1	20000	20	15000
Marul (Kıvırcık)	14	12000	168	84000
Ispanak	23	9000	207	155250
Pırasa	4	12000	48	36000
Fasulye(Taze)	78	8000	624	468000
Bakla (Taze)	1	8000	8	6000
Bezelye(Taze)	1	7000	7	7000
Barbunya Fasulye(Taze)	7	10000	70	70000
Bamya(Taze)	1	5000	5	5000
Balkabağı	12	20000	240	60000
Kavun	250	17500	4375	1750000
Karpuz	110	20000	2200	550000
Sakızkabağı	3	24000	72	21600
Hıyar	6	25000	150	45000
Patlıcan	21	15000	315	78750
Domates	410	75000	30750	7687500
Biber (Dolmalık)	5	10000	50	20000
Biber (Sivri-Çarliston)	26	12000	312	124800
Soğan (Taze)	330	20000	6600	3300000
Soğan (Kuru)	75	10000	750	225000
Maydanoz	1	10000	10	10000
TOPLAM	1387			14.797.400

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü (2005).

Söğüt'teki ekolojik çevre her türlü meyve yetiştiriciliğine elverişli bulunmaktadır. Meyve ziraati genelde karışık olarak bağ, bahçe ve dutlukların arasında yapılır. Bahçelerin karışık ve dutluklarla beraber olması hastalık ve zararlılarla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Meyvelik olarak kullanılan alan 185 hektardır. Ayva, vişne, elma, badem, nar, elma, kayısı, erik, incir, zeytin, zerdali, şeftali, kiraz ve ceviz en çok üretilen meyve türleridir. Söğüt'te meyve ağaçları içinde dut ağacının özel bir önemi vardır. Bunlar meyveleri yerine yapraklarından yararlanan ağaçlardır. Çünkü sadece dut yaprakları ile beslenen ipekböceği yetiştiriciliği ekonomik bir uğraş olarak devam etmektedir. Fakat özellikle 1990'dan sonra ipekböcekçiliği azalmış ve dutluklar sökülmeğe başlanmıştır. Bazı yıllar meyve üretiminde düşüşler görülür. Bunun nedeni şiddetli kışlar ve don olaylarıdır. Meyveciliğe çok fazla önem verilmez. Buna son derece uygun bir ortam olmasına rağmen tam anlamıyla bir yönelme olmamıştır.

Meyvecilikte karakteristik ürün üzümdür. Bağcılık çok eski zamanlardan beri yapılmaktadır. İkliminin, toprak yapısının uygun olması ve fiyatların yüksek olması bağcılığı geliştirmiştir. Bağcılık, Küre Beldesi'nin en önemli geçim kaynağıdır. Üretimin %70-80'i bu beldeye aittir. Bunun dışında Geçitli, Borcak, Hamitabat ve Tuzaklı köylerinde de bağcılık öncelikli ekonomik faaliyettir. 2005 yılında toplam bağlık alan 1280 hektardır ve üretilen üzüm miktarı 2.675 tondur (Tablo 21).

Tablo 21. Söğüt'te Meyve Alanları ve Üretim Durumu(2005).

ÜRÜN CİNSİ	KAPLADIĞI ALAN(HEKTAR)	VERİMDEKİ AĞAÇ SAYISI	VERİM (Kg/Ağaç)	ÜRETİM	G.S.H. (YTL)
Armut	1	3910	12	46,9	23450
Ayva	3	6220	20	124,4	31100
Elma	4	5850	15	87,7	26310
Erik	Dağınık ağaç	5450	20	109	32700
Kayısı	Dağınık ağaç	1500	12	18	9000
Zerdali	Dağınık ağaç	2700	15	40,5	10125
Kiraz	139	16200	25	405	506250
Şeftali	3	1800	15	27	13500
Vişne	3	1900	20	38	19000
Ceviz	7	5150	20	103	206000
Badem	Dağınık ağaç	2450	8	19,6	39200
İncir	Dağınık ağaç	3400	10	34	25500
Nar	14	4900	15	73,5	55125
Üzüm	1280	-	0	2675	1070000
Zeytin	8	1400	15	21	42000
TOPLAM	1462				2109260

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü (2005).

Hayvancılık Söğüt'te diğer bütün sektörlere paralel olarak olumlu yönde gelişen bir sektördür. Yörede hayvancılık küçük ve büyükbaş hayvancılık şeklindedir. Dömez, Oluklu ve Zemzemiye köylerinde süt inekçiliği, Küre Beldesi'nde besi hayvancılığı, diğer köylerimizde ise küçükbaş hayvancılık ağırlıklıdır. 2005 yılında koyun 9.214 adet, kıl keçisi 5.200 adet, sığır 2.318 adet, dana 882 adet, kuzu 1.786 adet olduğu görülmüştür (Tablo 22). Mera hayvancılığının yanında besi hayvancılığı da yapılmaktadır. Kümes hayvancılığı ise yöre halkının tüketimini karşılamak amacıyla yapılır. Arıcılık faaliyetleri sayesinde yöre insanının tüketeceği bal üretilmektedir. 2005 yılında, 675 adet kovandan 4500 kg. bal elde edilmiştir (Tablo 22).

İpekböcekçiliğinin Söğüt ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Söğüt'te ipekböceği besleme, koza ve iplik elde etme faaliyetlerinin oldukça uzun bir tarihçesi vardır. 1980'li yıllarda 26 köyde 2.560 çiftçi ailesinin uğraş alanı iken bugün bu rakam çok aşağılara inmiştir. İpekböceği genellikle ilkbaharda beslenen, 45-60 günlük bir emek süresi isteyen bir iştir. İpekçilik bölgede önemli bir uğraş alanı iken 1990 yılından sonra ülkeye giren Özbek ipeği ve İran ipek halılarından sonra büyük bir düşüşe geçmiştir. Günümüzde sebze-meyve tarımına yönelme görülmektedir. 2005 yılı verilerine göre 390 kutu ipekböceğinden 13.650 kg. yaş koza elde edilmiştir (Tablo 22).

Tablo 22. Söğüt'te Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim Durumu(2005).

CİNS VE İRKİ	HAYVAN VARLIĞI	HAYVANSAL ÜRÜNLER		
		KESİLEN BAŞ	TOPLAM ET ÜRETİMİ(Ton)	G.S.H. (YTL)
Koyun	9214	33	0,825	6600
Kuzu-Toklu	1786	168	2,52	22.680
Kıl Keçisi ve Oğlağı	5200	54	1	8000
Sığır	2318	163	40,75	305.625
Dana	882	210	52,5	420.000
Manda	5	2	0,27	1.890
Süt Üretimi	-	-	2200 Ton	1.100.000
Kümes Hayvanları	6175	0	0	0
At	72	0	0	0
Katır	23	0	0	0
Eşek	125	0	0	0
İpekböcekçiliği	390 Kutu	-	13650 kg. Yaş Koza	150.150
Arıcılık	675 Kovan	-	4500 kg. Bal	67.500
TOPLAM				982.445

Kaynak: Tarım İlçe Müdürlüğü Kayıtları (2005).

Söğüt'te meyvecilik ve sebzeçiliğin kalitesini artırmak ve hastalıklardan korumak için etkin bir zirai mücadele şarttır. Ekonomik düzeyin yükselmesiyle özellikle Sakarya nehri çevresinde ürün çokluğu zirai mücadeleyi zorunlu kılmıştır. Söğüt'te dört adet tarım kredi kooperatifi bulunmaktadır. Bunlar Söğüt, Oluklu, Çaltı, Akköy tarım kredi kooperatifleridir. Değişik alanlarda kooperatifler kurulmuş, fakat bunların çoğu yürütülemediği. Köylerden Çaltı Beldesi'nde ipek atölyesi, Küre Beldesi'nde soğuk hava deposu, Tuzaklı Köyü'nde zeytin salamura tesisleri, Yeşilyurt Köyü'nde ve Akköy'de besicilik tesisleri kurulmuş, fakat ekonomik sebeplerden dolayı çalıştırılmamıştır.

Araştırma sahamız orman ürünleri üretimi bakımından da önemlidir. Söğüt Orman İşletme Şefliği kayıtlarına göre; yıllık tomruk üretimi 1994'te 10.625 metreküp, 1996'da 15.762 metreküp, 1998'de 16.113 metreküp ve 2000 yılında 23.303 metreküp olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca halkın yakacak odun ihtiyacı da ormanlardan karşılanmaktadır.

2- SANAYİ FONKSİYONU

Şehirlerin çevreye verdiği hizmetlerin başında kent merkezlerinde yoğunlaşan sanayi tesisleri ve bu tesislerin faaliyetleri gelmektedir (Bulut, 1998). Şehirleşme hareketleri sanayi tekniğindeki yeniliklerden sonra büyük boyutlar kazanmıştır. Bu sebepten dolayı şehir incelemeleri esas itibarıyla 20. asrın ürünüdür. Son yıllarda bütün dünyada coğrafyacılar şehir araştırmalarına ve şehirlerin meselelerine dikkat çekmişlerdir. Günümüzde şehirler diğer coğrafi olaylardan daha fazla önem kazanmıştır. Şehirlerde nüfus kalabalıklaşmakta, iktisadi ve içtimai hayat düğümlenmektedir. Şehirler beşeriyet tarihinde kaydedilen büyük kültürel gelişmelere sahne olmuştur. J. J. Rousseau'nun ifade ettiği gibi şehirler beşer kabiliyetinin erişebileceği doruk noktalarıdır. Diğer taraftan 19. asırda sanayi inkılabından sonra şehirler daha değişik durumlar ihtiva etmişlerdir. Eskiden şehir halkının ürettiği ile yetinirken yakın zamanlarda hiçbir şehir sadece kendi zenginliklerine bağlı olarak gelişmemiştir (Göney, 1995).

a)Atölye Tipi Sanayi

Araştırma sahamızı oluşturan Söğüt'ün ekonomik hayatında sanayi fonksiyonu önemli bir yere sahiptir. Sanayinin gelişmesinde en önemli etken ilçenin doğal zenginlik kaynaklarıdır. Bunların başında mermer yatakları gelir. Söğüt'te beyaz bej ve gri renkli oniks blok mermerler; Sırhoca Köyü'nde 10, Çaltı Beldesi'nde 7, Samrı Köyü'nde 1, Dudaş Köyü'nde 3, Dömez Köyü'nde 1, Akköy'de 5, Dereboyu Köyü'nde 1 ve Hisarcık Köyü'nde 1 adet olmak üzere toplam 34 ocaktan çıkartılmaktadır. Çıkarılan mermer blokları mermer fayans yapan fabrikalarda işlenmektedir. Küre Beldesi, Çaltı Beldesi ve Yakacık Köyü'nde 200'e yakın kil ocağı bulunup, bunların 70'i ruhsatlıdır. Çıkarılan killer büyük sanayi kuruluşlarına gönderilmektedir.

Söğüt topraklarında oldukça zengin kaolin, pegmatit, apilit, kil yatakları mevcuttur. Tahminen 20 milyon ton kil, 5 milyon ton apilit, pegmatit rezervi bulunmaktadır. Yapılacak araştırmalarla bu rezervlerin artması tahmin edilmektedir. Madenlerde demir oranının düşük olması sebebi ile porselen seramik sanayisine çok uygundur. Çok sayıda maden ocağı bulunmaktadır. Daha çok bu madenlere dayalı çalışan bölgedeki toprak sanayi ekonomik hayatın can damarıdır. 1974 yılına kadar Söğüt merkezinin tamamına yakını tarım ve hayvancılığa dayanmakta idi. Sanayi olarak sadece ipek atölyeleri bulunmaktaydı. Ancak bu fabrikalar zaman içinde ipek böcekçiliğinin zayıflaması sonucu faaliyetlerine son verdiler. İpek işleme atölyeleri, dokumacılık, demircilik, semercilik kaybolmak üzeredir. Maden ve fabrika mamüllerinin taşımacılığı nakliye sektörünü canlandırmaktadır.1974 yılında Bilecik ilinin kalkınmada öncelikle iller arasına alınmasından sonra Söğüt'te gelişen seramik, ateş tuğlası (Refrakter) ve mermer sanayi Söğüt' ün ekonomisine katkıda bulunmuştur.

b) Modern Sanayi

Söğüt'te Söğütsen Seramik, Anatolia Seramik, Termal Seramik olmak üzere 3 adet seramik fabrikası, 1 adet Sörmaş adı altında ateş tuğlası fabrikası, 9 adet mermer fabrikası vardır. Bunların yanında da birçok mermer atölyesi hizmet vermektedir. Ayrıca Söğüt Organize Sanayi Bölgesi olarak Bilecik-Söğüt arası Küre Beldesi sınırları içerisinde 1400 dönüm arazi alınmış, imar planı çalışması tamamlanmıştır. Mülkiyeti Bilecik Özel İdaresi'ne ait olan Organize Sanayi Bölgesi'nin bir an önce pazarlanabilmesi için yol, kanalizasyon, elektrik ve su gibi alt yapı çalışmalarının 2006 yılına programlanması gerekir. Söğüt'teki başlıca sanayi kuruluşları şunlardır:

Söğütsen Seramik Sanayi A.Ş.:

Söğüt'te halkın katılımıyla 1973 tarihinde kurulmuş, fakat daha sonra ekonomik zorluklar sonucu temmuz 1999 tarihinde kapanmıştır. Söğüt Seramik Fabrikası, Şubat 2000 yılında Söğütsen Seramik Sanayi İnşaat Madencilik İthalat İhracat A.Ş. tarafından 5 yıllığına kiralanmıştır. 2003 eylül ayında icra satışında kiralayan firma tarafından satın alınmıştır. Temmuz 2005 tarih itibarıyla 750 işçi ve 8 idari personel çalışmaktadır. Yıllık seramik üretimi 14 milyon m² kapasiteye ulaşmıştır.

Sörmaş (Söğüt Refrakter Malzemeleri A. Ş.):

Sörmaş, 1976 yılında 49 müteşebbis üye öncülüğünde kurulmuştur. Kuruluş amacı; yörenin kalkındırılması ve Türkiye'nin ithalat yoluyla karşılanan refrakter (ateş tuğlası) ihtiyacının yerli imkanlarla karşılanmasıdır. Sörmaş, 1980 yılında üretime başlamıştır. Fabrikada 300 kişi çalışmaktadır ve fabrikanın ortak sayısı 4.769'dir. Sörmaş'ın yıllık üretimi 40.000 tondur.

Sörmaş'ın mamulleri % 70 civarında demir-çelik fabrikalarında kullanılmakta; bunun dışında çimento, cam, kireç, bakır, kurşun, kağıt vb. sanayi kuruluşlarının ihtiyacını karşılamaktadır. Sörmaş, ISO 9002 uluslararası kalite sertifikasına sahiptir.

Anatolia Seramik ve Sanayi Ticaret A.Ş.:

Bilecik devlet karayolunun 3. km'sinde kurulu olan fabrikada, 1994 ekim ayında üretime geçilmiştir. Fabrika yılda 1.700.000 m² karo fayans, ve 1.800.000 m² karo seramik üretimi yapmaktadır. Fabrikada 250 kişi çalışmaktadır.

Termal Seramik Sanayi ve Ticaret A.Ş.:

Termal Şirketler Grubu'na bağlı olarak 1994 yılında kurulan Termal Seramik Sanayi ve Ticaret A.Ş., temmuz 1997'de yer ve duvar seramiği üretimini başlatmıştır.

Fabrikada yılda 3 milyon yer, 3 milyon duvar karosu üretilmektedir. 370 işçi çalışan fabrikada yıllık toplam yer ve duvar seramiği üretimi 7.000.000. m²'ye ulaşmaktadır.

Bu fabrikaların Söğüt'te kurulmasının en önemli nedeni hammadde kaynaklarının bol olmasıdır. Hammaddeler Yakacık Köyü ve çevresindeki yataklardan taşınmaktadır. Önümüzdeki dönemde hammadde sorunu ile karşılaşılmayacaktır. Sanayi tesislerinde kullanılan enerji elektrik ve doğalgazdan sağlanmaktadır. Fabrikalarda işçiler, 8, 16 ve 24 saatlerinde başlayan üç vardiya halinde çalışmaktadır. Her fabrikanın bir doktoru ve reviri mevcuttur. Bu fabrikaların kurulması işsizlik sorununu büyük oranda çözmüştür. Fabrikalarda üretilen sanayi ürünleri daha çok Yunanistan ve Rusya'ya ihraç edilmektedir. Bunun yanında göç olayını artırmıştır. Ayrıca çevre kirliliği ve gecekondulaşmaya sebep olmuştur. Sanayi tesisleri zamanla yerleşim alanı içerisinde kalarak şehrin görünümünü olumsuz etkilemiştir.

3- HİZMETLER FONKSİYONU

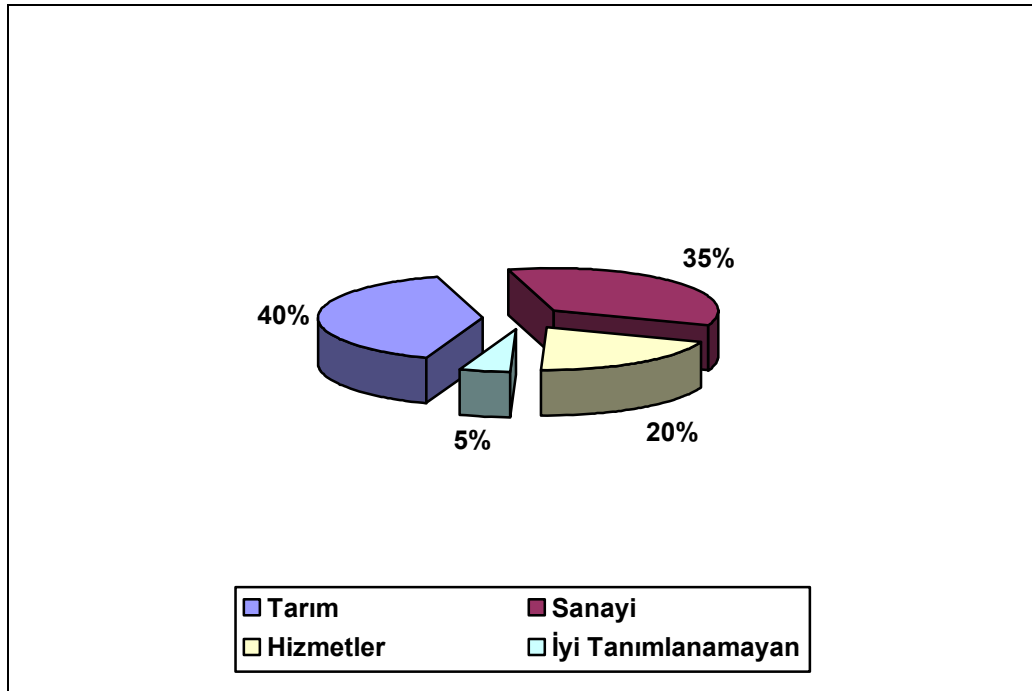
Araştırma sahamızda nüfusun yaklaşık % 20'si (2074 kişi) hizmetler fonksiyonunda çalışmaktadır. Hizmetler fonksiyonu ekonomik fonksiyonlar içerisinde önemli bir paya sahiptir. Söğüt'te 1950'den sonra Türkiye genelinde başlayan ekonomik ve kültürel gelişmeler etkisini göstermiş, kentte şehirleşme hareketlerine bağlı olarak hizmet sektörü çeşitlenmeye başlamıştır. Günümüzde Söğüt, başlangıçta tarım, devamında gelişen sanayi, ulaşım, sağlık, turizm ve ticaret fonksiyonları ile gelişme göstermiştir.

Tablo 23. Söğüt'te Faal Nüfusun Yapılan İşe Göre Dağılımı(2000).

Yapılan İş	Erkek	Kadın
İlmi ve Teknik Elemanlar,Serbest Meslek Sahipleri	249	132
Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticileri	80	9
İdari Personel ve Benzeri Çalışanlar	139	73
Ticaret ve Satış Personeli	122	30
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	2104	40
Tarım, Hayvancılık, ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık İşlerinde Çalışanlar	71	12
Tarım Dışı Ekonomik faaliyetlerde Çalışanlar	1516	197
Bilinmeyen	14	-
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	41	4
İmalat Sanayi	1214	265
Elektrik, gaz ve Su	16	1
İnşaat	116	1
Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Oteller	302	44
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	145	7
Mali Kurumlar, Sigorta, Taşınmaz Mallara Ait İşler ve Kurumları	102	22
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	2265	135
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	22	2
TOPLAM	8518	974

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları (2000).

Şekil 12. Söğüt'te Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyon Alanlarına Göre Dağılımı (2000).

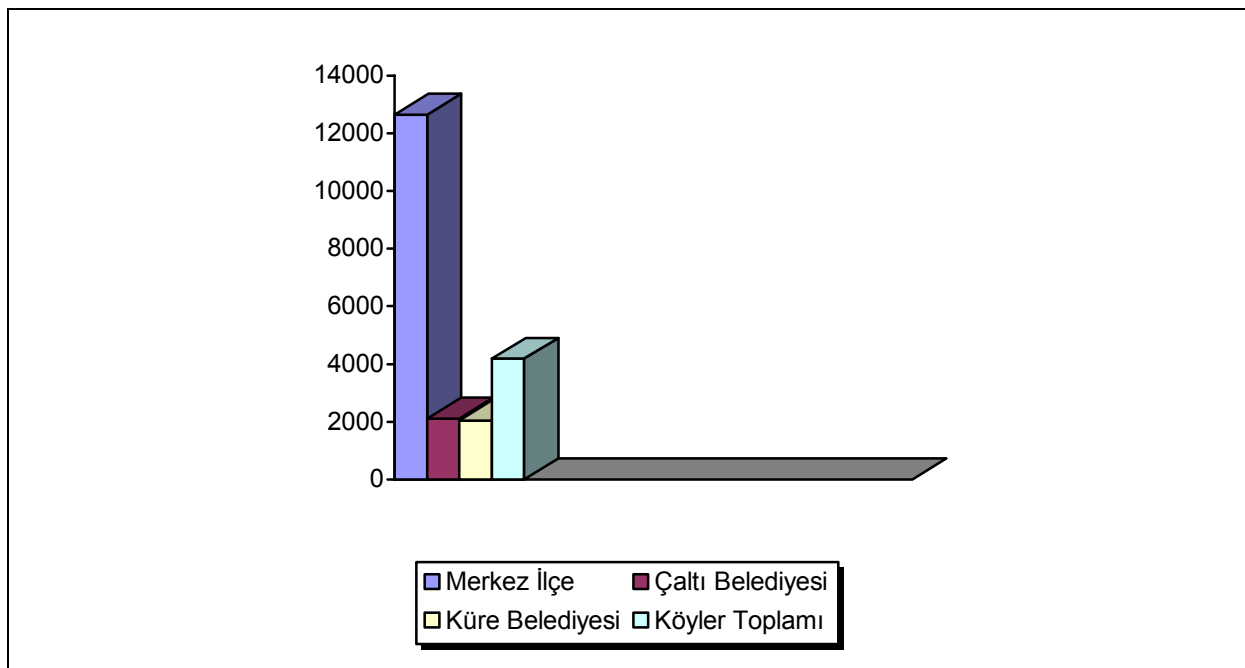
2- YÖNETİM FONKSİYONU

Söğüt ilçesinin yüzölçümü 599 km² olup geniş bir yönetim bölgesine sahiptir. Söğüt, yönetim bölümleri bakımından 2000 genel nüfus sayımına göre 3 belediye ve 21 köyü ile yaklaşık olarak 20.974 kişinin yaşadığı bir alandır (Tablo 24).

Tablo 24. Söğüt Yerleşim Birimleri ve Nüfusları (2000).

Yerleşim Birimi	Merkez İlçe	Çaltı Kasabası	Küre Kasabası	Köyler Toplamı	Genel Toplam
Nüfusu	12644	2101	2046	4183	20974

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları (2000).

Şekil 13. Söğüt'te Yerleşim Birimleri Nüfusları (2000).

İdari fonksiyonu, ilçe merkezi ile birlikte ona bağlı bulunan kasaba ve köylerde bulunan kurum ve kuruluşlar oluşturmaktadır. Türkiye'deki idari yapılanmada köyler ve kasabalar ilçe merkezine fonksiyonel açıdan bağlıdır. Kent nüfusu içerisindeki faal nüfusun 212'si yönetim fonksiyonunda çalışmaktadır. Kurumların yönetim kadrolarına baktığımızda özel idare, nüfus, müftülük gibi kurumlardaki personel sayısı 3-6 kişi iken belediye, emniyet, adliye gibi kurumlarda artış gösterir. Şehirdeki kamu kurumları birbirine yakın ve yerleşim merkezinde bulunmaktadır (Tablo 25).

Tablo 25. Söğüt'te Yönetim Fonksiyonunu Oluşturan İstihdam Durumu(2005).

Kurum Adı	Kaymakamlık	Belediye	Te-daş	Mal Müd.	Özel İdare	Mal Müd.	Nüfus Müd.	Tapu Sicil Müd.	Kadast-ro Müd.	Müftülük	İlçe Tarım Müd.	Emniyet Amirliği	Adliye
Çalışan Sayısı	5	75	8	5	2	6	4	4	12	3	18	28	42

Kaynak: Kurumların Personel Kayıtları (2005).

Fotoğraf 3. Söğüt Hükümet Konağı.

2- KÜLTÜREL VE SOSYAL FONKSİYONLAR

Söğüt'teki kültürel fonksiyonların başında eğitim fonksiyonu gelmektedir. Kentte bulunan eğitim kurumları ve meslek yüksek okulu öğrencilere hizmet vermekte, kentin kültürel fonksiyonunun gelişmesine katkı sağlamaktadır. II. Abdülhamit zamanında Hamidiye İdadi ve Rüştüyesi'nin açılmasıyla Söğüt'te eğitim öğretim hizmetlerine başlanmıştır.

İlçe merkezinde bir yüksekokul, beş lise, dört ilköğretim okulu ve bir anaokulu ile eğitim-öğretim hizmetleri yürütülmektedir. Okullar, öğrenci ve personel sayıları tablo 26'te verilmiştir.

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'ne bağlı Söğüt Meslek Yüksek Okulu, 1994 yılında açılmıştır. Bilecik devlet karayolunun 3. km'sinde yer alan yüksekokulda muhasebe, bilgisayar programcılığı ve seramik bölümleri bulunmaktadır. Bir müdür, yedi öğretim elamanı ve 178 öğrenci ile eğitim-öğretime devam etmektedir.

Tablo 26. Söğüt İlçe Merkezi Öğrenci ve Personel Sayıları (2005-2006).

İlköğretim				Ortaöğretim					Personel Sayısı			
Ayşe Küflü	Ertuğrul-gazi	Salih-Ömer Musesoğlu	100. Yıl	700. Yıl METEM	İmam-Hatip Lisesi	Sağlık Meslek	Söğüt Lisesi	Anadolu Lisesi	Yönetici	Öğretmen	Memur	Hizmetli
332	622	373	491	298	114	102	179	102	22	143	2	16

Kaynak: İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kayıtları (2005).

Okul öncesinden yüksek okula kadar olan bu eğitim ve öğretim kurumları aynı zamanda ilçenin kültürel ve sportif faaliyetlerini de yürütmektedir. Okullar arası futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi ve atletizm faaliyetleri her yıl düzenli olarak sürdürülmektedir. Belirli gün ve haftalarda okullara ait kutlamalar, gösteriler, piyesler ve şiir geceleri Söğüt halkı tarafından beğeniyle izlenmektedir.

Fotoğraf 4. 700. Yıl Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi.

Söğüt'teki açık yüzme havuzu gençlere yaz aylarında hizmet vermektedir. Söğüt Spor Kulübü faaliyetlerini birinci amatör futbol liginde sürdürmektedir. Çocuklara ve gençlere yönelik spor etkinlikleri devam ettirilmektedir. Kentte bulunan Yaşar Musaoğlu Erkek Öğrenci Yurdu ve Heybetli Kız Öğrenci Yurdu dışarıdan gelen öğrencilere hizmet vermektedir.

Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri, kentin tanınmasında ve yöre halkının kaynaşmasında önemli bir kültürel etkinliktir. Her yıl eylül ayının ikinci haftasında Ertuğrul Gazi'yi anmak, Türkiye'nin değişik yerlerinden gelen yürüklerle birlik ve beraberliği yaşatmak ve gelecek nesillere sunmak amacıyla yapılan şenliklere Yörük Bayramı da denilmektedir. 2006 yılında 725.'si düzenlenen törenlerin, her yıl Ertuğrul Gazi'nin Domaniç yaylasından döndükten sonra aşiretiyle, kazanılan malların şükürü olarak yaptığı düğünlerle ve etli bulgur pilavı ikramlarıyla başladığı kabul edilmektedir.

Şenlikler, cuma günü Türk Büyükleri Anıtı'na çelenk koyma ve saygı duruşu ile başlar ve aynı gün Çelebi Mehmet Camii'nde hatim ve mevlid okunmasıyla devam eder. Öğleden sonra belediye kültür sarayında Osmanlı Sempozyumu düzenlenerek bilim adamları tarafından Osmanlı kültür ve uygarlığı anlatılır. Cumartesi günü dışarıdan gelen Yörükler ve misafirler çiçeklerle karşılandıktan sonra şenliklere devam edilir. Mehteran konseri, cirit gösterileri, Yörüklerin halk oyunları, folklor ekiplerinin gösterileri yapılır, gece de sinevizyon, sanatçı konserleri ve havai fişek gösterileri yapılır.

Pazar günü törene katılanlar, hükümet konağı önünden Ertuğrul Gazi Türbesi'ne doğru şenlik yürüyüşü yaparlar. Türbe ziyaretinden sonra tören alanında gösteriler devam eder. Törenler, daha önceden hazırlanan şifalı pilavın yenilmesiyle son bulur. Törenlere yaklaşık 30 bin kişi katılmaktadır.

Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı'nın önderliğinde Söğüt Belediyesi, kamu kurumlarında çalışanlar, öğrenciler ve halk şenliklerin düzenlenmesinde görev alarak gelen misafirlere ev sahipliği yaparlar. Ayrıca, Küre ve Çaltı belediyeleri ile köyler de şenliklere katkıda bulunarak tam bir dayanışma örneği gösterirler.

6. SAĞLIK FONKSİYONU

Şehir fonksiyonları içinde sağlık hizmetleri fonksiyonunun önemli bir yeri vardır. Kentler sağlık kuruluşları bakımından belli bir bölgenin merkezi konumundadır.

Kentlerde yaşayan nüfusun beden ve ruh sağlığının iyi olması için yeterli sağlık kuruluşunun bulunması, personel, araç-gereç yönünden iyi donatılması gerekir. Ayrıca bu gibi kurumlar donatım yönünden, belli bir standarda kavuşturulmuş olmalıdır. (Doğanay, 1983). Böyle olduğu sürece şehrin etki alanı genişleyecek ve topluma daha iyi hizmet verebilecektir. Söğüt ilçe merkezinin de sağlık fonksiyonu açısından aynı özellikleri taşıdığını görmekteyiz.

Söğüt ilçe merkezinde Söğüt Devlet Hastanesi ve Söğüt Merkez Sağlık Ocağı bulunmaktadır. Bu sağlık kuruluşları mevcut imkanları değerlendirerek sağlık hizmeti sunmaktadır. Devlet hastanesinde; baştabip, baştabip yardımcısı, kadın doğum uzmanı, dahiliye uzmanı, dört pratisyen hekim, diş hekimi, üç laboratuvar teknisyeni, üç röntgen teknisyeni, dokuz hemşire, iki ebe, dört hizmetli, bir ayniyat saymanı ve bir tıbbi sekreter görev yapmaktadır. Söğüt Merkez Sağlık Ocağı ise; sağlık grup başkanı, üç doktor, üç hemşire, üç ebe, iki sağlık memuru ve iki hizmetli ile sağlık hizmeti sunmaktadır.

Fotoğraf 5. Söğüt Devlet Hastanesi.

Nüfus ile doktor oranlarını karşılaştırdığımızda, Söğüt'teki 12 doktor 12.644 kişiye bakmaktadır. Söğüt genelinde ise 13 doktor 20.974 nüfusa hizmet götürmektedir. Buna göre şehir nüfusunda doktor başına 1053 kişi düşerken ilçe genelinde 1613 nüfusa bir doktor düşmektedir. Bu rakamlar sağlık hizmetlerinin kalitesi açısından düşündürücüdür. Sağlık ocakları daha çok poliklinik hizmetleri, ayakta tedaviler ve sevkle gibi sağlık hizmetlerinin yanı sıra koruyucu hekimlik, aile planlaması, gebelik izleme, aşı kampanyaları gibi sağlık hizmetleri vermektedir. Yataklı tedavi kurumu olan hastanede laboratuvar, diş, acil gibi hizmetlerle sağlıkta çeşitlilik ve kalite artırılmaya çalışılmaktadır. Söğüt'te yaygın olarak iyot eksikliğinden kaynaklanan guatr hastalığı ve koroner kalp rahatsızlıkları görülmektedir. En yaygın meslek hastalıkları romatizma, işitme ve görme bozukluklarıdır. Bazen parmak ucu kesiklerinden ve kırıklardan oluşan iş kazalarına rastlanılır. Yaralılar fabrikaların revirlerinde görevli doktorlar tarafından tedavi edilmektedir.

Söğüt'te sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi için personel sayısının artırılması, yeni sağlık kurumlarının ve ünitelerin devreye girmesi gerekmektedir. Özellikle kırsal kesimde halk yeterince sağlık hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Ayrıca özel sağlık kuruluşlarının da hizmete girmesi sağlık hizmetlerinin kalitesini artıracaktır.

7. TİCARET FONKSİYONU

Ticaret faaliyetleri ve faaliyetlere bağlı olarak meydana gelen ticari fonksiyonlar, kent hayatının en önemli esaslarından birini teşkil etmektedir (Göney, 1977). Ülkemizde kentler, belirli bir bölgenin tarımsal ürünlerini pazarlama, bulunduğu bölgeye mamul mallar satma ve kentsel hizmetler sunma görevini üstlenmiştir. Araştırma sahamızda da bu kentsel fonksiyonu görmek mümkündür.

Şehirler çevrelerine birçok ticari hizmet götürürler. Özellikle toptan ticaret mallarının pazarlandığı yerler şehirlerdir. Şehirlerdeki büyük mağazaların hizmet sahaları ve müşteri kitlesi şehrin etki alanının sonucudur. Şehirlerde alış-veriş ve eğlence hizmetleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Panayır, sergi ve fuarlar ticari hizmetler kadar eğlence hizmetlerine de yöneliktir (Göney, 1995). Dolayısıyla ister ticari isterse eğlence amaçlı şehre gidip gelen nüfus şehrin ticaret etki alanı içersindedir. Günümüzde ulaşım imkanlarının artması bu yönüyle şehrin ticari etki alanını genişletmiştir.

Söğüt'te ticaret, küçük esnaf ticareti şeklindedir. 2000 nüfus sayımına göre, faal nüfusun % 5'i (498 kişi) ticaretle uğraşır. İşyerlerinin genel dağılımına baktığımızda Çarşı Caddesi'nde yoğunluk olduğunu görürüz. İşyerleri çeşitlenme ve sayısal artışa bağlı olarak farklı gruplara ayrılırlar. Kendi arasında toptan, perakende, imalat sanayi ve hizmet veren işyerleri şeklinde gruplandırılabilirler. İşyerlerinin sayısı 185 ve çalışanların sayısı 281'dir. Söğüt'ün ticaret merkezini oluşturan Çarşı Caddesi, bugün de aynı özelliğini korumaktadır (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6. Çarşı Caddesi.

Ticari işyerleri içersinde toptan ve perakende ticaret ile uğraşan işyerleri ağırlıklıdır. Bu alanda bakkal, konfeksiyon, mobilya, beyaz eşya satan işyerleri önde gelmektedir (Tablo 27). Perakende işyerleri toptancılara göre daha dağınık bir haldedir. İşyerlerinde çalışan kişi sayısı daha sınırlıdır. Fakat ürün çeşidi bakımından zengindir.

Perakende işyerleri içersinde gıda ve tüketim malları satan bakkallar ilk sırada gelmektedir. Şehrin her yerine dağılmış bulunan perakende işyerlerinde pek çok ürün satılmakta, büyük caddelerde ve kalabalık mahallelerde sayıları artmaktadır.

Tablo 27. Söğüt'te Ticari İşyerleri ve İşgücü Sayıları(2005)

İşyeri Adı	Sayısı	İşgücü	İşyeri Adı	Sayısı	İşgücü
Kahvehane	17	34	Bakkal-Market	25	25
Pastane	3	7	Eczane	5	9
Lokanta	7	12	Ayakkabı Mağazası	4	5
Hamam	1	1	Konfeksiyon	12	12
Otel	4	8	Züccaciye	4	4
Kasap	6	6	Gazete Bayii	3	3
Berber-Kuaför	9	11	Tekel Bayii	7	7
Fotoğrafçı	2	2	İnşaat Malzemesi	4	8
Tv. Tamircisi	2	2	Kuyumcu	6	6
Tüp Bayii	4	8	İnternet Kafe	6	6
Manav	1	1	Beyaz Eşya ve Ev Aletleri	5	10
Seyahat Acentası	2	28	Kırtasiye	4	4
Matbaa	2	4	Ekmek Fırını	4	10
Akaryakıt İstasyonu	4	8	Mobilya	10	20
Çay Bahçesi	3	7	Sinema	1	2
Muhasebeci	5	10	Bayan Kuaför	4	6
İçkili Lokanta	4	8	Oto Yedek Parça Bayii	3	3
Çilingir	2	2	Demir Doğrama	2	2
Camcı	4	8	Elektrikçi	3	3
Tuhafiye	5	5	Tornacı	1	1
Yorgan ve Halıcı	1	2	Terzi	5	8
Hırdavatçı	3	6	Zahireci	1	2

Kaynak: Söğüt Esnaf ve Sanatkarlar Odası Kayıtları (2005).

Söğüt ilçe merkezinde perşembe günleri Söğüt Halk Pazarı da kurulmaktadır. Pazara ilçe merkezinden, Bilecik, Bozüyük, Eskişehir, Yenişehir'den esnaflar ile yöre köylüleri katılmaktadır. Ayrıca Ertuğrul Gazi'yi Anma Törenleri sırasında Söğüt panayırı kurulmaktadır.

Söğüt'te iki adet banka şubesi bulunmaktadır. Bunlar, Ziraat Bankası ve İş Bankası'dır. Kentte ticari hayat, özel sektörün de katkıları ile hızla büyümektedir. Ticaretin gelişmesinde askeri birliğin bulunması ve özellikle tatil günlerinde askerlerin alış-verişe çıkması etkili olmaktadır.

8- TURİZM FONKSİYONU

Kentler önemli turizm kaynaklarına sahip yerleşmelerdir. Kentlerde turistleri çeken değişik mimari özelliği olan yapılar, yeşil alanlar, tarihi ve doğal değerler, kentin kendine özgü kültürel ortamı ile kentsel yaşam tarzıdır.

Araştırma sahası ve yakın çevresi, doğal ve beşeri turistik kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Doğal turistik kaynakların başında mesire ve eğlence yerleri gelmektedir. Söğüt'te en fazla ziyaret edilen mekanlardan Ertuğrul Gazi Türbe Alanı; Ertuğrul Gazi'yi Anma Törenleri ve Hıdırellez Şenlikleri başta olmak üzere yılın her günü Söğüt'ten ve

dışarıdan gelen ziyaretçilere hizmet vermektedir. Oldukça geniş bir alanı bulunan türbe alanı zaman içerisinde yapılan düzenlemelerle güzelleştirilmiş ve kullanıma daha uygun hale getirilmiştir.

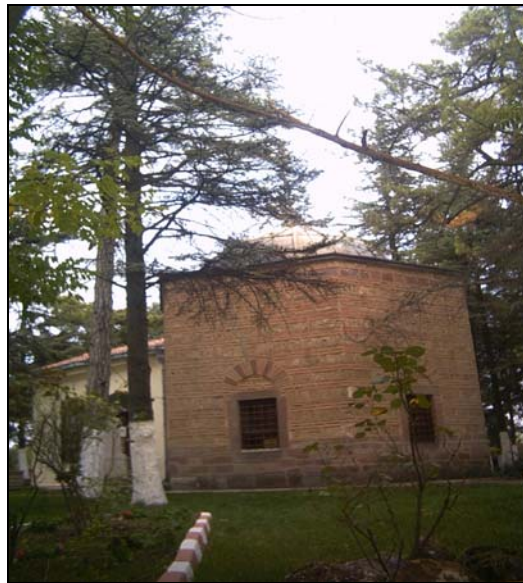
Merkezde en önemli toplanma ve dinlenme mekanını Çelebi Mehmet Camii'nin bahçesi oluşturmaktadır. Yaz aylarında altı yüz yıllık ulu çınarların gölgesi serinlemek için gelen insanlarla dolup taşmaktadır. Çay bahçesi olarak çalıştırılan bu mekana Çelebi Mehmet Camii, Kaymakam Çeşmesi ve asırlık çınarlar ayrı bir güzellik katmaktadır.

İstiklal Caddesi'nde Şehit Fedai Efe Çay Bahçesi ile Hamidiye Camii karşısında bulunan 100. Yıl Çay Bahçesi turistlere ev sahipliği yapmaktadır. Türbe alanına yakın bir yerde belediyece yaptırılan Ertuğrul Gazi Parkı ve çay bahçesi ile Türkmenbaşı Parkı geniş bir alana sahiptir (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 7. Türkmenbaşı Parkı'ndan Bir Görünüş

Çevrede tabii güzellikleri olan Metristepe'nin kuzeyinde bulunan Kirli Mevkii, Rızapaşa Köyü sınırları içerisinde olan Gölcük, Dereboyu Köyü Bunaklar Mevkii ve Sakarya Nehri Vadisi mesire ve dinlenme yeri olarak kullanılır. Ayrıca Ertuğrul Gazi Göleti, Borçak Göleti, Kızıldamlar Göleti gibi sulama göletleri çevrede bulunan diğer güzelliklerdir. Söğüt'teki tarihi eserleri ve özelliklerini şöyle açıklayabiliriz:

Fotoğraf 8. Ertuğrul Gazi Türbesi

Ertuğrul Gazi'nin mezarı, 1281-1285 yılları arasında ilk defa Osman Bey tarafından açık mezar olarak düzenlenmiştir. Çelebi Mehmet Bey döneminde de türbe şeklinde üzeri kapatılmıştır. III. Mustafa 1757 yılında yeniden yaparçasına büyük bir onarım yapmıştır. Zaman içerisinde bu binanın yıpranması ve yıkılması sebebi ile II. Abdülhamit Han 1886 yılında bu günde ayakta duran türbeyi inşa ettirmiştir. Türbe altıgen bir planda üstü kubbeli ve doğu tarafına bir antre ilave edilerek yapılmıştır. Duvarları bir sıra taş, üç sıra tuğla ile örülmüştür. Kubbe kurşunla kaplanmış alt sırada bulunan üç pencere ile aydınlatılmıştır (Dağlı, 2004).

Yörede Kurtuluş Savaşı'nın en çetin geçtiği yerlerden birisi de Metristepe'dir. Metristepe, bölgeye hakim bir yerde olup, İnönü Savaşları bu bölgede yapılmıştır. II. İnönü Zaferi kazanıldığında, Mustafa Kemal Paşa'nın, İsmet Paşa'ya yazdığı mektupta; "Siz orada sadece düşmanı değil, milletin makus talihini de yendiniz." dediği yerdir. Kazanılan zaferin ve aziz şehitlerimizin adına bir anıt yapılmıştır. Her yıl nisan ayı başında kazanılan zaferin yıl dönümü kutlanır ve şehitlerimiz anılır. Metristepe'de toplu şehitlikler bulunmaktadır (Dağlı, 2004).

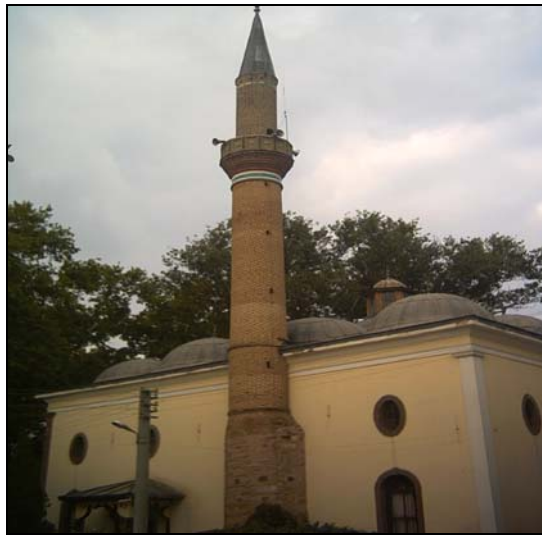
Fotoğraf 9. Kaymakam Çeşmesi

Kaymakam Çeşmesi, 1917 tarihinde Sultan Reşat döneminde Kaymakam Sait Bey tarafından yaptırılmıştır. Neoklasik ölçülerde ve dört tarafındaki Kütahya çinileri ve süslemeleri ile küçük zarif bir eserdir. Çeşmenin üç cephesinde dilimli, vazo biçiminde yalakları vardır. Bu yalakların iki yanında, birer kabartma yıldız motifi yer almaktadır. Gövde kısmında, köşeler pahlı, yüzeyler ise sivri kemerlerle niş haline getirilmiştir. Niş üzeri ve ayna içi renkli çinilerle bezenmiştir. Sivri kemerli mermer üzerindeki alınlıklarda, çiçek motifleri yer alır. Üst kısmında derin dikdörtgen nişler içinde kitabeler yer almaktadır. Saçak kısmı ise bir sıra halinde firiz ve bu firizin içinde, içleri kıvrık dallarla bezemeli alınlık biçimindedir. Şehir merkezinde, hükümet konağının tam karşısında yer alan Kaymakam Çeşmesi, adeta tarihi bir anıt görevi üstlenmektedir. Çelebi Sultan Mehmet Camii bahçesinde ve tarihi ulu çınarların altında yöre halkına hizmet vermektedir (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 10. Hamidiye Camii(Çifte Minareli Camii)

Hamidiye Camii; II. Abdülhamit Han tarafından 1905'te yaptırılmıştır. Kare planı tek kubbesi, çift minaresi vardır. Duvarlar kırımızı kesme taşlardan örülmüş, kubbesi kurşunla kaplanmıştır. Camiye kuzey tarafından neoklasik alınlıklı kapıdan son cemaat yerine girilir. Pencere aralarında panolar yapılmak suretiyle çiniler yerleştirilmiştir. Cami Hamidiye İdadisi olarak bilinen bina ile birlikte karşı karşıya inşa edilmiştir. Çift minaresinin mimarisi dikkat çekicidir. Minareleri sebebi ile Çifte Minareli Cami olarak da bilinir.

Fotoğraf 11. Çelebi Sultan Mehmet Camii

Çelebi Sultan Mehmet Camii; Çelebi Sultan Mehmet tarafından 1414-1420 yılları arasında yapılmıştır. Dikdörtgen planı, bir büyük ana kubbe ve on bir küçük kubbesi, bir minaresi kuzey, doğu ve batı taraflarından üç giriş kapısı olan ulu bir camidir. İç mekânın aydınlanması için kubbe üzerine fener konulmuştur. Ana kubbe dört taş sütun üzerine oturtulmuştur. Kubbeler ve iç mekân son devir nakışları ile süslenmiştir. Bu cami "Çarşı Camii" diye de bilinmektedir. Cami Abdülhamit Han döneminde büyük bir onarımdan geçirilmiş olup bugünkü görünümünü daha çok bu döneme aittir. Geçmişte büyük bir vakfiyesi olduğu rivayet edilen cami, Söğüt'ün merkezinde avlusundaki ulu çınarlarla geçmişi günümüze taşımaktadır.

Fotoğraf 12. Hamidiye İdadisi

Hamidiye İdadisi, Hamidiye Camii ile birlikte 2.Abdülhamit Han tarafından yaptırılan iki katlı taştan yapılmış bir binadır. Cephesinde giriş kapısı üzerinde, İstanbul'da yaptırılmış, dokuz mandanın çektiği bir araba ile taşınarak getirildiği rivayet edilen bir Osmanlı arması vardır.

Fotoğraf 13. Dar'ul Eytam

Dar'ul Eytam; Sultan Reşat zamanında, devrin kaymakamı Sait Bey tarafından Hamidiye İdadisi'ne ek olarak yaptırılmış duvarları taştan iki katlı bir binadır. Giriş kapısı üzerinde bulunan 22 parça çiniden 11 parçası düşerek kırılmış, kalan 11 parçası ise Söğüt Etnoğrafya Müzesi'nde koruma altına alınmıştır.

Fotoğraf 14. Türk Büyükleri Platformu

Türk Büyükleri Platformu; türbe alanında, tarihte devlet kuran 16 Türk büyüğü ile Söğüt'te türbesi olan Ertuğrul Gazi ve Fatih Sultan Mehmet'e ait büstlerden oluşmaktadır.

Fotoğraf 15. Söğüt Ertuğrul Gazi Müzesi

Söğüt Ertuğrul Gazi Müzesi; 1973 yılında kurulan bir komite tarafından müzede sergilenmek üzere Söğüt, Bilecik ve köyleri ile Eskişehir'in Yörük köyleri taranarak oluşturulmuştur. Önce Eskişehir Arkeoloji Müzesi'nde depolanmış, sonra da 1975-1977 yılları arasında yaptırılan ve 12 Eylül 1981'de açılan Söğüt Ertuğrul Gazi Müzesi'ne getirilerek sergilenmiştir. Bugün kent merkezinde yakın dönem Osmanlı mimarisine uygun olarak inşa edilen yeni binada hizmet verilmektedir. Bina 20. yüzyıl başlarında Sargı Evi olarak yaptırılmıştır. Sonraları Tekel binası olarak kullanılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda meydana gelen tahribattan kurtulmuş nadir eserlerden olup, Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tescil edilmiş ve koruma altına alınmıştır. 27.08.1990 tarihinde çıkan yangında tamamen yanmıştır. 1995-2001 tarihleri arasında fotoğraf ve belgelerden, bina temel yapısından yararlanılarak aslına uygun bir şekilde yeniden yapılmıştır. 08.09.2001 tarihinde Söğüt Ertuğrul Gazi Müzesi olarak hizmete açılmıştır. Müzede, Söğüt ve civarı ile yakın

çevrede yaşayan Yöröklere ait tarihi eserler ve eşyalar sergilenmektedir. Müzede sancak, eski giyim ve kuşamlar, el dokuması halı ve kilimler, tarihi paralar, silahlar, ölçü ve tartı aletleri gibi eserlerle birlikte minyatür bir çadır da bulunmaktadır.

Söğüt'te turizm son yıllarda gelişme göstermiştir. Sahip olduğu tarihi ve doğal güzellikleri ile her yıl eylül ayının ikinci haftası yapılan Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri turizme katkı sağlamaktadır. Yıllık ortalama yerli ve yabancı ziyaretçi sayısı elli bin civarındadır. Gelen turistlerin konaklama ihtiyacını karşılayan iki otel bulunmaktadır. Kentin tanıtımının iyi yapılması halinde turizm potansiyelinin daha da artacağı söylenebilir.

9. ULAŞIM FONKSİYONU

İnsanların, malların ve fikirlerin bir yerden bir yere hareketini ifade eden ulaşımın, bölgeler arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin gelişmesinde çok önemli rolü vardır. Sanayi, ticaret, turizm, tarım ve diğer ekonomik faaliyetlerin gelişmesini sağlayan ulaşımdır. Bu yüzden ki büyük yerleşmeler karayolu, demiryolu ve deniz ulaşımının geliştiği yerlerde kurulmuştur (Göney, 1995).

Fotoğraf 16. Kent İçindeki Karayolundan Bir Görünüş.

Söğüt'ü çevreye bağlayan üç önemli yol vardır. Bunlar; Söğüt-Bilecik 29 km., Söğüt-Bozüyük 22 km. ve Söğüt-Eskişehir 51 km.'dir. Her üç yolda asfalt olup, yaklaşık yarım saatlik araba yolculuğu ile Eskişehir-Bursa, Eskişehir-İstanbul devlet karayollarına ulaşır. Söğüt'ten Bursa ve Sakarya'ya iki saatte, Ankara ve İstanbul'a ise dört saatte ulaşmak mümkündür. Söğüt'ten Bilecik ve Eskişehir'e her gün düzenli otobüs seferleri mevcuttur. Haftanın belirli günlerinde Bozüyük'e de araba seferleri düzenlenmektedir.

Bu yolların dışında Çaltı-İnhisar-Mihalgazi-Sarıcakaya istikametinde Sakarya Vadisi'nde uzanan yol da önemlidir. Özellikle sebze ve meyve taşımacılığı açısından önemli olan bu yolda iyileştirme çalışmaları devam etmektedir. Söğüt'ün her köyüne ulaşım vardır. Küre, Çaltı, Borcak, Oluklu ve Zemzemiye köylerine günlük vasıta bulunur. Önemli köy yolları asfaltdır. Ayrıca köy yolları ile Gölpazarı ve Yenipazar ilçelerine de ulaşmak mümkündür.

Sakarya Nehri'nin kuzeyinde bulunan köylerin kente bağlantılarında nehir engel teşkil eder. Eski yıllarda bu geçişler sandal, kayak ve sallarla yapılmıştır. Daha sonra bu bölgelere beş adet köprü yapılmıştır. Bunlar Hamitabat Köprüsü, Akçasu Köprüsü, Koyunlu Köprüsü, Karaağaç Köprüsü ve Çayköy Köprüsü'dür. Söğüt'e en yakın köy Sırhoca Köyü 3 km., en uzak köy Harmanköy 58 km.'dir (Tablo 28). İlçe merkezine olan trafik pek düzenli değildir. Söğüt'ün pazarı olan perşembe günleri trafik yoğunluğu yaşanır.

Yaz aylarında özellikle tarımsal potansiyeli olan köylerden ve nehir kenarındaki kum ocaklarından kent güzergahına ve Eskişehir'e doğru trafiğin canlandığı görülür. Kentteki sanayi kuruluşlarının da trafik akışında etkisi vardır.

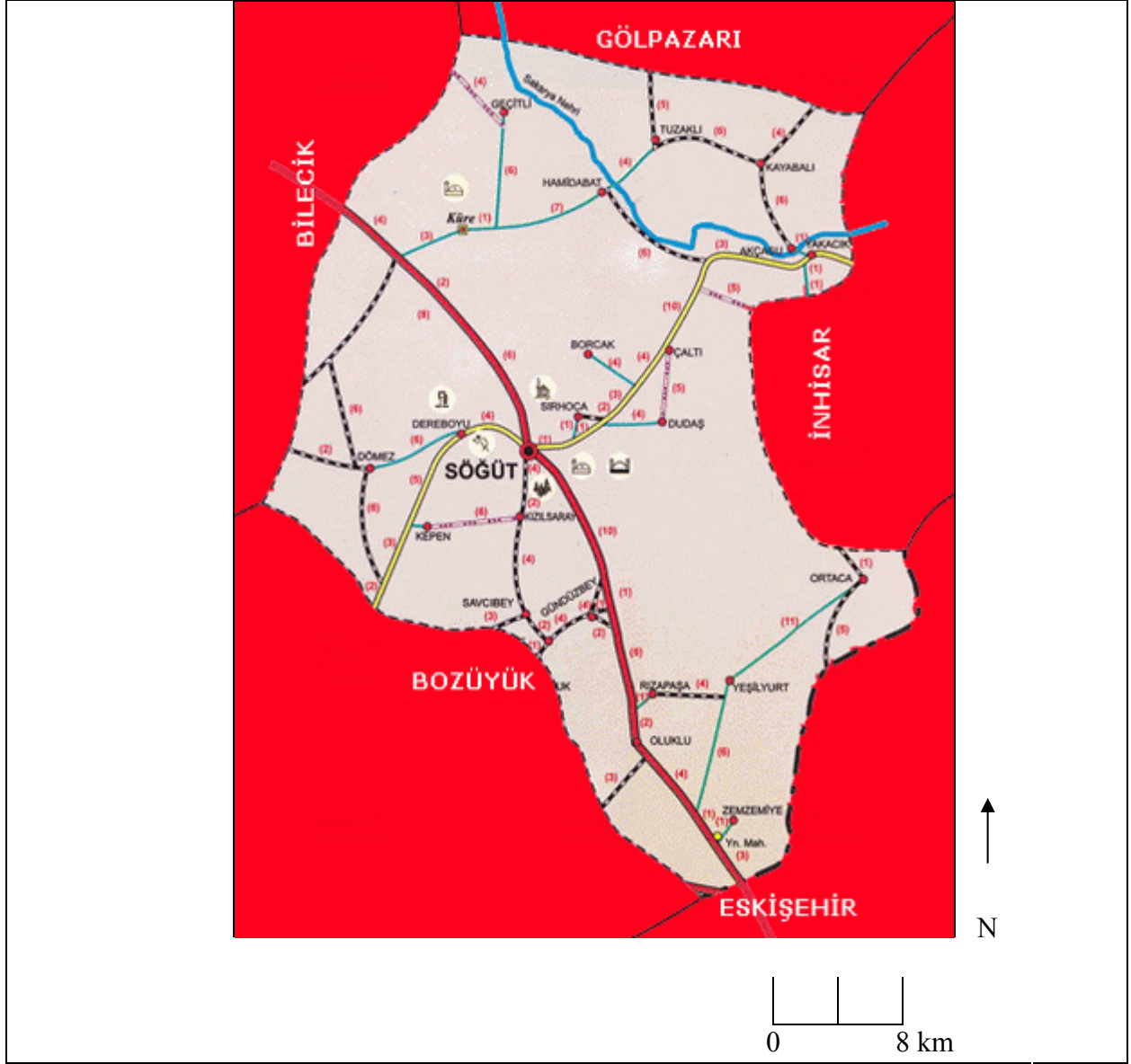
Tablo 28. Söğüt İlçe Merkezinin Bazı Yerleşim Merkezlerine Uzaklıkları(2003).

YERLEŞMENİN ADI	UZAKLIK (KM)	YERLEŞMENİN ADI	UZAKLIK (KM)
Bilecik	29	Gündüzbey Köyü	10
Eskişehir	51	Hamitabat Köyü	15
Bursa	120	Hayriye Köyü	10
Ankara	300	Kayabalı Köyü	30
İstanbul	300	Kepen Köyü	10
Bozüyük	22	Kızılsaray Köyü	5
Küre Beldesi	13	Oluklu Köyü	20
Çaltı Beldesi	11	Ortaca Köyü	30
Akçasu Köyü	20	Rızapaşa Köyü	18
Borcak Köyü	8	Savcibey Köyü	9
Dereboyu Köyü	5	Sırhoca Köyü	3
Dömez Köyü	10	Tuzaklı Köyü	18
Dudaş Köyü	8	Yakacık Köyü	20
Geçitli Köyü	15	Yeşilyurt Köyü	30
Harmanköy	58	Zemzemiye Köyü	29
Gölpazarı	70	Kütahya	140
İnhisar	28	İzmit	170

Kaynak: Kuruluş ve Kurtuluşun Beşiği Ertuğrul Gazi Ocağı Söğüt (2003).

Söğüt'te yerleşim alanının gelişmesinde ulaşımın önemi büyüktür. Kentin ulaşım sistemleri sayesinde başta tarım ürünleri ve sanayi ürünleri olmak üzere her türlü taşıma faaliyetleri kolaylıkla yapılmaktadır. Ulaşım fonksiyonu sayesinde şehrin hinterlandı genişlemiş, kalkınması hızlanmıştır.

Harita 5. Söğüt ve Çevresi Karayolları Haritası.

4. BÖLÜM

SÖĞÜT'ÜN YERLEŞME PLANI VE FİZYONOMİSİ

1. ŞEHRİN YERLEŞİM PLANI VE ONU ŞEKİLLENDİREN FAKTÖRLER

Kentlerin barındıracağı nüfus, oturma bölgeleri nüfusun ihtiyacı ile orantılı fiziki büyüklükte ve sayıda olması gereken eğitim ve sağlık kuruluşları, bütün altyapı hizmetleri, sanayi, ticari fonksiyon bölgeleri ileriye dönük olarak planlanması gerekir. Bütün bu ihtiyaçlar belli bir nazım imar planı ve o planın plan kararlarına bağlı olarak uygulanan kent yerleşim alanı uygulama planlarına bağlı kalınarak karşılanır. Kentlerdeki yatay ve dikey büyüme, belli plan dahilinde olmalıdır. Kent içi arazi kullanışı yönünden; konut yerleşim bölgeleri, sanayi kullanım bölgeleri, ulaşım, park ve yeşil alanlara ayrılmış bölgeler ihtiyaçla orantılı olarak planlanmış olmalı ve planlı büyütülmelidir (Doğanay, 1997). Bununla birlikte, karar ve önerilerin, bilimsel esaslara, ihtiyaçların zorlanması ve çevrenin doğal ve beşeri şartlarına dayandırılması zorunludur (Doğanay, 1983).

Söğüt'te imar planı toplam alanı 599 ha. olup, toplam yerleşik nüfusu 10.630 kişi ve hane halkı sayısı 2.975'tir. 1983 yılında hazırlanan mevcut imar planı; fiziksel ve yapısal durumun, doğal oluşumların plan sınırları içine almakta, yürürlükte olan imar yasalarına göre teknik ve sosyal altyapı alanlarını içermektedir (Harita 6). Kentsel sit alanı bölgesi ve koruma amaçlı imar planı yoktur.

Ticari hayatın yaşandığı İstiklal, Cemal Küflü ve Ertuğrul Gazi caddelerinin dışında kalan konut alanlarında, avlulu ve bahçeli yapılaşma göze çarpmaktadır. Çarşığı çevreleyen alanda, banka, dükkan, mağaza gibi kentsel yapılar ve yeşil alanlar bulunmaktadır. İlçe merkezinde toplam 5 mahalle, 13 cadde, 107 sokak ve 4.256 konut vardır.

2- ŞEHİRSEL ALTYAPI

İlçe merkezindeki içme suyu halkın ihtiyacın karşılayacak düzeydedir. İçme suyu çevredeki kaynaklardan ve Ertuğrul Gazi Göleti'nden sağlanmaktadır. 2006 yılı itibariyle 2 adet su deposu ve 6.500 su aboneli vardır. Kentte şimdiye kadar ciddi bir su sıkıntısı yaşanmamıştır.

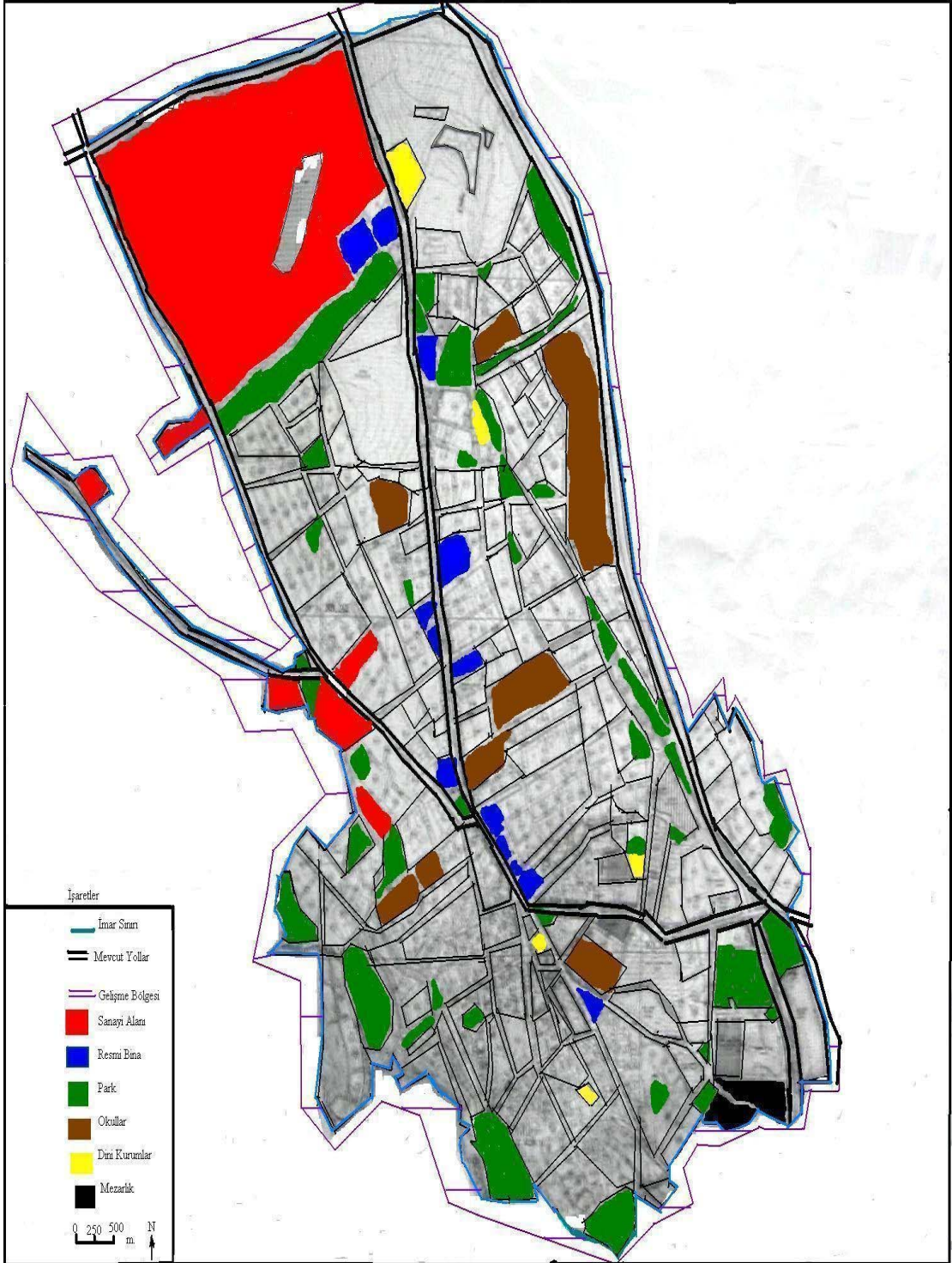
Söğüt'te kanalizasyon çalışmalarına 1983 yılında başlanmış ve 1990'da tamamlanmıştır. Bugünkü toplam kanalizasyon uzunluğu 35 km.'dir. Kanalizasyon atıkları çevredeki derelere dökülmektedir. Sistem yeterlidir, fakat çevre kirliliğine sebep olmaktadır. Çünkü arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Geçmiş dönemlerde kentte çöplerinin toplanması ve imhasında birtakım sorunlar ortaya çıkmış, temizlik işlerinin 2005 yılında özel şirkete devredilmesiyle bu sorunlar ortadan kalkmıştır. Çöpler çöp toplama alanlarında depolanmaktadır. Günlük yaklaşık 28 m³ atık madde, 2 adet çöp toplama aracı ile 2 vardiya halinde çalışan 15 işçi tarafından toplanmaktadır. İlçe merkezindeki sokak ve caddelerde toplam 250 adet çöp bidonu vardır. Haftada 2-3 defa belediye tarafından ilaçlama çalışmaları yapılmaktadır.

Söğüt'ün elektrik şebekesi yenileme çalışması 1986 yılında başlamış ve 1987 yılı sonunda bitirilmiştir. Köy şebekeleri, interkonekte sisteme 1986 yılından itibaren bağlanmıştır. Elektrik ile ilgili problemler, TEDAŞ İşletme Şefliği'nde çalışan 12 personel ile yürütülmektedir. İlçe merkezinde işletmeye bağlı toplam hat uzunluğu 210 km.'dir ve 6.800 elektrik aboneli vardır. Elektrik dağıtımı 17 trafodan yapılmaktadır. İlçe merkezi ile köy enerji hatlarının ve enerji besleme merkezlerinin bakımının yapılması gerekmektedir.

Harita 6. Söğüt Kenti İmar Planı ve Kentin Gelişim Bölgesi Haritası.

Bilecik – Söğüt- Eskişehir karayolunun 19 km.'lik Bilecik-Söğüt yolunun ihalesi 2000 yılında yapılmış, 2002 yılında yol yapım çalışmalarına başlanmış ve halen devam etmektedir. Söğüt-Eskişehir arası 25 km.'lik yolun projesi yapılmış, ancak ödenek yokluğu nedeniyle ihalesi gerçekleştirilememiştir. Söz konusu karayolları şiddetli kış günlerinde tipinin etkisiyle kısa süreli olarak kapansa da yapılan çalışmalarla ulaşıma açılmaktadır. Heyelan, sel gibi doğal afetler görülmemektedir.

Söğüt ilçe merkezinde TRT yayınları ve özel TV kanallarının bir kısmı belediyece kurulan özel antenler ile net olarak izlenebilmektedir. Şehirlerarası telefon haberleşmesi 90 kanalla yapılmaktadır. Bu kanallardan 45 adedi çıkan, 45 adedi giren kanallardır. İlçe merkezinde 4.065 adet, köylerde 2.014 adet ve toplam 6.079 telefon abonesi bulunmaktadır. Köylerin hepsinden otomatik telefon görüşmesi yapılabilmektedir. Telsim, Türksel ve Avea GSM hizmetleri vardır. Söğüt'teki Posta İşletme Merkezi Müdürlüğü posta işletme kısmında şubeler dahil 12 personel, Türk Telekom kısmında ise 8 adet personel çalışmaktadır. Türk Telekom'un çalışmaları sayesinde ilçe merkezindeki resmi kurum, işyeri ve birçok internet abonesi hızlı internet erişim sistemine geçmiştir. Böylece geniş bir iletişim ağı sistemi kurulmuştur.

3- KONUT TİPİ VE ÖZELLİKLERİ

Meskenler, sakinlerinin gelenek, görenek, ekonomik ve kültürel düzey gibi değişik sosyal özellikleri nedeniyle, bölgeden bölgeye ve hatta yöreden yöreye önemli farklılıklar gösterebilirler. Söz konusu farklar, formal olacağı gibi, yapı tarzı, kat sayısı, eklentiler, iç donatım, kullanılan yapı gereçleri, iç ve dış süsleme ve daha birçok yönlerden olabilmektedir(Doğanay, 1997).

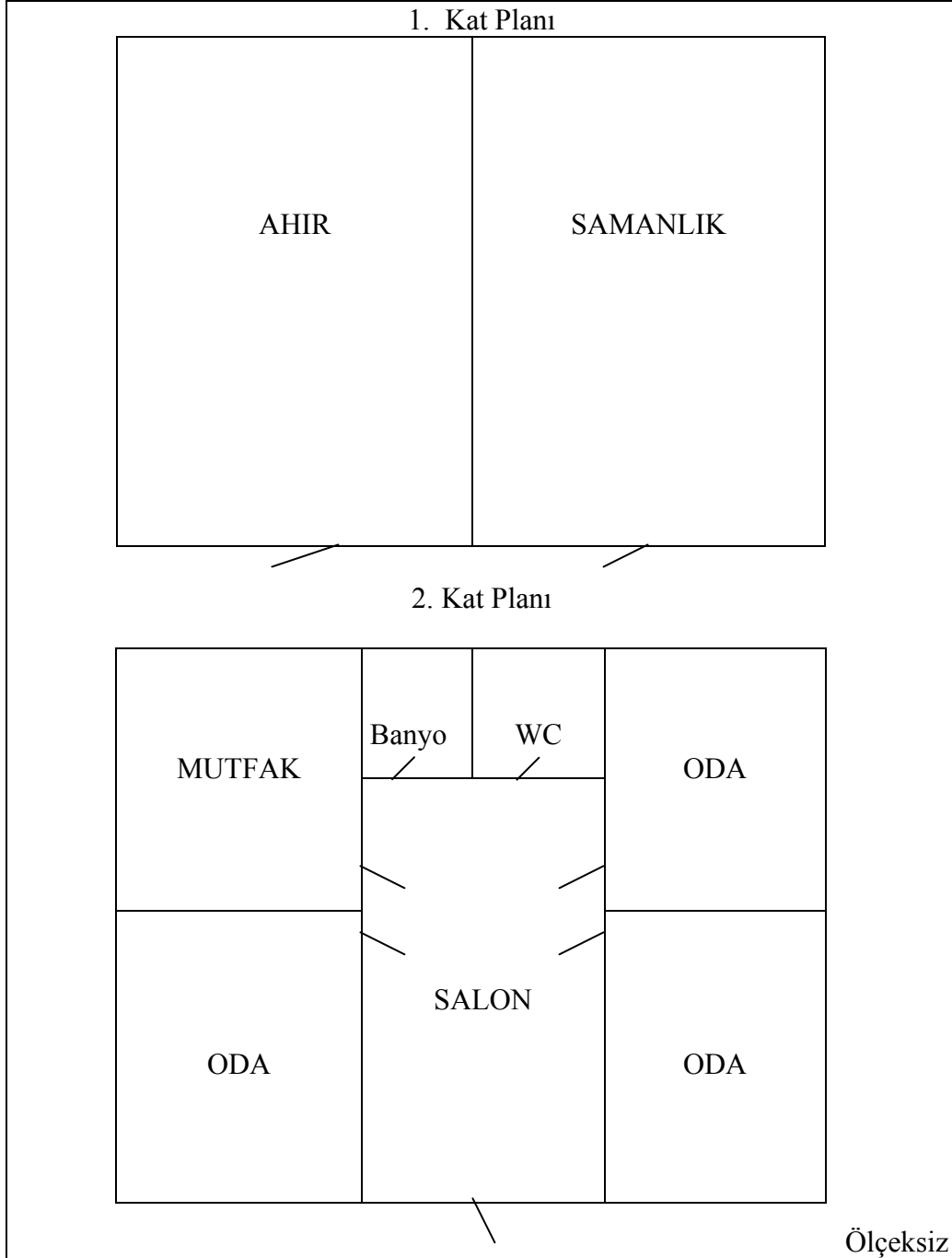
Söğüt ilçe merkezindeki eski konutlar ahşap ve toprak malzemeyle yapılmıştır. Son yıllarda tuğla örgülü yapılar ve resmi binaların yapımında kullanılan betonarme karkas binalar görülmektedir (Fotoğraf 18).

Kentteki meskenlerin çoğu bir veya iki katlıdır. Eskiden yapılan meskenler ahşap iken günümüzde betonarme binalar yaygındır. Köylerdeki meskenler ise genelde ahşaptır. Dolgu maddesi kerpiçtir. Meskenlerin çatı sistemi beşik türündendir ve örtü malzemesi bütün meskenlerde kiremittir. Meskenlerdeki oda sayıları üçten fazladır.

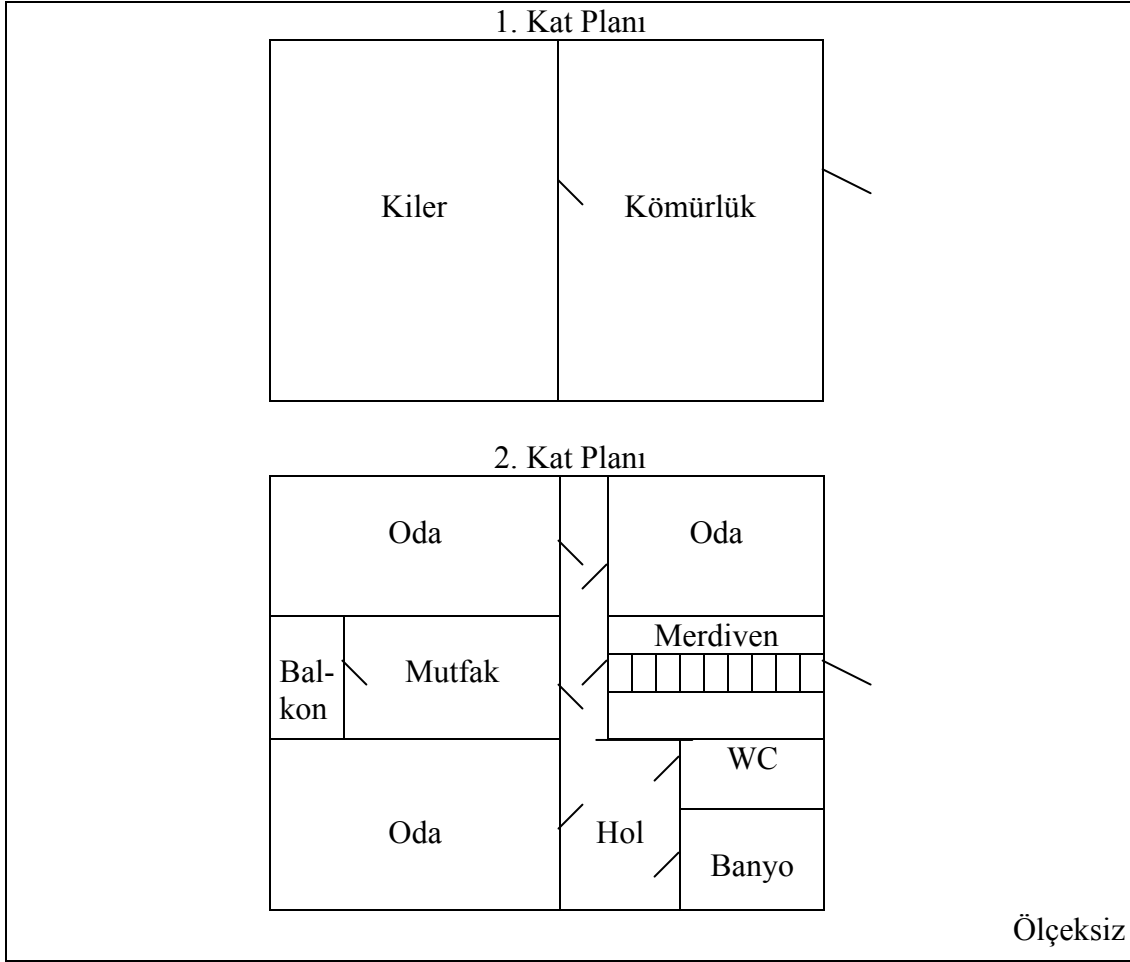
Söğüt'teki evlerin birinci katın bakıldığında, eski yapılarda zeminin ahşap, yeni yapılarda beton olduğu görülür. Eski konutların temeli kara taştan yapılmış olup, temel derinlikleri 40-50 cm.'ye kadar indirilmiştir. Yapının su basmanı duvarlarının kalınlığı 35-40 cm.'dir. Bu katta pencereler az ve küçük, tavanlar alçaktır. Eski yapılarda duvarlar kerpiç malzemedir yapılmış iken yeni yapılarda tuğla ve briket malzeme kullanılmıştır. Birinci katlar genellikle evin avlusuna açılmakta veya üst kata çıkan merdiven boşluğuna çıkmaktadır. Yeni yapılan evlerde merdivenle içerden yapılmıştır. Birinci ve ikinci katlara ana kapıdan ulaşılmaktadır. Eskiden yapılan meskenlerde merdivenler dışarıda ve her kat için ayrı ayrı inşa edilmiştir

Söğüt'te eski ve yeni yapılan evlerin ikinci katı son derece gösterişlidir. Eskiden yapılanlarda tavanlar ahşap ve süslemeli, pencereler küçük ve çok sayıdadır. Salonun bir köşesinde ocak, yatak odasında yüklük adı verilen ve yatakların konulduğu bölüm ile misafir odasında ahşap malzemedir yapılmış raflar mevcuttur. Yeni yapılan evlerde pencereler geniş ve çok sayıda, mutfak ve banyolar modern yapıda, mutfaka açılan gömme balkonlar bir uçtan bir ucadır. Bazı evler çift balkonlu ve yerler tamamen karo fayanstır. WC, mutfak ve banyo duvarları seramik kaplı, mutfak tezgahı mermerdir. Pencereler plastik ve çift camlı, kapılar ahşaptır. Yalnız giriş kapısı demir veya çelik yapıdadır. Görüldüğü gibi yeni tip meskenlerde günümüzdeki mimari yapının yaşatıldığı görülmektedir. Eski tip meskenler ise şekil ve yapı malzemesi bakımından çevreyle ilişkilidir. Ahşap malzeme kullanılmıştır, çift katlı ve kargir

yapılıdır, pencereler yüksek ve küçüktür. Konutlarda malzeme kalitesinin artması, ahır ve samanlığın evden uzaklaştırılması, konfora önem verilmesi gibi fonksiyonel değişimler çağdaşlaşma sürecinin göstergeleri arasında sayılabilir. Konut tipi ve özelliklerinin bugünkü durumu Söğüt'ün şehirleşme sürecini olumlu yönde etkilemekte, çevreye bağımlılığını azaltmaktadır (Şekil 14 ve 15).

Şekil 14. Söğüt'te Geleneksel Mesken Planı.

Şekil 15. Söğüt'te Modern Mesken Planı.

Fotoğraf 17. İlçe Merkezindeki Eski Bir Konut.

Fotoğraf 18. Modern Yapıların İnşa Edildiği Türkmenbaşı Mahallesi'nden Bir Görünüş.

SORUNLAR, ÖNERİLER VE SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ev sahipliği yapmış, Ertuğrul Gazi'nin ocağı olarak tarihe mal olmuş Söğüt, doğuda İnhisar ilçesi, güneyde Eskişehir ili, batıda Bozüyük ilçesi ve kuzeyde Bilecik ili ile çevrili, Anadolu'nun en köklü yerleşim birimlerinden biridir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ev sahipliği yapmış olan Söğüt, devletin büyümesiyle birlikte özellikle Bursa'nın fethi ve Balkanlar'a açıldıktan sonra daha az ilgi görmeye başlamıştır. 1648'lerde Bursa Sancağı'nın Lefke (Osmaneli) kazasının nahiyesidir. 19. yüzyılın ilk yarısında Ertuğrul Gazi'nin adını ihya maksadı ile kaza merkezi haline getirilerek Bursa Vilayetinin Ertuğrul (Bilecik) sancağına bağlanmıştır. Cumhuriyet döneminde 1926 yılında kaza olan Söğüt, bugün Bilecik vilayetine bağlı bir ilçe merkezidir. Balaban Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi, Kayhan Mahallesi, Orta Mahalle ve Türkmenbaşı Mahallesi olmak üzere 5 mahallesi vardır. Söğüt'e bağlı Küre ve Çaltı Beldeleri ile 21 köy bulunmaktadır. Söğüt, engebeli bir arazi üzerine kurulmuştur. Sağlam bir zemin üzerinde olduğundan depremlerden etkilenmemiştir. Düzlük alanların geniş yer kaplamaması yüzünden yerleşme ve sanayi alanları tarım alanlarına doğru ilerlemiştir. Yerleşme amacıyla yamaçların doğal dengesi bozulmakta, bu durum erozyona ve heyelana zemin hazırlamaktadır.

Söğüt; Sakarya nehrinin kollarından Karasu Vadisi'ne hakim bir platonun dalgalı zemini üzerinde 700 m. yükseklikte yerleşmiştir. İklim itibariyle Akdeniz, Karadeniz iklimleri ile karasal iklimin geçiş kuşağında yer alır. Sakarya Nehri Vadisi'nde mikro-klima iklim özelliği görülmektedir. Söğüt'te en sıcak ay ağustos, en soğuk ay ocaktır. Yıllık sıcaklık ortalaması 12° C'dir. Bölgede en fazla esen rüzgar güneydoğudan esen keşişlemedir. Yıllık yağış ortalaması 630 mm. civarındadır. Yörede yaygın bitki örtüsü, bozkır ve Sündiken Dağları eteklerindeki seyrek orman örtüsüdür. Yüzölçümü 599 km²'dir. Söğüt'te ortalama bir ay şiddetli kış yaşanır. Bu dönemde eğitimde ve ulaşımda aksamalar görülür. Söğüt-Eskişehir karayolunun kar ve tipi nedeniyle kapandığı zamanlarda ulaşım Bilecik-Bozüyük istikametinden sağlanır. Kış ve sonbahar aylarında don olayları görüldüğünden meyve bahçelerine zarar verir. Temmuz ve ağustos aylarındaki şiddetli sıcaklar bölgede kuraklığı artırır. Topraktaki nem oranı azaldığından tarımda sulama problemi ortaya çıkar. Son yıllarda orman alanları daralmaktadır. Bu yüzden ağaçlandırma çalışmalarına hız verilmelidir.

Söğüt'te hiç veya çok az erozyona uğramış toprakların oranı % 3.3, orta erozyona uğramış toprakların oranı % 6.3, şiddetli erozyona uğramış toprakların oranı %25.8, çok şiddetli erozyona uğramış toprakların oranı % 64.6'dır. Bunların hiç birinden etkilenmemiş topraklar % 2.1'lik bir oranı teşkil etmektedir. Hafif erozyon bağ ve bahçelerde, orta ve şiddetli erozyon kuru tarım arazilerinde, çok şiddetli erozyon orman ve fundalıklarda daha fazla etkili olmaktadır. Toprakların % 91.7'sinde derinlik 50 cm.'nin altındadır. Toprakların % 1.3'ünde taşlılık sorunu bulunmakta, kayalık sorunu görülmemektedir. Taşlılık orta ve dik eğimlerde yer alan bir problemdir. Söğüt'te 131 hektar arazide drenaj sorunu bulunmakta, bunun 34 hektarında aynı zamanda çoraklık sorunu da görülmektedir.

Söğüt'ün en önemli akarsuyunu Sakarya nehri oluşturmaktadır. Nehir, sulu tarımın gelişmesinde ve bölge ekonomisinde etkilidir. Ayrıca çevrede sulama ve içme suyu amaçlı kullanılan birçok dere ve gölet vardır. Şiddetli yaz kuraklığının yaşandığı dönemlerde mevcut su kaynakları yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden barajlar, göletler artırılarak yeterli sulama ve içme suyu temin edilmelidir. Kentin su ihtiyacını giderecek ve sağlıklı su temin edilebilecek yeni projeler ortaya konulmalıdır.

Son genel nüfus sayımında (2000 yılı), Söğüt ilçe merkezinde 12.644 kişi yaşadığı tespit edilmiştir (D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, 2000). Söğüt, eğitim-öğretim bakımından gelişmiştir. Halkın okuma yazma oranı yüksektir. Söğüt'te bir anaokulu, altı

ilköğretim okulu, beş ortaöğretim okulu vardır. Bu okullar, toplam 3080 öğrenciye, 143 öğretmenle hizmet vermektedir. Ayrıca, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'ne bağlı bir meslek yüksek okulu da bulunmaktadır. Sanayi ve işgücünün gelişmesine bağlı olarak toplumsal yaşam canlıdır. Merkeze bağlı köylerde nüfus azalması olurken merkezde nüfus artmıştır. Bölgede nüfus dağılımı düzensizdir. Artan nüfusa bağlı olarak gecekondulaşma ve altyapı sorunları ortaya çıkmıştır. Konut ihtiyacının artması ev fiyatları ve kiralari da artırmıştır. Köylerden çevreye yapılan göçlerin önlenmesi için kalıcı tedbirlerin alınması gerekir. İşsizliği önlemek için mesleki eğitime önem verilmeli, yöre halkı için meslek edindirici kurslar düzenlenmelidir.

Söğüt, 1921 yılında Yunanlılar'ın işgali sonrası kenti ateşe vermesiyle büyük bir felaket geçirmiş, birçok değerli yapısını ve bunların içindeki, tarihi aydınlatacak nitelikteki kıymetli eşyalarını kaybetmiştir. Her yıl eylül ayının ikinci hafta sonu, Türkiye'nin en büyük festivallerinden olan Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri kutlanıp, kültürel değerler yaşatılmaya çalışılsa da, gündün güne geleneksel kültürün yozlaştığı ve tarihi değerlere karşı vurdumduymazlığın devam ettiği görülmektedir.

Şehrin ekonomik faaliyetleri arasında sanayi, tarım ve hayvancılık gelmektedir. Söğüt'te Söğütsen Seramik, Anatolia Seramik, Termal seramik olmak üzere üç adet seramik fabrikası, bir adet Sörmaş adı altında ateş tuğlası fabrikası ve dokuz adet mermer fabrikası vardır. Bunların yanında da birçok mermer atölyesi ile ipek ipliği üreten atölyeler hizmet vermektedir. Ayrıca, Söğüt Organize Sanayi Bölgesi olarak Bilecik-Söğüt arası Küre Beldesi sınırları içerisinde 1400 dönüm arazi alınmış, imar planı çalışması tamamlanmıştır. Söğüt'te büyük ve küçükbaş hayvan besiciliğinin ekonomiye katkısı azdır. Bu yüzden hayvancılık belli bir plan dahilinde yapılmalı ve bu işi yapan çiftçiler bilgilendirilmelidir. İpekböcekçiliği, son yıllarda istikrarsız fiyat durumu nedeniyle gerilemektedir. Bunun önüne geçilmeli, ipekçilik desteklenmelidir. Özellikle dışarıdan getirilen ipek halı ve Özbekistan'dan gelen kıvrılmış ince ipeğin pazarı olumsuz etkilemesi önlenmelidir. Söğüt ekonomisinde önemli bir paya sahip olan hayvancılığın gelişmesi için yem bitkilerinin ekiminin teşvik edilmesi gerekir. Bağ-bahçe ve meyveliklerde geniş çapta bitki koruma mücadele çalışmaları yapılması gerekir. Üretilen tarım ürünleri için yeni pazarlar araştırılmalıdır. Kooperatiflerin faaliyetleri arttırılmalı, çiftçilere ucuz mazot ve suni gübre desteği sağlanmalıdır.

Söğüt'ün ekonomik gelişmesinde etkili olan mermer yatakları ve seramik toprağıdır. Seramik toprağının ilçe ekonomisine katkısı büyüktür. Ülkemizde sarfedilen seramik toprağının % 70-80'i Söğüt'te çıkarılmaktadır. Bu sebeple bu kaynağın etkin bir şekilde kullanılması gerekir. Fabrikaların atıkları çevreye bırakılmamalı, arıtma tesisleri kurulmalı ve buralarda değerlendirilmelidir. Fabrikaların bacalarına filtre takılmalı ve hava kirliliğinin tehlikeli değerlere ulaştığı dönemlerde faaliyetlerine ara verilmelidir. Bu konuda resmi kurumlara ve çevre örgütlerine büyük görevler düşmektedir.

Kentleşen nüfusumuzun kentlerde ortaya çıkardığı sorun sadece işsizlik değildir. Bunun yanında kentlerin plansız bir şekilde genişlemesine yol açan gecekondulaşma sorunu, giderek artan çevre ve hava kirlenmesi, bunların bir devamı olan tarım arazilerinin amaç dışı kullanılması ve kent içi altyapı hizmetlerinde karşılaşılan temel sorunları da eklemek gerekir. Bahsedilen bu sorunları Söğüt'te de görmek mümkündür. Bu sebeple kalıcı tedbirler alınması gerekir.

Fotoğraf 19. İlçe Merkezindeki Sanayi Tesislerinin Çevre Kirliliğine Etkisi

Kültürel ve tarihi değerlerin yok olmasının en somut örneği mimari eserlerdir. Söğüt'te özellikle kamu hizmeti için yapılmış veya özel mülk olan birçok yapı, bakımsızlık içinde kaderine terkedilmiştir. Bu binaların restore edilip tekrar işleve geçirilmesi gerekir. Mevcut eserlerin korunmasında, maddi imkanlardan önce, bilinçli ve duyarlı bir toplum yetiştirmek daha önemlidir. Bunun için küçük yaşlardan itibaren insanlara bu bilinç aşılanmalıdır.

Sonuç olarak Söğüt; Osmanlı Devleti'nin kurulduğu, taşı mermer, toprağı seramik, yaprağı ipek diye tanımlanan, coğrafi, demografik ve ekonomik faktörlere bağlı olarak gelişen bir yerleşmedir.

Geniş tarım arazisi ve bol ürün çeşitleri ile Söğüt, önemli bir tarımsal potansiyele sahiptir. Sanayi faaliyetlerine rağmen tarım vazgeçilmez bir uğraştır. Sebze-meyve üretiminde bölge ihtiyacını karşılayan, hatta çevre şehirlere pazarlayan bir konumdadır. Tarımın gelişmesi halkın geçimini kolaylaştıracaktır.

Söğüt'tün genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması, eğitim seviyesinin yüksek olması gelecek için ümit vericidir. Bu sayede ülke ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.

Seramik ve mermer üretimi, Söğüt'te ekonominin temelini oluşturur. Hammaddenin bol ve ucuz olması, nitelikli işgücü imkanı üretimi artırmıştır. Genellikle yurt içi ihtiyacı karşılanmakta, yurt dışına ihracat sınırlı kalmaktadır. Bu sebeple seramik ve mermerin pazar payı genişletilmeli, yeni tesisler kurularak üretim artırılmalıdır. Böylece gelişen sanayisi ve artan ticareti sayesinde Söğüt, güçlü bir ekonomik bir potansiyele kavuşacaktır.

Fotoğraf 20. Söğütseramik Fabrikası.

Turizm açısından değerli olan tarihi eserlerin tanıtımına önem verilmeli, mevcut eserler özenle korunmalıdır. Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri'nin kapsamı genişletilmelidir. Basın yayın yoluyla tanıtıma ağırlık verilmelidir. Doğal ve tarihi güzellikleri, gelenek ve görenekleri, yöresel farklılıkları anlatılmalıdır. Bahsedilen sorunların çözülmesinin, önerilerin dikkate alınmasının, Söğüt'ün kalkınmasına ve yapılacak yatırımların planlanmasına katkı sağlayacağı görüşündeyiz. Bu eserin, uzun bir süre dünyayı medeniyetle buluşturan Osmanlı Devleti'nin ilk kurulduğu yer olan Söğüt'ün, geçmişteki önemini geri getirmesini ve gelecek nesillere faydalı olmasını temenni ediyoruz.

KAYNAKÇA

ANA BRITANNICA Ansiklopedisi, c:19, s: 577-578.

ATALAY, İ.(1994) Türkiye Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

AVCI, S. (1997) “Türkiye’de Şehir ve Şehirli Nüfusun Dağılışı”, Türk Coğrafya Dergisi, (28), 249-269.

BULUT, İ. (1998) Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun, Atatürk Üniversitesi Yay. No: 877, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Yay No: 96, Erzurum.

DAĞLI, T. (2004) Söğüt’te Uyuyan Tarih, Eskişehir Türk Müziği Derneği Yayınları: 1, Eskişehir.

D.İ.E., 1927-2000, Genel Nüfus Sayımları, Ankara.

DOĞANAY, H. (1983) Erzurum’un Şehirsal Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü (Doçentlik Tezi), Erzurum.

DOĞANAY, H. (1994) Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitapevi, Ankara.

DOĞANAY, H. (1994) Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 39, Erzurum.

DOĞANAY, H. (1995) Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Öz Eğitim Yayınları, İstanbul.

DOĞANAY, H. (1997) Türkiye Beşeri Coğrafyası, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

ELİBÜYÜK, M. (1986) “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri”, Anadolu Üniv. Yay. No:148, Fasikül 3, s: 47-62, Eskişehir.

ELİBÜYÜK, M. (1995) Matematik Coğrafya, Ekol Yayınevi, Ankara.

EROL, O. (1964) Genel Klimatoloji, Ankara Üniversitesi DTCF Yay. No: 155, Ankara.

EROL, O. (1979) Dördüncü Çağ, Ankara Üniversitesi DTCF Yay. No: 289, Ankara.

ERİNÇ, S. (1961) Klimatoloji ve Metotları, İstanbul Üniversitesi, Yay. No: 2053, İstanbul.

ERİNÇ, S. (1996) Jeomorfoloji I, Öz Eğitim Yayınları, İstanbul.

GÖNEY, S. (1977) Şehir Coğrafyası Yerleşme Coğrafyası, C.1., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2274, İstanbul.

GÖNEY, S. (1995) Şehir Coğrafyası 1, İstanbul Üniv. Fen-Edb. Fak. Yay. No:2274, İstanbul.

İSPİR, E. (1991) Şehirleşme ve Meseleleri, Gazi Büro Yayınları, Ankara.

İSPİR, E. (1999) Kentleşme ve Çevre Sorunları, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 926, Eskişehir.

KELEŞ, R. (1961) Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

KELEŞ, R. (1961) Şehirleşme Hareketleri, Ajans Türk Matbaası, Ankara.

KELEŞ, R. (1970) “Türkiye Şehirleşme Eğilimleri”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C: 25, No: 4, Ankara.

KELEŞ, R. (1980) Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, Ankara.

KELEŞ, R. (1984) Kentleşme ve Konut Politikası, Ankara Üniv. SBF Yayınları, No: 540, Ankara.

KELEŞ, R. (1987) Türkiye’de Kentbilim Eğitimi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 561, Ankara.

KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 1998, Bilecik İli Arazi Varlığı, Ankara.

KURULUŞ VE KURTULUŞUN BEŞİĞİ ERTUĞRUL GAZİ OCAĞI SÖĞÜT, 2003, Söğüt Kaymakamlığı, Söğüt.

ÖZAV, L. (2002) Sivaslı İlçesinin Coğrafi Etüdü, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 30, Afyonkarahisar.

ÖZÇAĞLAR, A. (1997) “ 1995 Yılında Türkiye’deki Belediye Örgütlü Yerleşmelerin Coğrafi Dağılışı”, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı: 6.

ÖZÇAĞLAR, A. (1997) Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler, Ekol Yayınevi, Ankara.

ÖZÇAĞLAR, A. (2003) Coğrafyaya Giriş, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.

ÖZGÜÇ, N. (1998) Turizm Coğrafyası (Özellikler, Bölgeler), Çantay Kitapevi, İstanbul.

ÖZGÜR, E. M. (1990) “Gölpazarı Ovası ve Çevresinde Coğrafi Gözlemler”, Ankara Üniv. DTCF Dergisi, Cilt XXXIII, Sayı: 1-2, s: 397-410.

ÖZGÜR, E. M. (1991) “Bilecik İlinde Nüfus Gelişimi”, Coğrafya Araştırmaları (3), s: 79-100.

ÖZGÜR, E. M. (1993) “Bilecik İlinde Nüfusun Dağılışı, Yoğunluğu ve Özellikleri”, Türkiye Coğrafya Dergisi, Sayı: 2, s: 199-220.

ÖZGÜR, E. M. (1994) “Bilecik İlinde Farklı Karakterde İki Şehir: Bilecik ve Bozüyük”, Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı:3, s: 179-191.

ÖZGÜR, E. M. (1995) “Türkiye’deki İç Göçlerde Ankara İlinin Yeri”, Türkiye Coğrafyası Dergisi, Sayı: 4, s: 63-76.

ÖZGÜR, E. M. (1996) “Yeni İlçe Merkezlerimizin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler”, A. Ü. DTCF, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 12, s: 25-33, Ankara.

ÖZGÜR, E. M. (1996) Pamukova Coğrafyası, Ekol Yayınevi, Ankara.

ÖZGÜR, E. M. (1997) “Türkiye’nin Yerleşme Coğrafyası”, A. Ü. DTCF Coğrafya Bölümü Ders Notları, Ankara.

ÖZGÜR, E. M. (1998) Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basın-Yayın Ltd. Şti., Ankara.

ÖZGÜR, E. M. (2000) Türkiye Coğrafyası, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.

SOMUNCU, M. (1995) “ Kayseri Şehrinin Kuruluşu ve Gelişimi”, Ankara Üniv. Türkiye Coğrafyası Arş. Ve Uyg. Merk. Dergisi, Sayı: 4, s: 127-146, Ankara.

SÖĞÜT, SÖĞÜTLÜLER VE SÖĞÜT’Ü SEVENLER DERNEĞİ MERKEZ YAYINLARI, No: 1, 1952, Ankara.

TANDOĞAN, A. (1998) Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu, Lega Kitapevi, Trabzon.

TANOĞLU, A. (1969) Nüfus ve Yerleşme, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N. (1967) Türkiye İskan Coğrafyası, İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yay. Seri No: 51, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N. (1986) Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3367, İstanbul.

TUNÇDİLEK, N. (1988) Dünya Nüfus Dinamiği, İstanbul Üniv. Yay. No:3501, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E. (1973) Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsal Fonksiyonlar, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1840, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:72, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E. (1973) “Yerleşme Planlaması (Şehir-Köy İlişkileri)”, İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 18-19, s:71-86.

TÜMERTEKİN, E. (1987) Ulaşım Coğrafyası, İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yay. No: 85, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E. (1994) Beşeri Coğrafyaya Giriş, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E. -ÖZGÜÇ, N. (1995) Ekonomik Coğrafya, Çantay Kitapevi, İstanbul.

TÜMERTEKİN, E. – ÖZGÜÇ, N. (1998) Beşeri Coğrafya İnsan Kültür Mekan, Çantay Kitapevi, İstanbul.

YAZICI, H. (1991) “Laçın Köyü’nde (Eskişehir-Sarıcakaya) Geçici Yerleşme Şekilleri” , Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, Erzurum.

YAZICI, H. (1998) Orta Sakarya Vadisi’nin Coğrafi Etüdü, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1040, Eskişehir.

YÜCEL, T. (1960) “Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 20, s: 23-35.

YÜCEL, T. (1961) “Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri”, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 21, s: 31-44.

